

miljøpartiet
de grønne

Alternativt statsbudsjett 2019

FOR MENNESKER

INNHALDSFORTEGNELSE

Et budsjett for mennesker og miljø	4
Budsjettet i tall	5
Ikke bare kroner og øre	6
Klima	8
Barnevennlige byer og bygder	12
Rettferdig fordeling	14
Et rausere arbeidsliv	18
Nyskaping	20
Bærekraftig forbruk	24
Ta vare på naturen	26
Levende hav	28
Dyrevelferd	30

UTDYPING AV SATSINGSOMRÅDER

Klimasatsing	34
Trygg utfasing fra olja	36
Klimatilpasning	38
Barnevennlige og grønne byer, tettsteder og bygder	39
Dyrevelferd	41

BUDSJETTET

Utenriksdepartementet	44
Kunnskapsdepartementet	45
Kulturdepartementet	46
Justis- og beredskapsdepartementet	48
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	49
Arbeids- og sosialdepartementet	50
Helse- og omsorgsdepartementet	52
Barne- og likestillingsdepartementet	53
Nærings- og fiskeridepartementet	54
Landbruks- og matdepartementet	56
Samferdselsdepartementet	58
Klima- og miljødepartementet	59
Forsvarsdepartementet	62
Olje- og energidepartementet	63
Skatter	64
Avgifter	66

VEDLEGG

Utslippsbudsjett	72
Forutsetninger for familieregnskapet	74
Opplegg for kommunesektoren i 2019	76
Detaljert budsjett fordelt på rammeområder	88

ET BUDSJETT FOR MENNESKER OG MILJØ

Sommeren 2018 vil bli husket som tørkesommeren. Aldri har det vært deiligere å hoppe i havet i juli. Men for hver dag med skyfri himmel økte bøndenes uro. Avlinger tørket ut, skoger sto i brann. Så kom høsten, og regnet pøste ned. Vi fikk flom og ras. Elver og gater klarte ikke å ta unna alt vannet.

Ekstremvær er klimaendringenes språk. De er her nå og de rammer det mest grunnleggende i samfunnet vårt. Hva det koster oss på sikt, vet ingen. Men vi vet hva som må til for å hindre det.

Jeg tror de fleste ønsker å bidra, men det må bli lettere å velge grønt. Prisen for en reise eller en vare må reflektere hva det koster for kloden. De snilleste valgene må bli enklere, billigere og triveligere, uansett om du bor i bygd eller by.

Å ta vare på miljøet er å ta vare på oss selv. Mindre forurensning gir en mer inkluderende by. Et stabilt klima gir mat på bordet og jobber langs kysten. Rene fjorder og vill natur gjør oss rikere på opplevelser. Grønn politikk handler om å fordele godene mer rettferdig, mellom land, mellom fattig og rik, og mellom oss voksne og barna som arver kloden.

Velbekomme, et budsjett for mennesker og miljø!

Une Bastholm

Storingsrepresentant og nasjonal talsperson

BUDSJETTET I TALL

Redusert oljepengebruk. 2,6 milliarder.
Økt satsing på klimakutt. 18 milliarder.
Økt satsing på bistand. 35,6 milliarder.
Gratis barnehage for lavinntektsfamilier. 0,2 milliarder.
Økt barnetrygd. 0,5 milliarder.
Økt satsing på rus og psykisk helse. 1,9 milliarder.
Økt satsing på tog, kollektiv, sykkel og gange. 7,9 milliarder.
Elektrifisering av veitransport. 1,7 milliarder.
Satsing på grønn næringsutvikling. 9,7 milliarder.
Satsing på rene hav. 0,6 milliarder.
Satsing på naturvern. 0,6 milliarder.
Gratis skolefrukt og grønt. 0,5 milliarder.
Samlet økning til kommunesektoren. 13,1 milliarder .
Økte frie midler til kommunene. 3,5 milliarder.
Redusert arbeidsgiveravgift. 5,1 milliarder.
Grønne avgiftsletter. 14,7 milliarder.
Grønne avgiftsøkninger. 45,3 milliarder.
Fjerning av oljeindustriens subsidier. 20 milliarder.

Alle tall i norske kroner.

IKKE BARE KRONER OG ØRE

Siden 1995 har vi i Norge blitt over dobbelt så rike. Vi er nå blant de rikeste landene i verdenshistorien.

En skulle tro at det gjør oss friere og mer lykkelige. Men å bli rikere betyr ikke nødvendigvis at alle får det bedre, når en har mye fra før. Mange kjenner på stress og press. Flere sliter psykisk. Forskjellene mellom fattig og rik øker. I Norge, men mest av alt i verden. Vårt økende forbruk fører til mer klimagassutslipp og rovdrift på naturen. Det gir mindre frihet for våre barn og barnebarn.

I dag fanges ikke dette opp, fordi samfunnsutviklingen utelukkende måles i BNP - hvor mye mer penger vi klarer å tjene per år. De Grønne ønsker en

systemendring, der målet er økt livskvalitet innenfor naturens tålegrenser. Vi vil styre økonomien etter tre bunnlinjer - en økonomisk, sosial og økologisk.

Det innebærer mer rettferdig fordeling av skatter og et rausere arbeidsliv, kortere arbeidstid og mer tid til venner og familie. Det betyr at vi forbruker litt mindre, så verdens fattigste kan få mer av kaka. Og vi reduserer Norges klimagassutslipp. Det vil gi oss et rausere Norge med lavere skuldre, et samfunn som er godt både for mennesker og for miljø.

VÅRE MÅL FOR DETTE BUDSJETTET

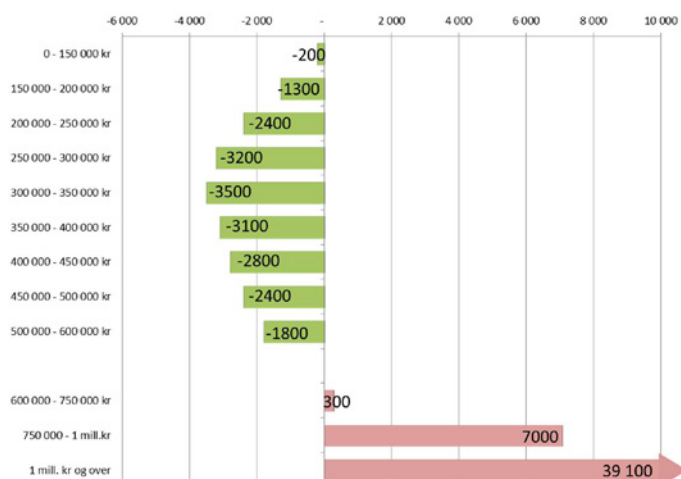
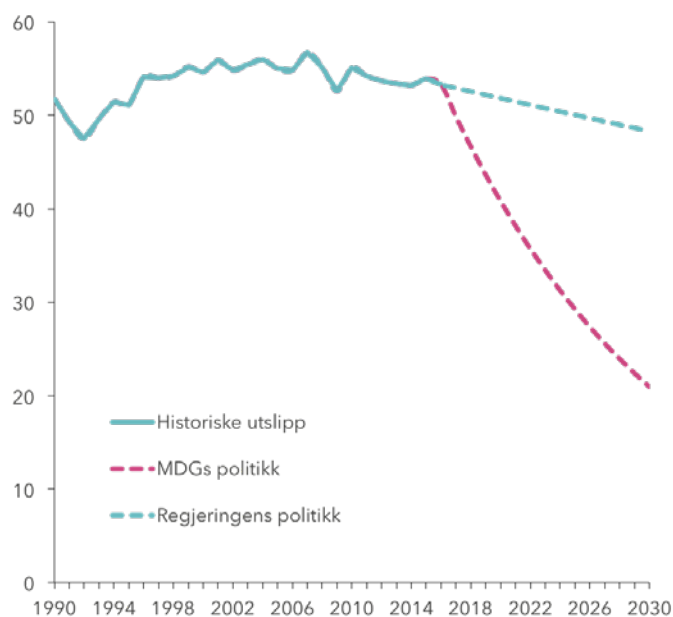
- Et sterkere fellesskap som tar klimaendringene på alvor.
- Et mer rettferdig samfunn med mindre forbrukspress og stress.
- Byer og bygder som er tryggere for barna.

"Brutto nasjonalprodukt inkluderer ikke luftforurensning, sigarettreklame og (...) ødeleggelsen av Redwoodskogen. Det tar ikke med våre barns helse, kvaliteten på deres utdanning eller deres glede over lek, (...) det måler ikke vår kunnskap, vår læring eller vår omtanke for andre. (...) Det måler med andre ord alt, bortsett fra det som gjør livet verdt å leve."

Robert F. Kennedy, tidligere justisminister i USA

VI VIL KUTTE SÅ DET MONNER.

Regjeringen legger opp til å kutte norske utslipp med bare 11,5 prosent fra 1990 til 2030. Vi vil kutte med 60 prosent, i tråd med forskernes anbefalinger.

MER RETTFERDIG FORDELING.

De Grønne ønsker en mer rettferdig skattefordeling mellom dem med lavest og høyest inntekt. Alle som tjener under 600.000 kroner kommer bedre ut med vårt forslag enn med regjeringens foreslåtte statsbudsjett.

KLIMA

De neste 12 årene må verden halvere klimagassutslippene for å holde temperaturstigningen på jorda under 1,5 grader. Det sier FNs klimapanel.

Klarer vi det, vil flere hundre millioner færre bli utsatt for fattigdom. Færre vil dø av hete. Nedgangen i matproduksjonen og fiskebestandene blir mindre. Halvparten så mange vil få problemer med tilgang på rent vann, og millioner av mennesker slipper å flykte fra hjemmene sine.

Klimaendringene har sin egen naturlov: de rammer alle, men jo fattigere du er, desto hardere rammes du. Derfor er klimasaken vår tids største solidaritetssak.

Ved å begrense klimaendringene, vil vi her i Norge kunne styre unna flere somre med ekstremtørke, skogbranner, førmangel og nedslakting av husdyr. Færre vil miste hus, kjeller og hjem til styrtregn,

oversvømmelser, skred og flom. Flere vil kunne beholde jobbene sine langs kysten, når fiskebestandene likevel ikke trekker lenger nord.

De største utslippene i Norge kommer fra olje- og gassutvinning, industri og veitrafikk. Vi kan ikke frede noen av dem, eller andre sektorer i samfunnet, skal vi klare å halvere utslippene. Derfor foreslår De Grønne å fase ut produksjon og forbruk av olje og gass. Vi vil skape et moderne transportsystem med rask jernbane og elektriske biler, busser, lastebiler, fly og båter. Og vi vil betale for rensing av utslipp fra industrien.

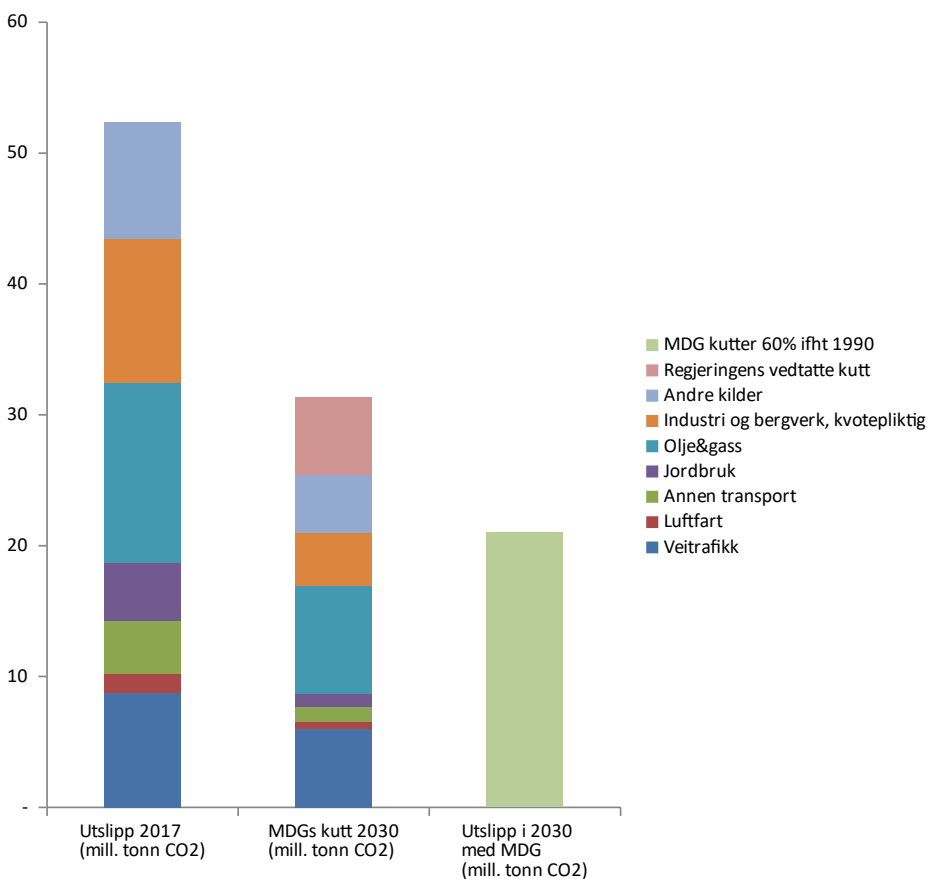
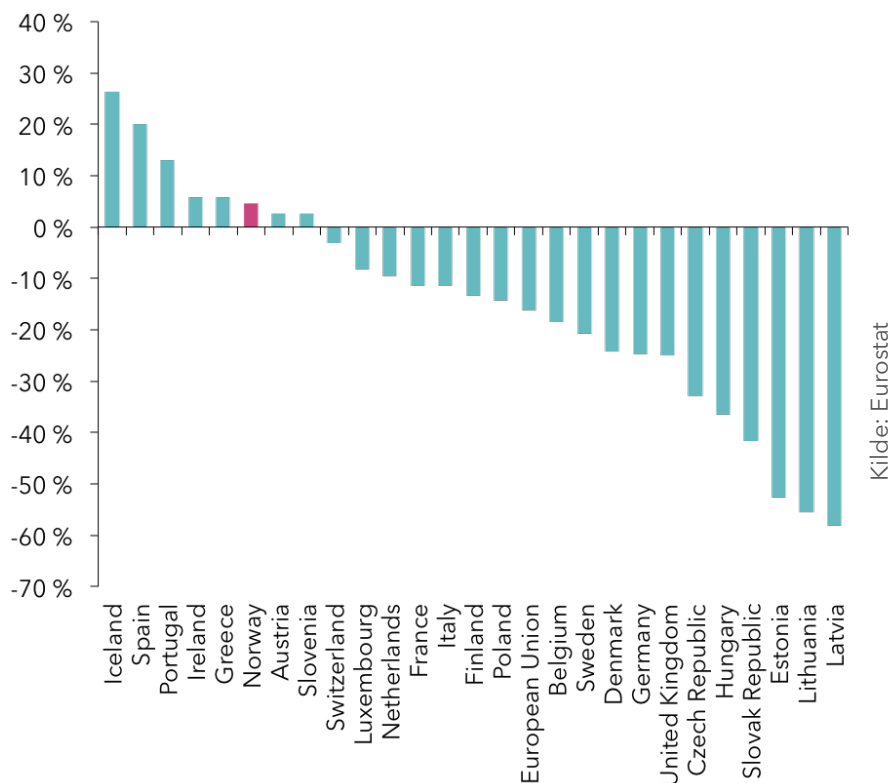
Skal vi klare å bremse klimaendringer, må hele landet med i klimakampen. Derfor ruster vi kommunene til å få kontroll på egne utslipp, og involvere alle som kan til å bidra.

VI FORESLÅR

- Å øke potten til klimatiltak med 6,7 milliarder kroner.
- Rulle ut 1000 hurtiglادestasjoner til elbil i hele landet, og gi støtte til folk som ikke kan kjøpe, men vil lease elbil.
- Å sette av nok penger til å rense de største utslippene fra industrien.
- Opprette et fond til støtte for elektrifisering av næringstransporten.
- Fjerne oljesubsidiene og leterefusjonsordningen.
- Opprette et klimafond til landbruket.
- Gjøre frukt og grønt, kollektivtransport og reparasjoner billigere. Gjøre kjøtt, flyreiser bensin og diesel dyrere.
- Etablere en tilskuddsordning for kommuner som går foran og satser på klima- og miljøsmarte offentlige innkjøp

NORGE ER EN KLIMASINKE.

Siden 1990 har de fleste land i Europa kuttet sine utslipp. Norge har økt våre utslipp, og ligger langt bak.

SLIK KUTTER VI.

Stolpen i midten viser hvordan MDGs politikk kutter norske CO2-utslipp, fordelt på sektorer. I 2030 vil utslippene være 31 mill. tonn enn i 2017.

Stolpen til høyre viser at utslippene med MDGs politikk vil være på 21 mill. tonn i 2030, 60% lavere enn i 1990. Til sammenligning har regjeringen planlagt å kutte kun 11,5%.

VERDENS FØRSTE KLIMABUDSJETT.

Det grønne byrådet i Oslo har som kanskje eneste by i verden vedtatt klimamål i tråd med Paris-avtalen. Utslippene skal reduseres med hele 95 prosent innen 2030, sammenlignet med 1990.

For å nå målet, vedtas årlige klimabudsjetter. Her beregnes effekter av ulike politiske tiltak og ansvar plasseres hos kommunale virksomheter. Vi ønsker at alle kommuner i Norge skal ha klimabudsjetter. Vi må begynne å telle forurensing som vi teller penger.

GRØNT FYRTÅRN.

I Trondheim har De Grønne, med varaordfører Ola Lund Renolen, fått gjennomslag for en svært ambisiøs klimahandlingsplan. Utslippene skal kuttes 80 prosent innen 2030, sammenlignet med 1990. De Grønne har blant annet fått gjennomslag for sol-celler på taket til kommunale bygg og jobber for en bilfri midtby og klimanøytrale byggeplasser.

EN GRØNN INDUSTRI.

De Grønne støtter industriens ambisjoner om å øke verdiskapingen og samtidig få ned utslippene. Skal Norge og verden nå klimamålene, må vi fange og lagre CO2 fra industri. I dette budsjettet setter vi av tre milliarder kroner til å sikre oppstart av karbonfangst ved Klemetsrud gjenvinningsanlegg i Oslo og Norcem Cement i Brevik.

MODERNE TRANSPORTSYSTEM.

De Grønne vil at det skal være mulig å reise kjapt, billig og miljøvennlig. Vi foreslår å bygge 1000 hurtigladestasjoner for elbil til neste år, så det skal være mulig å velge miljøvennlig i hele landet. Vi vil også ha en kraftig økning i støtten til jernbanen, for flere avganger, bedre vedlikehold og raskere gjennomføring av pågående og byggeklare prosjekter.

MER GRØNNSAKER.

Mer grønnsaker er mer klima- og miljøvennlig, bedre for dyrene og sunnere for oss mennesker. Kjøttproduksjon fører i dag til store klimautslipp og beslaglegger arealer som kunne vært brukt direkte til å dyrke mat. Norske husdyr spiser for eksempel en stor andel soya, produsert på plantasjer i Brasil. De Grønne foreslår derfor å fjerne momsen på frukt og grønt, og øke momsen på kjøtt.

BARNEVENNLIGE BYER OG BYGDER

En by som er bra for barn, er bra for alle. Byer og tettsteder har lenge blitt planlagt for å gi plass til bilene. Tiden er inne for å prioritere sykkel, gange og et godt kollektivtilbud.

Også på bygda der en må bruke bil, skal sentrum være trygt og inviterende for alle. Og det skal være lett å lade elbilen, uansett hvor du bor.

De Grønne vil skape levende bysentrum med plass til lekeplasser, parker og kultur. Barn skal kunne leke ute i ren luft og ha tilgang på skog og mark. Eldre skal kunne sette seg ned på en benk uten å betale. Skoleveiene skal være trygge og uten reklamepress.

VI FORESLÅR

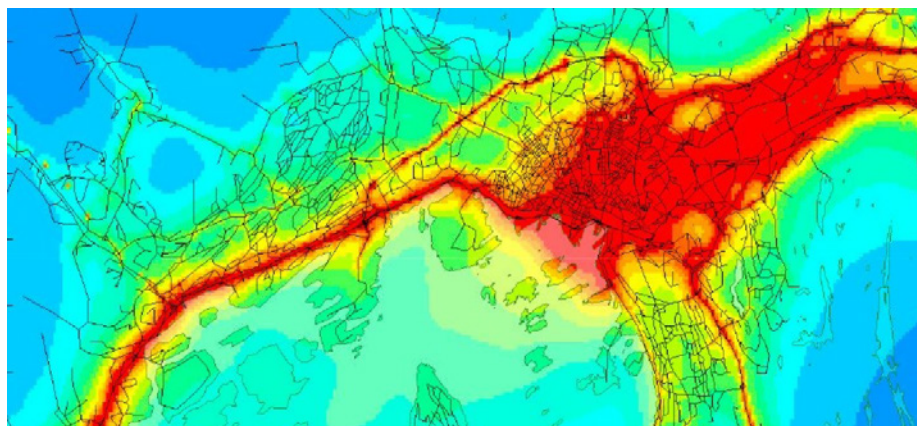
- 13 milliarder kroner mer til kommuner og fylker for barnevennlige og grønne byer og bygder.
- 20 prosent billigere kollektivtrafikk og gratis for alle barn under skolealder, i hele landet
- Bilfrie hjertesoner rundt byskoler i hele landet
- Mer natur der barna er - mer markavern og nærnaturstøtte til byer og bygder
- Innsatspakke for mer friluftsliv for barn og vanlige folk
- Trygt, sunt, og rent nærmiljø for barna med 5,8 milliarder mer til barns transport: gange, sykkel og kollektivt.

Bilfritt byliv. Bilene forurensner lufta og miljøet. I Oslo, som i mange europeiske hovedsteder, skaper MDG nå en mer inkluderende by ved å prioritere soner for gående, barn og eldre.
 Foto: Morten Brakestad, med tillatelse fra Program for Bilfritt byliv»

“I sentrum kan det være lekeplasser og man kan gjøre det til en opplevelse. Politikere må ikke la seg fange i en ond sirkel med at folk sier de heller kjører til kjøpesentre: Det er politikernes rolle å si hva et sentrum skal være.”

Une Bastholm, nasjonal talsperson i Miljøpartiet De Grønne

Helseskadelig luft. Rundt 1 av 5 innbyggere i Oslo bor i helseskadelig luft. Det er også i disse områdene barnefattigdommen er høyest. Kartet viser årsmiddelverdien for NO2 i 2016. Områder i rødt ligger over dagens grenseverdi og forslag til nye helsebaserte, nasjonale mål.

RETTFERDIG FORDELING

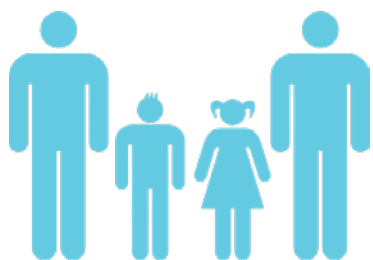
Ingen barn skal måtte vokse opp i fattigdom. Likevel øker de sosiale forskjellene i Norge. De Grønne vil snu denne utviklingen. Mens regjeringen kutter skattene til de rikeste, målretter vi skattelette til dem som har minst. For at forskjeller ikke skal forsterkes når en får barn, øker vi foreldrepengene og foreslår gratis barnehage til familier med lav inntekt.

Miljøpolitikk er viktig for dem som har minst. Barnefattigdommen er ofte høyere i områder med høy luftforurensing og mye støy. Mange har ikke råd til førerkort og egen bil, og trenger billig og pålitelig buss og tog. Trygge gang- og sykkelveier gir en tilgjengelig by for alle. Mindre forbrukspress og bedre utlånsordninger gjør det lettere å delta.

VI FORESLÅR

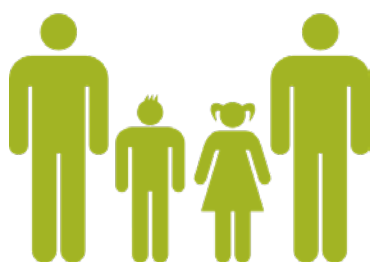
- Mindre skatt for alle med inntekt under 600.000 kroner.
- En kraftig økning til kollektiv, sykkel og gange. 20 prosent lavere kollektivpriser i hele landet og gratis billett for barn under skolealder.
- Tredoble foreldrepenger til dem som i dag kun mottar engangstønad.
- Øke barnetrygden, barnetillegg for uføre og småbarnstillegg for enslige forsørgere.
- Økt minstepensjon for enslige pensjonister.
- Økt støtte til frivillig inkluderingsarbeid, deleordninger og utlån av fritidsutstyr.

EFFEKT AV BUDSJETTET PÅ EN FAMILIE

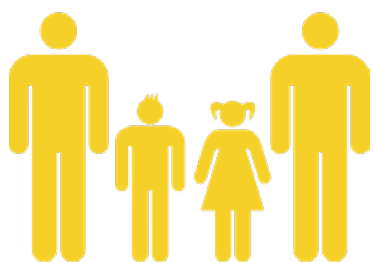
GJENNOMSNIITTSFAMILIEN

Frukt og grønt	-2 308
Økologisk mat	-29
Kjøtt	192
Årlige kollektivreiser	-2 615
Strømforbruk	754
Bensinbil. 17000 km pr. år	6 000
Klimabelønning til alle	-5 231
Flyreiser	9 258
Skattelette	-5 600
Samlet effekt	421

DEN KLIMAVENNLIGE FAMILIEN

Frukt og grønt: 20 % mer	-2 769
Kjøtt: Spiser 20 % mindre	154
Økologisk mat: 20 % mer	-35
Reiser 20 % mer kollektivt	-3 138
Bruker 20 % mindre strøm	603
Klimabelønning til alle	-5 231
Eier en elbil	-
Flyr 20 % mindre	7 406
Skattelette	-5 600
Samlet effekt	-8 610

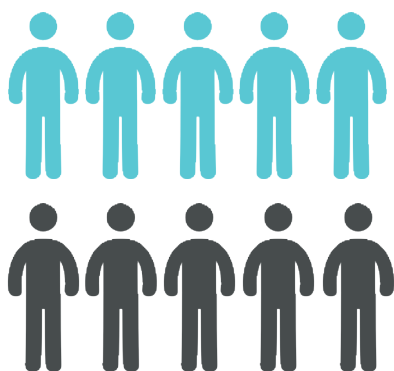
SUPERFAMILIEN

Frukt og grønt: 40 % mer	-3 231
Spiser ikke kjøtt	-
Spiser mer økologisk mat enn gjennomsnittet	-41
Reiser 40 % mer kollektivt	-3 923
Bruker 50 % mindre strøm	377
Eier ikke bil	-
Klimabelønning til alle	-5 231
Flyr ikke	-
Skattelette	-5 600
Samlet effekt	-17 649

*Familie med to voksne og to barn, samlet inntekt på rundt 1 million kroner i året. For mer detaljerte forutsetninger, se side 74.

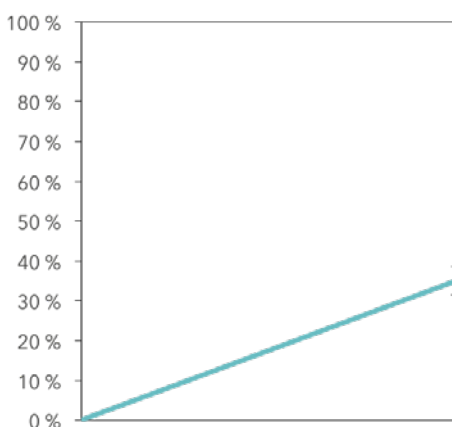
LAN MARIE NGUYEN BERG

Lan er byråd for miljø og samferdsel i Oslo for De Grønne. Det rødgrønne byrådet har som mål å skape en by for alle, som fremmer livskvalitet og setter mennesker først. Store deler av sentrum skal for eksempel gjøres bilfritt. Denne politikken har ført til at Oslo er kåret til Europas miljøhovedstad i 2019. De Grønne nasjonalt vil gjennomføre denne politikken i byer over hele landet. I budsjettet foreslår vi derfor storstilt støtte til grønne byrom, bilfritt byliv og kollektivtransport uten fossilt drivstoff.

GI FLERE TILGANG TIL NÆRNATUR.

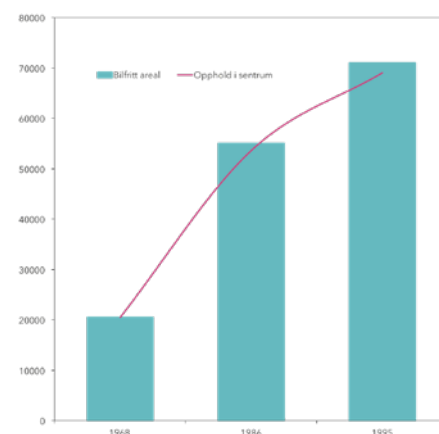
Fem av ti som bor i byer med over 100 000 innbyggere har i dag ikke tilgang til nærnatur. De Grønne foreslår derfor en nærnaturlov som verner de viktigste friluftsområdene rundt byene.

ØKT OMSETNING.

Det er en myte at gågater fører til stengte butikker. Erfaringer fra andre steder viser at omsetningen har gått opp 25-35 prosent.

Kilde: Forskningsoppsummering. Erfaringer fra flere ulike byer i Europa. "Kunnskapsstatus - Handel, tilgjengelighet og bymiljø i sentrum", TØI, 2015.

MER GATELIV.

Forskning viser at flere gågater fører til flere besøk i byen. Her vises tall fra København.

DARIA MARIA JOHNSEN

Daria sitter i kommunestyret for De Grønne i Stavanger, og i MDGs sentralstyre. Hun er engasjert i psykisk helse, oppvekst og levekår, ruspolitikk og integrering. I budsjettet setter vi av penger til gratis barnehage for lavinntektsfamilier, støtte til enslige forsørgere og styrker tilskudd til barn i asylmottak.

STÅLE SØRENSEN

Ståle er billedkunstner, kommunepolitiker i Drammen og kulturpolitisk talsperson for De Grønne. Han vil gjøre kunsten mer tilgjengelig for folk. Vi foreslår tilskudd til gatekunst og utsmykning, støtte til konsertarrangører, utleie av lokaler i kommunene og å øke antallet kunstnerstipender betraktelig.

FARID SHARIATI

Farid er sosialarbeider, alenepappa, tidligere asylsøker, og sitter i kommunestyret for De Grønne i Vadsø. Han er også et av IMDIIs utvalgte minoritetsrådgivere. Han er opptatt av sosial rettferdighet og et mer tolerant og inkluderende samfunn. Hans motto er å jobbe for et varmere samfunn, ikke klima. I budsjettet setter vi av midler til å bedre levekårene for nasjonale minoriteter og til styrket rusomsorg.

ET RAUSERE ARBEIDSLIV

De Grønne jobber for et rausere arbeidsliv, med større plass til mangfold og livets ulike faser. Det er et paradoks at mange stenges ute fra arbeidslivet, mens andre jobber så mye at de blir syke og ikke får tid til familie og venner. Samtidig må mange jobbe tvungen deltid.

Mange yrker blir stadig mer automatiserte, og menneskets evne til kreativitet, ansvar og omsorg er nå vår viktigste felles kapital. Hele samfunnet vil tjene på at vi er flere som deler mer på arbeidet.

VI FORESLÅR

- Etablere en støtteordning for kortere arbeidstid på kommunale arbeidsplasser, særlig i belastende yrker som omsorgsykker.
- Etablere en støtteordning for forsøk med kortere arbeidstid i privat sektor. Støtten gis gjennom Innovasjon Norge.
- Øke støtten til tiltaksplasser for personer med behov for tilrettelagte arbeidsplasser.

"Kortere arbeidstid handler om verdier og hva slags samfunn vi ønsker oss. En kortere arbeidsuke vil føre til mindre stress, bedre miljø og mer tid til hverandre."

Arild Hermstad, nasjonal talsperson i De Grønne.

FAKTA

- Arbeidstiden har vært redusert gradvis flere ganger gjennom de siste 100 årene. Vi jobber nå 70 prosent av det vi gjorde i 1930. Men sist gang den lovfestede normalarbeidstiden ble redusert, var i 1986.
- Prøveprosjekter med 6-timers arbeidsdag i Norge har vært gjennomført på blant annet Tine Heimdal og omsorgstjenesten i Oslo og Bergen. Erfaringene er at stresset på jobb minsker, og trivsel og velvære øker.
- SSB-studier viser også at redusert arbeidstid vil gi flere i arbeid, fordi vi deler mer på arbeidet.

NYSKAPING

Norge er et rikt land – rike på naturressurser, kunnskap og fellesskap. Selv om oljen har gitt oss mye, kommer vi til å klare oss fint uten. Det er stort sett inntekter fra folk i arbeid som finansierer velferden vår. Derfor er det viktigste for norsk økonomi og for folk flest å sørge for at de aller fleste har en jobb å gå til.

Mange familier kjente på usikkerheten da oljeprisen og investeringene falt høsten 2014 og rundt 40.000 oljearbeidere mistet jobben. Denne utryggheten vil ikke minske i årene som kommer.

Det internasjonale pengefondet (IMF) har anbefalt Norge å redusere oljeavhengigheten, og advarer om høyere arbeidsledighet hvis vi ikke klarer det. Regjeringens eget ekspertutvalg for grønn konkurransekraft er enig.

Likevel er oljesatsingen styrende for prioriteringer og satsinger i norsk næringsliv. Regjeringen sub-

sidierer oljenæringen med 20 milliarder kroner i året. Derfor er investeringene mye høyere enn de ville vært med samme betingelser som annen norsk industri.

Innovasjon Norge har kartlagt hva næringslivet i Norge mener vi skal jobbe med etter olja. Svaret er bioøkonomi, ren energi, havet, helse, kreative næringer, reiseliv og smarte byer. Miljøpartiet De Grønne er enig. Norge har mange konkurransefortrinn i disse næringene og vi kan utnytte kompetansen som er utviklet av dyktige arbeidere i olje- og gassnæringen.

Vi har tro på nordmenns skaperkraft og omstillingsevne. Vi vil gjøre det lettere å starte og drive egen virksomhet. Vi målretter innovasjonsmidler og støtte til maritime og marine næringer, bioøkonomi, industri og fornybar energi. Og vi tar vare på de jobbene vi allerede har og gjør dem grønnere, innen alt fra landbruk og industri til reiseliv.

“Det vi trenger nå er å videreføre og utvikle den ekspertisen, nettverkene, kunnskapen, og produktene som finnes i oljenæringen til nye vekstnæringer.”

Anita Krohn Traaseth, Innovasjon Norge

“Vi kommer ikke til å trenge særlig mye mer olje enn vi allerede har oppdaget. Så det å lete etter mer olje gir ikke noe særlig mening”.

Tidligere sjeføkonom i Verdensbanken, **Nicholas Stern**

“Oljeetterspørselen vil toppe seg på 2020-tallet, og fra da av vil industrien starte å krympe”

Equinor-sjef **Eldar Sætre**

GRØNN GRÜNDER PÅ TINGET

Per Espen Stoknes er vara til Stortinget for De Grønne, psykolog, gründer og forsker på grønn verdiskaping. Våren 2018 fremmet han en rekke forslag på Stortinget for å skape nye, grønne jobber. Han fikk flertall for forslaget om å fjerne barrierer for flytende havvind i Norge, og la oss frem forslag som kan gi flere jobber innen produksjon av biogass, verdiskaping basert på resirkulering av avfall og teknologi for smarte byer.

VI FORESLÅR

- Milliardsatsing på støtte til skipsverft som utvikler lavutslippsteknologi for ferger, skip og fiskebåter.
- Satsing på teknologi til havvindmøller og videreutvikling av kompetanse fra oljebransjen.
- Fremskynde og tilrettelegge for at Nordsjøen kan bli et lagringssted for CO2 fra land som Storbritannia, Tyskland, Danmark og Frankrike.
- Styrke gründeres vilkår. Gi folk som investerer i oppstartsbedrifter skattelette, gründerne minstefradrag på skatten og styrke statlige fond som investerer i oppstartsbedrifter.
- Støtte innovasjon og forskning på videreforedling av norsk tømmer og skog.
- Forskning på og statlig støtte til selskaper som vil utnytte fiskeslam, skjell og annen biomasse, blant annet til å produsere biogass og til bioprospektering.
- Statlig støtte til selskaper som vil starte med industriell dyrking av tang og tare til bruk i medisiner, kjemikalier, bioenergi, dyrefôr og mat.
- Økt støtte til forskning, blant annet på energiteknologi, marin teknologi og sirkulærøkonomi.

GRØNN SKIPSFART

Verdens første bil- og passasjerferge med nullutslipp ble bygget på Fjellstrand verft i Hardanger. Ved å satse på skipsindustrien, kan vi utnytte mye av kompetansen som er knyttet til oljenæringen i dag. I budsjettet foreslår vi derfor en milliardsatsing på

støtte til skipsverft som utvikler lavutslippsteknologi for ferger, skip og fiskebåter. Vi styrker byggelånsordningen for skip, MAROFF-programmet, støtter infrastruktur for elferger og bygger hydrogenstasjoner i norske havner.

BIOØKONOMI

Innovasjon Norge har kartlagt hva vi skal leve av etter olja. Ett av svarene er havet og biøkonomi. Innen 2050 kan Norge produsere tang og tare for 50 milliarder kroner årlig. Tang og tare kan brukes i medisiner, kjemikalier, bioenergi, dyrefôr og mat.

I budsjettet foreslår vi å opprette et Bionova for å støtte innovasjon og kommersialisering av bioprodukter. Vi gir statlig støtte til selskaper som vil utnytte fiskeslam, skjell og annen biomasse, blant annet til å produsere biogass og til bioprospektering.

LEVENDE LANDBRUK

En offensiv landbrukspolitikk for økt bruk av lokale ressurser, kan gi mange nye arbeidsplasser i Norge. De Grønne ønsker å styrke norsk landbruk. Avfall fra norske gårder kan bli til drivstoff, som biogass.

Også skogsindustrien kan vokse. De Grønne vil opprette et nytt innovasjonsprogram for skogsindustrien, og vil at omfattende bruk av tømmer i bygg bør bli et viktig krav i fremtidige offentlige byggeprosjekter.

REN ENERGI

De neste 5-10 årene forventes investeringer på rundt 250 milliarder kroner i havvind i Europa. Norge kan få en betydelig markedsandel, ifølge ekspertene, hvis vi tør å satse. I tillegg vokser store markeder frem for fornybar energi i utviklingsland. Derfor er ren energi étt av seks områder Innovasjon Norge men-

er vi skal leve av etter olja. I budsjettet foreslår vi å etablere en støtteordning for utbygging av havvind, opprette en garantiordning for investeringer i fornybart i utviklingsland og gi midler til å støtte installasjon av solceller.

DELE MER, KASTE MINDRE

De Grønne vil ha et samfunn der vanlige folk ikke ender opp med å måtte kaste brukbare ting og kjøpe nytt hele tiden. Vi vil jobbe for at tingene vi kjøper har høyere kvalitet og lengre levetid.

Vi ønsker å lovfeste retten til å kunne reparere. Produsenter bør legge til rette for reparasjoner, og sørge for at det finnes deler og håndbøker. Reparasjoner av klær, sko, elektronikk, husholdnings- og fritidsvarer må bli billigere for folk.

I dag eier de fleste sin egen drill, selv om den kun brukes i noen minutter av sin levetid. Mange barn fra familier med dårlig råd kan ikke være med på skoletur, fordi de ikke har ski. Vi vil opprette mange flere utstyrssentraler, så det blir enklere å dele, bytte og gi bort det man ikke lenger trenger. I og rundt byene våre vil vi jobbe for bildeling, så flere slipper kostnaden ved å eie bil.

Hvert tiende minutt går fem tonn med spiselig mat i søpla. De Grønne jobber for å redusere matkastingen i Norge. Vi vil opprette flere matsentraler, som skal dele ut mat til vanskeligstilte. Resten må kunne gis til dyrefôr eller anvendes slik at det ikke ender i søpla.

Det ligger et enormt potensial i sirkulærøkonomien. Vårt forbruk av naturressurser er i dag tre ganger større enn det jorda kan tåle. Våre tiltak for å dele, reparere og gjenbruke mer vil gi nye muligheter, bedre ressursutnyttelse, og arbeidsplasser og verdiskaping i hele landet.

PLAST.

325 bruskorker kan bli til én elevstol. For hver kilo plast vi gjenvinner sparer vi to kilo olje og hindrer at plasten havner i naturen.

METALL.

670 metallbokser kan bli til én sykkel. Hvert år kildesorterer vi nok metallemballasje i Norge til å produsere 300 000 sykler.

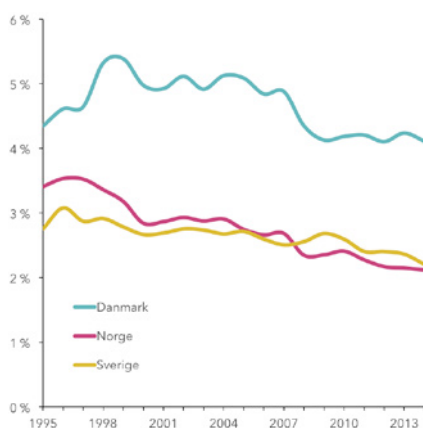

MAT.

Gass fra avfall og gjødsel kan dekke behovet for drivstoff til alle busser i Norge.

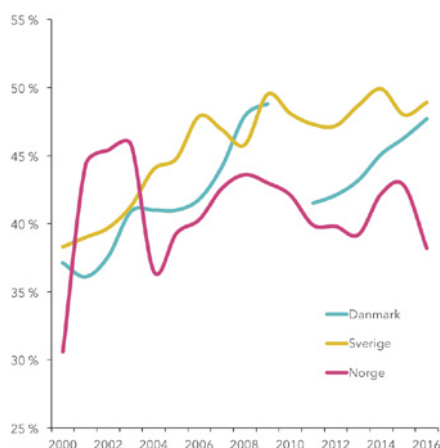
VI FORESLÅR

- Fjerne momsen på gjenbruk og reparasjoner på alt fra sko og klær til elektronikk.
- Støtte til delingsordninger, verktøysbiblioteker og gratis utlån av fritidsutstyr og lastesykler.
- Støtte til matsentraler i store byer, for å følge opp bærekraftsmålene og hindre matsvinn.
- Etablere et nasjonalt senter for sirkulærøkonomi.
- Gi avgiftsfordeler til resirkulert og nedbrytbar plast, framfor ny fossil plast.
- Premiere offentlige innkjøp som reduserer utslipp og forbruk, og fremmer reparasjon.
- Krav om kommunale planer for å hindre plastforbruk, rydde plastsøppel og hindre mikroplast.
- Støtte til beboerinitiativ i hele Norge for lokal bærekraft.

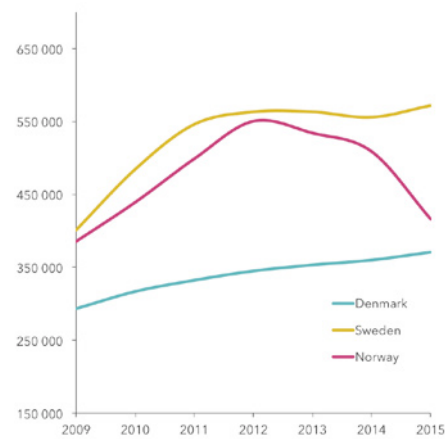
GRØNNE SKATTER.

Miljørelaterte skatter som andel av BNP har sunket gradvis siden 1995.

MATERIALGJENVINNING.

Norge er et stykke unna å nå EU-målet om at 50 prosent av avfallet skal materialgjenvinnes.

REPARASJONER.

Verdien av utførte reparasjonstjenester i Norge har sunket de siste årene.

TA VARE PÅ NATUREN

For noen generasjoner siden kunne nordmenn oppleve nær uendelige villmarker, fugletrekk som fylte hele himmelhvelvet, og fjorder som kokte av fisk. Slik er det ikke lenger. Hver femte art i Norge er enten sårbar eller truet av utryddelse.

Det skjer fordi vi mennesker ødelegger leveområdene til dyr og planter. Vi hogger ned gammelskog, bygger motorveier gjennom hekkeområder og dumper avfall i fjorden. Det er nå nesten ingen inngrepsfrie områder igjen i Norge. Ingen regjeringer har så langt tatt dette på alvor.

Vi ønsker en radikal endring. Barna våre skal kunne gå i urørt natur i fjellet, skogen og skjærgården. Friluftsliv er en del av vår kulturarv og gir stor glede for mange.

En fjerdedel av alle truede arter finnes i kulturmark som kystlynghei, beitemark og slåttemark. Disse naturtypene er i ferd med å forsvinne på grunn av effektivisering av landbruket. De Grønne jobber for et mer allsidig jordbruk, på lag med naturen.

Å ta vare på naturen er å ta vare på oss selv.

VI FORESLÅR

- millionøkning i støtte til vern av nærnaturen: skogene, fjellene, heiene, fjordene og skjærgårdene som omkranser norske byer og tettsteder.
- økt bevilgning til vern av de siste villmarkene og restaurere og reparere tapt natur
- økt bevilgning til tilrettelegging av friluftsområder.
- flerdoblet innsats for truede arter og naturtyper, og for villaksen.
- økt støtte til aktiv skjøtsel i verneområder, til landskapspleie, beitebruk og bevaring av slåtteng.

NATURFORNYELSE

En villere, rikere og mer intakt natur vil gi store gevinster for mennesker og miljø. Derfor vil De Grønne sette i gang en storsatsing for å restaurere og reparere natur. Det vil gi folk nå og i framtiden større muligheter for opplevelser, og et arts-mangfold som vil gjøre oss mindre sårbare for følgene av klimaendringer og andre miljøtrusler. Det kan også gi økt mulighet for bruk og høsting av naturen. Resultatet kan bli større bestander av skogfugl, rype, fisk, muslinger og skalldyr. En storsatsing på naturfornyelse vil styrke Norges turistnæring, gi nye lokale arbeidsplasser og økt verdiskapning.

RENE HAV

De Grønne vil ha rene og rike vassdrag og innsjøer. Vi jobber for at vi fortsatt skal kunne fiske i fjorden. Dyra i havet skal ikke kveles av plast.

De siste 40 årene har antallet fisk og sjøfugl samt hval og andre dyr i havet blitt halvert. Det skyldes klimaendringer, overfiske og havforsuring. Men også forurensing fra oppdrettsnæringen, dumping av gruveavfall og kjemikalier fra oljeutvinningen truer livet i havet.

Plast kan bli liggende i naturen i hundrevis av år. Mikroplast kan havne på tallerkenen vår. Kystnasjonen Norge må lede an i kampen mot plastforsøpling.

De Grønne sier nei til at oppdrettsnæringen får dumpe giftige lusmidler og avfallet sitt i fjorder og gytefelt. Vi sier nei til dumping av gruveavfall i Førdefjorden og Repparfjorden og til nye oljefelt på norsk sokkel. Vi sier ja til levende hav som vi kan leve av.

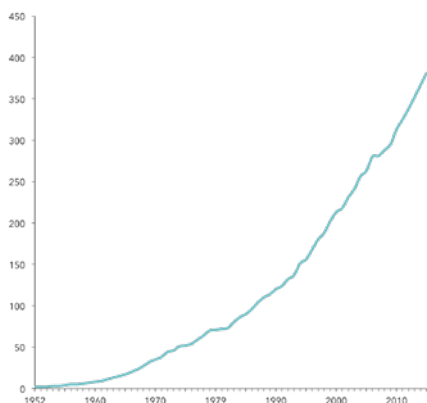
VI FORESLÅR

- Stimulere til mer bruk av nedbrytbare materialer, og bedre gjenvinning av plasten
- Kraftig øke innsatsen med å hente opp avfall fra sjøen
- Etablere en internasjonal havsatsing, etter modell fra regnskogssatsingen
- En tilskuddsordning for overgang til lukkede anlegg i oppdrettsnæringen
- Spleiselag med oppdrettsnæringen for å utvikle og investere i løsninger som bedrer fiskevelferden
- Gi støtte til kommuner som vil erstatte gummigranulat i kunstgressbaner med miljøvennlige materialer

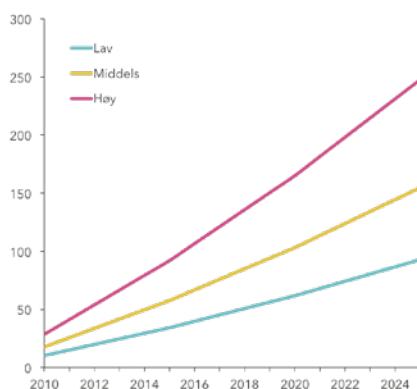
TOINE SANNES

Toine er fra Øksnes, har jobbet i fiskeri- og oppdrettsnæringen og som rekefisker. Hun er De Grønnes fiskeripolitiske talsperson. Toine er bekymret for hvordan oppdrettsnæringen forurensere havene våre. Giftstoffene som slippes ut tar blant annet livet av reker. Hun kjemper for omstilling av næringa til lukkede oppdrettsanlegg. I budsjettet foreslår vi investeringsstøtte for omlegging til lukkede anlegg, og en avgiftsmodell som gjør at kommunene tjener på å kreve lukket teknologi.

PRODUKSJON AV PLAST.

Plastproduksjonen globalt er doblet de siste to tiårene. Det er forventet at den vil firedobles frem mot 2050. Bare 18 prosent resirkuleres.

PLAST SOM HAVNER I HAVET.

Plast tilsvarende et lastebillass havner i dag i havet hvert minutt, på verdensbasis.

VILLAKS I NORGE.

Den norske villaksbestanden er kraftig redusert. Rømt oppdrettslaks og lakselus er de største truslene.

DYREVELFERD

Dersom dyr hadde stemmerett, ville de stemt på Miljøpartiet De Grønne. Vi er overbevist om at det er en sterk sammenheng mellom vår respekt og omsorg for dyr, og vår respekt og omsorg for andre mennesker.

Vi har en lang vei å gå før dyrs egenverdi og rettigheter respekteres. Ingen dyr skal måtte leve hele livet i et bur, på bås eller i binge, uten å se dagslys eller kunne utfolde sine naturlige behov. De Grønne ønsker et dyrevelferdsloft i landbruket og en gjennomgang av alle reglene for hold og transport av dyr. Billig mat har en høy pris for dyra. God dyrevelferd koster noen kroner mer for forbrukeren, men er verdt å bruke penger på. Det må også bli lettere å velge vegetarisk og vegansk.

De fleste av oss er glade i kjæledyra våre. Men der menneskene svikter, trenger vi et sterkere dyretilsyn

og naboer som varsler. I dag er det for lett å slippe unna med dyremishandling og vanskjøtsel. De Grønne ønsker et permanent dyrepolitisk system over hele landet og økte ressurser til dyrekrimsaker. Men vi må også forebygge mer. Dyreeiere må få tilbud om riktig informasjon om hva dyra trenger for å ha det bra. De Grønne vil ha obligatorisk ID-merking av hund og katt, og mer støtte til frivillige organisasjoner som tar seg av hjemløse dyr (kastreter, vaksinerer og omplasserer).

En rekke forsøksdyr blir i dag utsatt for smerte, stress og angst. Vi ønsker å fremme de gode og faglig solide alternativene til dyreforsøk, og vil øke støtten til dette betraktelig.

Og ikke minst: De Grønne har i mange år jobbet for en rask avvikling av pelsdyrnæringen.

VI FORESLÅR

- Et stort løft for dyrevelferden på til sammen 91 millioner kroner
- Et sterkere dyretilsyn og landsdekkende dyrepoliti
- Høyere krav til dyrevelferd i landbruket og støtte til ekstra tiltak
- Økt støtte til alternativer til dyreforsøk
- Styrke veterinærdekningen over hele landet
- Avvikle pelsdyrnæringa innen 2020

UTDYPING AV SATSNINGSOMRÅDER

KLIMASATSING

FNs siste klimarapport sier at vi må halvere verdens utslipp på bare 12 år. Det tar De Grønne på alvor. I år setter vi derfor av 6 milliarder kroner ekstra til en klimasatsing som vil kutte utslipp på vei og til sjøs, og rense utslipp fra industrien. I tillegg premierer vi alle som tar miljøvennlige valg gjennom et klimafond til folket. De Grønne mener at vi må begynne å telle utslipp som vi teller penger. Vi setter av penger til at staten og kommunene kan innføre utslippsbudsjett, etter modell fra byrådet med MDG, Ap og SV i Oslo. Bare slik kan vi få kontroll på utslippene våre, og få oversikt over hvordan de politiske tiltakene vi innfører påvirker vårt felles klima.

Et utdrag av De Grønnes klimaforslag:

› Regjeringen budsjetterer med en inntekt på salg av klimakvoter på 6,7 mrd kroner. Dette bruker regjeringen til å finansiere skattelett. Vi ønsker å bruke det til et krafttak for klimaet › 1 mrd kroner til klimafond til folket. Eksempler på støtteområder: › Støtte til solceller › Støtte til ladestasjoner i borettslag › Støtte til energieffektiviseringstiltak › Støtte til elsykler › Støtte til energirådgivning i hjemmet › 3 mrd kroner til et fond for CCS - Norcem Brevik og Klemetsrud vil kreve store investeringer i årene fremover › 3 mrd kroner til å få fortgang i elektrifisering av kysten vår. Støtte til infrastruktur utbygging, men også støtte til elektrifisering av kystflåten.	7 000 mill. kroner
› Vi etablerer et fond for å sikre overgang til en utslippsfri næringstransport på vei. Fondet kan forvaltes enten av Enova eller av næringslivet selv.	1 700 mill. kroner
› Vi styrker ordningen "Klimasats" og ønsker en langt mer omfattende satsing enn regjeringen. Vi ønsker også å tydeliggjøre at klimatilpasningstiltak også bør bli en del av klimasats-ordningen.	400 mill. kroner
› Miljørådgivning i kommunene. Hovedregelen bør være at alle kommuner bør ha minst én ansatt miljørådgiver, som kan bidra til at arealene blir brukt på en klimasmart måte	300 mill. kroner

› Statlig klimabudsjett. MDG ønsker å gjøre Regjeringen rustet til å legge fram et klimabudsjett i tråd med Klimaloven §6.	5 mill. kroner
› Klimatilpasninger og kompensasjon i landbruket. Landbruket har en viktig rolle i kutting av klimagassutslipp, samtidig som ekstremvær som følge av klimaendringer gjør landbruket mer utsatt. Vi ønsker å gi landbruket › Veiledning og støtte til å kutte utslipp. Vi ønsker en ordning hvor bønder kan få rådgivning for hvordan de kan kutte utslipp fra egen drift	20 mill. kroner
› MDG innfører krav om klimabudsjett og -regnskap i alle kommuner, fylkeskommuner og statlige departement.	100 mill. kroner
› Tilskuddsordning for klima- og miljøsmartere offentlige innkjøp	500 mill. kroner
› Vi setter av 2 milliarder til å planlegge og bygge jernbane, samt godstiltak, vedlikehold, elektrifisering, hydrogentog og flere avganger.	2 000 mill. kroner
› Massiv satsing på gange sykkel og kollektiv	5 850 mill. kroner
› Forsøk med el og hydrogenfly	185 mill. kroner

TRYGG UTFASING FRA OLJA

Å trappe ned olje- og gassvirksomheten er nødvendig for klimaet og for å sikre fremtidens jobber og næringssliv i Norge. De Grønne vil satse målrettet på sektorer der Norge har konkurransefortrinn, som fornybar energi, bioøkonomi, marine- og maritime næringer og velferdsteknologi. Vi vil øke kompetansen vår, stimulere til investeringer og bygge opp markeder for grønne løsninger. Overgangen til trygge, grønne jobber hindres av regjeringens subsidiering av oljevirksomheten. Gunstige skattevilkår og leterefusjonsordningen påfører den norske stat store deler av risikoen ved selskapenes letevirsomhet. Dette, og skaden olje og gass gjør på klimaet, gjør at slik subsidiering må opphøre.

Et utdrag av De Grønnes forslag for bedre klimastyring:

» Vi planlegger en gradvis nedtrapping av investeringene i olje- og gassvirksomheten og reduserer derfor investeringene gjennom statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten	-4000 mill. kroner
» Vi kutter bevilgningen til leting etter olje i Barentshavet Nord, et ekstremt sårbart og risikofylt område.	-82 mill. kroner
» Vi fjerner leterefusjonsordningen. Dette gir økte overføringer til Statens Pensjonsfond Utland.	12 000 mill. kroner
» Vi fjerner bransjens skattesubsidier.	10 000 mill. kroner
» Vi øker inntektene til SDØE og derigjennom oljefondet ved å avvikle lete- og feltutviklingen	1 750 mill. kroner
» Vi øker utbyttet fra Equinor	500 mill. kroner
» Etter modell fra ENOVA vil vi starte opp BIONOVA for å systematisere innovasjonen og øke kommersialiseringer av biobasert verdiskapning. Et eksempel på hva BIONOVA kan støtte er kommersialisering av alternative proteinkilder til soya i dyrefor. »	100 mill. kroner

» Vi oppretter et nasjonalt senter for sirkulærøkonomi. Senteret skal ha ansvaret for å sette bransjestandarder for resirkulerte råstoffer, sikre forskning og foreslå implementering av nye forretningsmodeller, gi støtte til kommersialisering av nye og forbedrede løsninger for materialgjenvinning og etablere produsentansvarsordninger for produkter. Senteret skal også disponere en tilskuddsordning som stimulerer til å velge resirkulerte produkter. »	300 mill. kroner
» Vi øker garantirammen for byggelånsgarantier for skip fra verft i Norge med 2 mrd kroner. Det stilles som krav at skipene skal bygges med null – eller lavutslippsteknologi.	2 000 mill. kroner
» Vi oppretter et nytt såkornfond for helse- og velferdsteknologi.	225 mill. kroner
» Vi styrker satsingen på pilot- og demonstrasjonsprosjekter innenfor miljøteknologi.	250 mill. kroner
» Vi øker støtten til ordningen for Ungt entreprenørskap som er viktig for å få flere unge til å starte egen virksomhet.	5 mill. kroner
» Vi ønsker å etablere en «regulatorisk sandkasse» for fintech selskap. Målet er å stimulere til fintech innovasjon ved å ha en nøytral testarena hvor nye løsninger kan testes i samarbeid med myndigheter og næringsliv.	5 mill. kroner
» Svalbard trenger nye næringsveier for å erstatte kulldriften. Vi støtter utvikling av nye prosjekter for ny næringsvirksomhet på Svalbard.	50 mill. kroner
» Vi oppretter et fond for omlegging til en utslippsfri næringstransport.	1 710 mill kroner

KLIMATILPASNING

Norske kommuner står overfor et stort endringsprosjekt i møte med dramatiske klimaendringer. Den store klimaregningen for staten, norske kommuner og fylker begynner nå å vises i form av flommer, ras og store kostnader til å tilpasse veier, avløpssystemer, bebyggelse, og infrastruktur til et annerledes klima. De årlige kostnadene knyttet til klimaendringer kan beløpe seg til mellom 50 og 100 mrd kroner i siste del av dette århundret. Årets tørkesommer med påfølgende storflommer viser hvilke utfordringer vi vil stå overfor i årene som kommer. Derfor vil De Grønne sette av penger til klimatilpasning, slik at kommunene kan forberede seg på et endret klima og mer ekstremvær.

Et utdrag av De Grønnes forslag for bedre klimatilpasning:

» Klimatilpasninger og kompensasjon i landbruket. Landbruket har en viktig rolle i kutting av klimagassutslipp, samtidig som ekstremvær som følge av klimaendringer gjør landbruket mer utsatt. Vi ønsker å gi landbruket » Et klimafond, hvor en kan søke både om støtte til klimatilpasningstiltak, og om kompensasjon ved tapt inntekt grunnet ekstremvær. Fondet kan også brukes til økt likviditet - årets sesong har vært vanskelig for mange, men hvor vanskelig dette blir er ikke klart ennå. Likviditetsproblemene vil typisk komme i 2019 og 2020.	200 mill. kroner
» Kornlager: Vi starter arbeidet med å etablere offentlig beredskapslagring av korn	50 mill. kroner
» Vi setter av 1% av BNI til klimatilpasning i utviklingsland	34 420 mill. kroner
» Etter tørkesommer med påfølgende flom, kutter regjeringen i bevilgningene til flom og skredforebygging. NVE opplyser at de trenger 2,5 mrd kroner til fysiske sikringstiltak de neste årene. Vi øker bevilgningen for å sikre oss mot flom og skred.	500 mill. kroner
» Ras- og skredsikring av fylkes- og riksveier	500 mill. kroner

BARNEVENNLIGE OG GRØNNE BYER, TETTSTEDER OG BYGDER

De Grønne vil skape byer, tettsteder og bygder som er gode for barna. Det som gagnar barna er som oftest til gode for resten av befolkningen og for miljøet. Vi ønsker at folk skal kunne puste i frisk luft, sykle trygt på veiene og leve, bo, handle, reise og jobbe grønnere. Skal vi løse miljøutfordringene, må alle kommuner og lokalmiljøer være med på laget. Derfor bruker vi penger på flere delingsordninger, bilfrie hjertesoner rundt skoler i byene, gratis kollektivtransport til barn under skolealder, og støtte til dem som ønsker å kjøre elbil, men som ikke har råd til å bytte bil. Vi bruker totalt 13 milliarder på å sette norske kommuner og fylker i stand til å investere i barnevennlige og grønne byer og bygder, og til å skape grønne arbeidsplasser.

Et utdrag av De Grønnes forslag til barnevennlige byer og bygder:

› Økte frie inntekter til kommunene til å bli motorer for bærekraft og nye grønne arbeidsplasser.	3 500 mill. kroner
› MDG øker fagkapasiteten på klima- og miljøområdet hos fylkesmennene med 50 % for å stoppe nedbygging av natur og tapet av naturmangfoldet.	115 mill. kroner
› KMD gis i oppdrag å inspirere og støtte kommunene i dere arbeid med å gjennomføre det grønne skiftet og styrke lokaldemokratiet. FNs bærekraftsmål skal innføres som planramme i alle kommuner, kommunale etater, og fylker. (se liste med oppgaver under kap 500 post 21)	50 mill. kroner
› MDG innfører krav om klimabudsjett og -regnskap i alle kommuner, fylkeskommuner og statlige departement.	100 mill. kroner
› Alle nærområder i hele Norge kan søke inntil 300 000 kroner til omstillingsinitiativer for lokal bærekraft, av typen Bærekraftig Liv i barneskolekretsen Landås i Bergen.	300 mill. kroner
› MDG oppretter en støtteordning 100 millioner for kommuner til etablering av delingsordninger	100 mill. kroner
› Tilskuddsordning for klima- og miljøsmartere offentlige innkjøp.	500 mill. kroner

› MDG å styrker og innrette veksttilskuddet slik at vekstkommunener tilrettelegger for at nye bo-områder planlegges og bygges etter bærekraftskriterier.	100 mill. kroner
› MDG utvider storbytilskuddet (Sandnes, Drammen, Tromsø, Grenland og evt flere skal vurderes) til flere byer og styrker bærekraftsarbeidet i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand.	150 mill. kroner
› MDG satser på grønn næringsutvikling over hele landet og styrker bedriftsrettede ordninger i distriktene.	200 mill. kroner
› MDG oppretter i 2019 et nytt utviklingsprogram for byregioner med formål å bidra til det grønne skiftet.	100 mill. kroner
› MDG styrker KMDs arbeid med bærekraftig områdesatsning i byer.	150 mill. kroner
› MDG styrker innsatsen for bærekraftig byutvikling gjennom byvekstavtalene. Blant annet til › Nærnatur – støtte til konkrete verneplaner/naturrestaurering i Oslo, Bergen og Trondheim og andre byer og tettsteder › Grøntregnskap i alle byer – Oslo har det som første kommunen dette › Støtteordning til bilfrie hjertesoner rundt byskoler i hele landet	250 mill. kroner
› MDG utvider adgangen til og rammen for startlån i Husbanken. Kriteriene for startlån skal også endres slik at energikriterier innføres. Den økte lånerammen skal også benyttes til å gi lån til folk med lav inntekt til å betale egenandelen på opp til 50 000 for å lease en elbil. MDG øker rammene til Husbanken så de blir i stand til å støtte flere ulike fremtidsrettede boligprosjekter for sosial og økologisk bærekraft. MDG etablerer et eget program i regi av Husbanken for å øke nybyggingen av ikke-kommersielle utleieboliger.	4 000 mill. kroner
› MDG øker satsingen barnevennlig transport. Blant annet › 1,5 mrd mer til bymiljøavtaler og byvekstavtaler for å utvide flere byer og få fart i omleggingen til mer gange, kollektiv og sykkel. › 3 mrd til 20 % billigere kollektivtrafikk og gratis for alle barn under skolealder, i hele landet › Femdobler tilskuddsordningen for gang og sykkelvei	5,85 mrd. kroner

DYREVELFERD

De Grønne mener dyrevelferd fortjener en langt større plass på norske statsbudsjetter. Flere hundre millioner dyr lever sine liv i norske fjøs, oppdrettsmerder og som kjæledyr. Derfor foreslår De Grønne en tiltakspakke for bedre dyrevelferd på 91 millioner kroner for å bedre livskvaliteten til alle typer dyr som holdes av mennesker. Bedre dyrevelferd oppnås ved blant annet lavere dyretetthet, mindre intensiv produksjon, sunnere raser og mer beitebruk i jordbruket. Et landsdekkende dyrepoliti med økte ressurser er et viktig grep for å styrke respekten for dyrs rettigheter i alle sektorer.

Et utdrag av De Grønnes forslag til bedre dyrevelferd:

› Vi satser på dyrevelferd med en økning på totalt 91 millioner kroner › Pelsdyr - vi vil legge ned pelsdyroppdrett i Norge og ser ingen grunn til at næringen skal motta subsidier i form av skattefradrag › Eget dyretilsyn som erstatter Mattilsynets arbeid med dyrevelferd › Støtteordning til spydspissløsninger for bedre dyrevelferd i landbruket › Støtte investering i og drift av mobile slakterier i hele landet › Fremme alternativer til dyreforsøk gjennom Norecopa › Styrke veterinærdekningen over hele landet › Midler til dyrevelferdstiltak for de besetningene som ikke kan bruke gårdens beite/beiterett › Utvikling av matmerking (jfr. eget representantforslag) som gjør det lettere for forbrukerne å velge miljø- og dyrevennlig › Vi ønsker en styrking av Veterinærinstituttet og mer forskning om dyrevelferd og dyrevelferdsindikatorer › Vi utreder en mer fleksibel og finmasket slakteristruktur. › Støtter rådet for dyreetikk. › Vi vil støtte kommunalt og frivillig arbeid med å ta imot hjemløse dyr gjennom Sentre for hjemløse dyr i de største byene	7 mill. kroner 2 mill. kroner 30 mill. kroner 20 mill. kroner 6 mill. kroner 30 mill. kroner 3 mill. kroner 3 mill. kroner 5 mill. kroner 5 mill. kroner 1 mill. kroner 0,5 mill. kroner 25 mill. kroner
› Gjeninnfører en egen avlslinje for kylling i Norge med bedre dyrevelferd.	6 mill. kroner
› Øker støtten på forskning til alternativer til dyreforsøk.	8 mill. kroner
› Setter opp et forskningsprogram for bedre dyrevelferd i fiskeoppdrett.	5 mill. kroner
› Øker forskningen på dyrs artstypiske behov og evne til å føle frykt/smerte.	6 mill. kroner

BUDSJETTET **PER DEPARTEMENT**

UTENRIKSDEPARTEMENTET

De Grønne vil sikre en mer rettferdig fredelig verden. Både gjennom økt bistand, klimatilpasningstiltak og fredsarbeid vil vi sikre at både vi og resten av verdenssamfunnet bekjemper klodens største problemer.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Utenriksdepartementets budsjett:

» 1% av brutto nasjonalinntekt til klimatiltak i utviklingsland	34 000 mill. kroner
» Kraftig satsing på flyktningtiltak i nærområdene.	1000 mill. kroner
» Satsing på Norge som Fairtrade-nasjon	10 mill. kroner
» Øker støtten til nedrusting og ikke-spredning, inkludert atomvåpen, biologiske våpen og ICAN	114 mill. kroner
» Oppretter et fond for livet i havet som skal finansiere blant annet bærekraftig fiskeriforvaltning, vernetiltak, bekjempelse av havforsuring og forurensing i havet.	200 mill. kroner
» Øker støtten til nordområdetiltak, samarbeid med Russland og nedrustning	22 mill. kroner
» Går for en satsing på småskala fornybar energi i utviklingsland	300 mill. kroner
» Økt støtte til utdanning av helsepersonell i utviklingsland	100 mill. kroner
» Forbedrer de multilaterale finansstrukturene med fokus på et bindende regelverk for rettferdig utlån og en gjeldsslettemekanisme	50 mill. kroner
» Øker støtten til sivil samfunn	155 mill. kroner
» Setter av 200 mill. kroner over fire år til gjenoppbygging i Sinjar.	50 mill. kroner

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

De Grønne vil sikre kunnskapens egenverdi, og omstillingen til et grønt samfunn vil nødvendigvis kreve en satsing på forskning og utdanning. Samtidig må utdanningssystemet også ta vare på de som sliter, og gi de muligheten til å blomstre.

Et utdrag av De Grønnes forslag under kunnskapsdepartementets budsjett:

› Oppretter 1500 nye studieplasser i fornybar energi, bioøkonomi, IT og andre retninger vi trenger til det grønne skiftet og eldrebølgen	85 mill. kroner
› Bygger 800 flere studentboliger enn regjeringen	54 mill. kroner
› Øker studiestøtten og binder den til 1,3 G over 11 måneder	138 mill. kroner
› Reverserer regjeringens omlegging av stipendet som straffer studenter som ikke finner det de passer best til på første forsøk.	256,4 mill. kroner
› Ruster opp utearealer og skolekjøkken, samt oppretter et ekskursjonsfond	35 mill. kroner
› Styrker praktiske, estetiske og IT-fag	52 mill. kroner
› Støtter lokale mobbeombud.	20 mill. kroner
› Innfører gratis barnehage for lavinntektsfamilier	180 mill. kroner
› Styrker forskning på miljøeffektive produkter , bioprospektering, tang og tare etc	403 mill. kroner
› Går for en kvalitetsheving i PP-tjenesten	200 mill. kroner

KULTURDEPARTEMENTET

Overgangen til et grønnere samfunn er også en overgang til et samfunn der kultur og opplevelser får større plass både i økonomien og i folks bevissthet. Kultur uttrykker og skaper tilhørighet og livskvalitet og bidrar til forståelse av både individ og samfunn. Kultur bidrar til identitet, forsoning, fremskritt og utvikling, mens kulturarven vår har egenverdi som kilde til kunnskap og opplevelser. En fellesnevner for mange av våre forslag er at vi prioriterer å løfte mangfoldet av små aktører og prosjekter fremfor å kun øke bevilgningene til de de største institusjonene.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Kulturdepartementets budsjett:

» Øke støtten til frivillighet » Øker støtten til rekrutteringsportalen frivillig.no, så den totalt mottar 3 mill. Portalen er et folkehelseiltak og bidrar til økt rekruttering til frivillige organisasjoner på helse- og omsorgsfeltet. » Øke momskompensasjonen til frivillige organisasjoner. Gjennom momskompensasjonsordningen får over 23000 lokale lag og foreninger over hele landet kompensert sine momsutgifter. Ordninger treffer bredt og ubyråkratisk.	2 mill. kroner 150 mill. kroner
» Senke terskelen for å realisere flere kunst- og kulturprosjekter, blant annet ved støtte konsertarrangører, leie av lokaler o.l. Ved å øke momskompensasjonen for frivillige organisasjoner bidrar vi også til å styrke økonomien til mange av aktørene som organiserer kultur over hele landet » 50 millioner til utlån/billig utleie av øvingslokaler i kommunene. Kommuner som får til vekselbruk av kulturhus mellom det lokale og det profesjonelle kulturlivet skal premieres gjennom ordningen. » Øke støtten til arrangører av både konserter og scenekunst.	50 mill. kroner 30 mill. kroner
» Gjøre kultur av høy kvalitet tilgjengelig også til dem som ikke oppsøker slik kultur » Øke støtten til den kulturelle spaserstokken » Styrke kvaliteten i kunst- og kulturundervisning i grunnskolen	15 mill. kroner 15 mill. kroner

» Gjøre det enklere å være utøvende kunstner enn det som er tilfelle i dag, ved at flere sikres stabile økonomiske rammebetingelser over tid » Belønningsordning som premierer institusjoner som lager kunstprosjekter i samarbeid med frie kunstnere » 100 flere hjemler for arbeidsstipend. Stipendet gir kunstnere mulighet til å videreutvikle kunsten sin og ha kunstnerisk aktivitet som sitt hovedvirke. Stipendet skal også kunne gis til omskolering til annen kunstnerisk virksomhet » Etablere en ny basisfinansieringsordning for det visuelle kunstfeltet	20 mill. kroner 27 mill. kroner 7 mill. kroner
» Støtte samisk kultur og dagspresse » Styrke arbeidet med samisk kulturminnearbeid » Øke tilskuddet til samisk dagspresse. Bevilgningen til samiske dagspresse må i årene fremover trappes opp ytterligere for å sette de bedre i stand til å fylle sitt viktige samfunnsoppdrag med bred informasjon, debatt og kritisk journalistikk i en ny teknologisk hverdag. Både Ávvir og Ságat trenger et økonomisk løft for å kunne ansette flere journalister for å styrke bredden og omfanget i den redaksjonelle dekningen	4,5 mill. kroner 5 mill. kroner

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

De Grønne vil sørge for at vi står godt rustet mot klimaendringene, sikrer likhet for loven uavhengig av inntekt, og at kampen mot økonomisk, menneskehandel, barn, miljø og dyrekriminalitet får de ressursene de trenger.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Justis- og beredskapsdepartementets budsjett:

Sikrer et førstelinjetilbud for rettshjelp i hele landet, øker inntektsgrensen så flere får hjelp og sikrer det for asylbarn og prostituerte.	312 mill. kroner
Styrker sivilforsvaret og brannhelikoptertjenesten for å øke beredskapen i krisesituasjoner.	53 mill. kroner
Styrker politiets arbeid mot menneskehandel, inkludert opprettelse av menneskehandelsteam.	30 mill. kroner
Styrker økokrim, inkludert deres kapasitet på miljø/dyrekriminalitet.	110 mill. kroner.
Oppretter øko- og miljøteam i alle politidistrikter og utvider dyrepoliti til alle politidistrikter.	65 mill. kroner
Styrker kapasiteten i alle politidistrikt til å bekjempe seksuelle overgrep mot barn.	20 mill. kroner
Øker forskningen på forebygging av kriminalitet og samfunnssikkerhet/beredskap.	30 mill. kroner
Styrker konfliktrådets arbeid med gjenopprettende prosesser	10 mill. kroner
Øker beredskapen mot IT-trusler	20 mill. kroner

KOMMUNAL- OG MODERNISERINGSDEPARTEMENTET

De Grønne vil skape lokalmiljøer i alle norske byer, bygder og tettsteder der folk kan leve, bo, handle, reise og jobbe grønnere. Lokalmiljøet er en del av løsningen på miljøutfordringene. De grønne prioriterer derfor en stor bærekrafts-satsning med lokal forankring og gjennomføring på totalt 13 milliarder, for å sette norske kommuner og fylker i stand til å investere i det grønne skiftet og gjennomføre egen politikk for bærekraftig lokalsamfunn og regioner. De Grønne gir norske kommuner og fylker handlingsrom til å bli lokale motorer for bærekraft og nye grønne arbeidsplasser.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett:

» 3,5 mrd i økte frie inntekter til kommunene	3 500 mill. kroner
» Kommunal- og moderniseringsdepartementet gis i oppdrag å inspirere og støtte kommunene i deres arbeid med å gjennomføre det grønne skiftet og styrke lokaldemokratiet. FNs bærekraftsmål skal innføres som planramme i alle kommuner, kommunale etater, og fylker. (se liste med oppgaver under kap 500 post 21)	50 mill. kroner
» MDG innfører krav om klimabudsjett og klimaregnskap i alle kommuner, fylkeskommuner og statlige departement.	100 mill. kroner
» Støtteordning for forsøk med kortere arbeidstid på kommunale arbeidsplasser	100 mill. kroner
» Alle nærområder i hele Norge kan søke inntil 300 000 kroner til omstillings-initiativer for lokal bærekraft, av samme type som "Bærekraftig Liv" i barneskolekretsen Landås i Bergen.	300 mill. kroner
» MDG oppretter en støtteordning på 100 millioner for kommuner til etablering av delingsordninger	100 mill. kroner
» Tilskuddsordning for offentlige innkjøp som er mer klima- og miljøsmarte	500 mill. kroner
» MDG styrker innsatsen for bærekraftig byutvikling, blant annet med en støtteordning til bilfrie hjertesoner rundt byskoler i hele landet	600 mill. kroner
» El-bil uten å være rik. MDG gir lavinntektspersoner mulighet til å nyte elbilfordelene, med støtte til leasing og leie av opp til 10 000 elbiler på veien i 2019	137 mill. kroner
» MDG øker lærlingtilskuddet med 10 000 per lærling	200 mill. kroner

ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENTET

Ulikheten i Norge øker. Tall fra NAV viser at antall fattige i Norge har økt fra 7,7 til 9,3 prosent fra 2011 til 2015. I Oslo bor 17,6 prosent av alle barn i familier med vedvarende lav inntekt. Mangel på arbeid er en av hovedårsakene til de økende forskjellene. De Grønne vil derfor prioritere å få flere i arbeid, samtidig som vi målretter tiltak inn mot barnefattigdom og de mest vanskeligstilte familiene.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Arbeids- og sosialdepartementets budsjett:

» Ulikhetene i Norge øker, fattigdommen har økt fra 7,7 til 9,3 pst i perioden 2011 til 2015. Samtidig øker antallet barn som vokser opp i fattige familier. Vi øker støtten til sosiale tjenester og inkludering, en post regjeringen har kuttet over flere år.	65 mill. kroner
» Vi oppretter 2500 nye tiltaksplasser. Antallet som har vært uten jobb i mer enn 6 mnd er høyt, og tiltaksplassene må opprettholdes på et høyere nivå enn regjeringen foreslår.	330 mill. kroner
» Vi oppretter 2000 nye tiltaksplasser for personer som trenger varig tilrettelagt arbeid for personer som i dag mottar uføretrygd. Dette bidrar til en forutsigbar deltakelse i arbeidslivet for flere.	234 mill. kroner
» Rettighetsfestingen av brukerstyrt personlig assistanse (BPA) skulle sikre at mennesker med funksjonsnedsettelser som trenger mer enn 25 timer assistanse i uka, og er under 67 år, får brukerstyrt personlig assistanse BPA. er ikke klar over, og/eller benytter seg av denne ordningen, og ikke alle får et godt tilbud av kommunen. MDG øker derfor tilskuddet til BPA.	500 mill. kroner
» Vi øker minstepensjonen for enslige pensjonister	333 mill. kroner
» Gifte og samboende pensjonister har fått betydelige økte overføringer fordi avkortningen av pensjonen til denne gruppen er redusert til 90 pst. Vi reverserer regjeringens endring.	-4081 mill. kroner
» Vi reverserer endringene i barnetillegget for uføre fra 2015. Kuttet rammer særlig familier med mange barn.	41 mill. kroner

» Vi øker bevilgningen til frivillige organisasjoners arbeid for vanskeligstilte, og støtte til sosialt entreprenørskap som retter sin virksomhet mot bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon.	15 mill. kroner
» Vi styrker NAV for å sikre bedre oppfølging av desom følges opp av veileder.	86 mill. kroner
» Vi nedsetter et utvalg bestående av arbeidslivets parter for å fremme forslag om hvordan redusere arbeidstiden.	5 mill. kroner
» Vi nedsetter et utvalg for å vurdere innretning og utprøving av borgerlønn	5 mill. kroner

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

Helseutgiftene per innbygger i Norge vokser. Dette skyldes hovedsakelig prisøkning, og at befolkningen blir eldre, med økt behov for helse- og omsorgstjenester. Vi har en økende utbredelse av livsstilssykdommer, usunt kosthold og psykiske plager forårsaket av prestasjons- og forbrukspress. De Grønne foreslår derfor en samlet politikk i dette budsjettet for bedre folkehelse i form av satsing på fysisk aktivitet, sunnere kosthold, mindre forurensing og bedre psykisk helse.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Helse- og omsorgsdepartementets budsjett:

› Trapper massivt opp satsingen på rusarbeid, som et ledd i å behandle det som et helseproblem og ikke et kriminalitetsproblem og øremerker hele satsingen.	1 443 mill. kroner
› Øker overføringen til investeringer og kompetanseheving i regionale helseforetak.	500 mill. kroner
› Finansierer gratis frukt og grønt i grunnskolen	480 mill. kroner
› Øker støtten til psykisk helse i skolen	17 mill. kroner
› Oppretter et nasjonalt astma- og allergiprogram etter modell fra Finland	25 mill. kroner
› Øker støtten til Livsglede for eldre-sertifiseringen slik at den omfatter alle kommunale helse og omsorgsinstitusjoner.	180 mill. kroner
› Innfører en norm på én helsesøster pr 500 elever i grunn/videregående.	226 mill. kroner
› Styrker seksualundervisningen og starter et forsøk med landsdekkende og langtidsvirkende prevensjon også for de under 16	10 mill. kroner
› Innfører statlig finansiering av psykologtjeneste for studenter.	50 mill. kroner
› Oppretter et fond for utvikling av medisiner, slik at helsefaglige og ikke kommersielle hensyn legges mer vekt på.	100 mill. kroner

BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

Barnefattigdommen i Norge øker. Siden 2001 har antall fattige barn i Norge blitt tredoblet. Dette er uakseptabelt i et moderne demokrati med de ressursene vi har. De Grønne foreslår derfor en rekke tiltak for å hjelpe familier med små ressurser. De Grønne vil styrke likestillingen og sørge for bedre fordeling til noen av de fattigste familiene.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Barne- og likestillingsdepartementets budsjett:

» Erstatte engangsstøtten med foreldrepenger på 2G for alle som ikke er studenter.	1 130 mill. kroner
» Innfører selvstendig opptjeningsrett for far og tre-deler foreldrepermisjonen.	215 mill. kroner
» Utvider småbarnstillegget for enslige til 18 år, øker det for enslige med barn 0-3 år, øker barnetrygden generelt og går for en behovsprøvd barnetrygd som øker støtten til de fattigste på bekostning av de rikere.	508 mill. kroner
» Styrker likestillings- og diskrimineringsombudet og likestillingssentrene	14,5 mill. kroner
» Vi vil styrke tiltaksordningen for bedre levekår for LHBTQ+- personer, inkludert økte driftsmidler.	6 mill. kroner
» Øker støtten til incest og voldtektssentrene	25 mill. kroner
» Overfører ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet og øker bevilgningen	15 mill. kroner
» Sikrer bedre tilgang til fritidstilbud for fattige barn.	116 mill. kroner
» Innfører en merkeordning som synliggjør miljøbelastningen til alle produkter	4 mill. kroner
» Styrker forbrukerombudet med mer kapasitet	10 mill. kroner

NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENTET

De Grønne vil satse målrettet på verdiskaping i sektorer der Norge har konkurransefortrinn, som fornybar energi, bioøkonomi, marine- og maritime næringer og velferdsteknologi. Vi foreslår en rekke virkemidler for å øke kompetansen, stimulere til investeringer og bygge opp markeder for grønne løsninger.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Nærings- og fiskeridepartementets budsjett:

» Etter modell fra ENOVA vil vi starte opp BIONOVA for å systematisere innovasjonen og øke kommersialiseringer av biobasert verdiskaping. Et eksempel på hva BIONOVA kan støtte er kommersialisering av alternative proteinkilder til soya i dyrefor.	100 mill. kroner
» Vi oppretter et nasjonalt senter for sirkulær-økonomi. Senteret skal ha ansvaret for å sette bransjestandarder for resirkulerte råstoffer, sikre forskning, foreslå implementering av nye forretningsmodeller, gi støtte til kommersialisering av nye og forbedrede løsninger for materialgjenvinning, og etablere produsentansvarsordninger for produkter. Senteret skal også disponere en tilskuddsordning som stimulerer til å velge resirkulerte produkter.	300 mill. kroner
» Støtteordning for bedrifter som ønsker å forsøke seg med kortere arbeidstid i privat sektor	100 mill. kroner
» En modernisering av offentlig sektor krever innovative løsninger. » Vi styrker det nasjonale programmet for leverandørutvikling for å gi råd til offentlige innkjøpere og etablere møteplasser mellom offentlige virksomheter og potensielle leverandører (LUP). » Vi styrker programmet for innovasjonskontrakter for ytterligere satsing på innovativt offentlig innkjøp.	20 mill. kroner
» Vi øker garantirammen for byggelånsгарантиer for skip fra verft i Norge med 2 mrd kroner. Det stilles som krav at skipene skal bygges med null- eller lavutslippsteknologi.	2 000 mill. kroner
» Vi oppretter et garantifond for fornybarinvesteringer i utviklingsland etter modell fra den eksisterende u-landsordningen i GIEK. Fondet skal utstede garantier til fornybarinvesteringer fra norske og utenlandske investorer i utviklingsland.	2 000 mill. kroner

› Vi oppretter et nytt såkornfond for helse- og velferdsteknologi.	250 mill. kroner
› Vi styrker satsingen på pilot- og demonstrasjonsprosjekter innenfor miljøteknologi.	250 mill. kroner
› Vi øker støtten til ordningen for Ungt entreprenørskap for å få flere unge til å starte egen virksomhet.	5 mill. kroner
› Vi ønsker å etablere en «regulatorisk sandkasse» for fintech selskap. Målet er å stimulere til fintech-innovasjon, ved å ha en nøytral testarena hvor nye løsninger kan testes i samarbeid med myndigheter og næringsliv.	5 mill. kroner
› Vi etablerer et nytt program for innovasjon i skogindustrien gjennom en femårig satsing	150 mill. kroner
› Svalbard trenger nye næringsveier for å erstatte kulldriften. Vi støtter utvikling av prosjekter for ny næringsvirksomhet på Svalbard.	50 mill. kroner
› Vi setter av nok midler til å dekomisjonere Haldenreaktoren og sikring av brenselet der regjeringen bevilger knapt over halvparten.	220 mill. kroner
› Vi vil etablere en ordning med investeringsstøtte til oppdrettere som går over til lukkede anlegg. Maksimal støttesats settes til 40 prosent av investeringen.	500 mill. kroner
› Vi ønsker et spleiselag med oppdrettsnæringen for å utvikle og investere i løsninger som bedrer fiskevelferden,, som for eksempel motstrømsanlegg for å gi fisken et mer tilpasset miljø.	120 mill. kroner

LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET

Jordens klima er under sterk endring. Etter hvert som været blir våtere og villere, vil avlingene bli usikre og variere stort fra år til år. Påvirkningen klimaet har på matproduksjonen vår, er en større sikkerhetstrussel enn Putin, Trump og terror. Vi vet at vi vil få dårligere matsikkerhet med mindre vi greier å forhindre at klimaendringene forverres. Vi må få et mye mer klimatilpasset landbruk. Dette må skje samtidig som vi kutter våre utslipp. Med de klimaendringene som kommer, er vi nødt til å øke selvforsyningsgraden. Den beste måten å gjøre det på, er å sikre at vi har et variert landbruk og at vi tar vare på de små og mellomstore brukene. I snitt ble det lagt ned 2,6 gårdsbruk hver dag i 2016. Siden 2006 har det blitt over 10 000 færre gårdsbruk i Norge, og siden 2002 har nesten 21 000 bruk blitt borte. Stordriftsfavoriseringen fører til at mer tungdrevet matjord gror igjen, og setter effektivitet foran dyrevelferd. De Grønne vil snu utviklingen og mener at et spredt norsk landbruk gir bedre matsikkerhet.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Landbruks- og matdepartementet budsjett:

» Jordbruksoppgjøret » Vi fjerner bunnfradraget og innfører et høyt tak på areal for å tilrettelegge for å satses på de små og mellomstore brukene. » Vi vil øke den samlede rammen for oppgjøret og de direkte tilskuddene vesentlig. Midlene vil brukes til blant annet; styrking av små bruk gjennom investeringsmidler til små bruk - Beitetilskudd, utmarksbeite - Nye beiteformer - gjeting, blanding av dyreslag etc. - Omstillingsbidrag i ulvesone - Omstillingsbidrag pelsdyr - Økt omleggingstilskudd for økologiske gårder - Stimulere til en bruksstruktur i samsvar med lokalt ressursgrunnlag, ved å sette rimelig tilgang på lokale fôrressurser som krav for å motta støtte til store ny-investeringer over jordbruksoppgjøret » Vi reverserer kuttet i velferdsordninger, for å sikre helsa og livskvalitet for både bønder og husdyr	240 mill. kroner 350 mill. kroner 30 mill. kroner
» Vi satser på dyrevelferd med en økning på totalt 91 millioner kroner » Vi vil legge ned pelsdyroppdrett i Norge og ser ingen grunn til at næringen skal motta subsidier i form av skattefradrag » Eget dyretilsyn som erstatter Mattilsynets arbeid med dyrevelferd » Støtteordning til spydspissløsninger for bedre dyrevelferd i landbruket » Støtte investering i og drift av mobile slakterier i hele landet » Fremme alternativer til dyreforsøk gjennom Norecopa » Styrke veterinærdekningen over hele landet » Midler til dyrevelferdstiltak for de besetningene som ikke kan bruke gårdens beite/beiterett	7 mill kroner 2 mill. kroner 30 mill. kroner 20 mill. kroner 6 mill. kroner 30 mill. kroner 3 mill. kroner

» Satse på økologisk landbruk » Fjerne kontrollgebyret for økologisk landbruk (tapte inntekter for staten) » Etablerer program for å øke bruken av økologiske produkter i offentlige kantiner » Eget program for agroøkologisk forskning under NIBIO » Økt jordbruksfradrag til økologisk produksjon på 20 000 kroner	13 mill. kroner 15 mill. kroner 10 mill. kroner 1 mill. kroner
» Mattrygghet og beredskap » Vi vil starte arbeidet med å etablere offentlig beredskapslagring av korn » Vi foreslår økte bevilgninger til gjennomføringen av den nasjonale handlingsplanen mot antibiotikaresistens	50 mill. kroner 5 mill. kroner
» Kunnskapsutvikling på matområdet » 5 millioner til utvikling av matmerking (jfr. eget representantforslag) som gjør det lettere for forbrukerne å velge miljø- og dyrevennlig, og til utvikling av merking som viser antibiotikabruk i produksjonen, også for importvarer. » Vi styrker Veterinærinstituttet og setter av 5 mill til mer forskning på dyrevelferd og dyrevelferds-indikatorer » Økt støtte til rådet for dyreetikk	5 mill. kroner 5 mill. kroner 0,5 mill. kroner
» Vi støtter drift av matsentraler i store byer for å følge opp bærekraftsmålene	14 mill. kroner
» Støtter sentre for hjemløse dyr i de største byene	25 mill. kroner
» Landbruket har en viktig rolle i kutting av klimagassutslipp, samtidig som ekstremvær som følge av klimaendringer gjør landbruket mer utsatt. Vi ønsker å gi landbruket » Vi ønsker en ordning hvor bønder kan få rådgivning for hvordan de kan kutte utslipp fra egen drift » Et klimafond, hvor en kan søke både om støtte til klimatilpasningstiltak, og om kompensasjon ved tapt inntekt grunnet ekstremvær. Fondet kan også brukes til økt likviditet.	20 mill. kroner 200 mill. kroner
» Vi vil fjerne bunnfradraget » Med regjeringens forslag for 2019 er bunnfradraget i jordbruksfradraget 63 500 kr, øvre grense i jordbruksfradraget et 166 400 kr, og satsen over bunnfradraget er 38 %. Vi foreslår at bunnfradraget settes til 80 000 kr, øvre grense til 200 000 kr og satsen til 45 %	115 mill. kroner
» Vi setter av midler til trebasert innovasjon for å øke tre-bruken i Norge	60 mill. kroner

SAMFERDSELSDEPARTEMENTET

De Grønne vil bort fra det ekstremt bilbaserte fokuset i norsk samferdselspolitikk og vil ha en dramatisk omlegging til jernbane, skip, kollektiv, sykkel og gange. Vi må redusere det enorme fokuset på bil og fly, og gi alle muligheten til å reise miljøvennlig og enkelt.

Et utdrag av De Grønnes forslag under samferdselsdepartementets budsjett:

› Øker satsingen på gange, sykkel og kollektiv massivt	5 050 mill. kroner
› Ruster opp jernbanen kraftig med utbygginger, planlegging, flere avganger, elektrifisering, hydrogentog-forsøk Tromsbanen, høyhastighetstog, mer gods på bane, vedlikehold etc.	2000 mill kroner
› Kommer i gang med forsøk med el- og hydrogenfly, og ertot vekst i flytrafikken	185 mill. kroner
› Massiv satsing på skred/flomsikring av fylkes og riksveier	500 mill. kroner
› Kutter kollektivprisene med 20% og gjør det gratis for barn opp til skolealder.	1800 mill. kroner
› Starter full omlegging til el-ferger	50 mill. kroner
› Fjerner statsstøtten til reduserte bompenggepriser	-531 mill. kroner
› Tredobler støtteordningen til å få mer godstransport fra vei over på sjø	154,8 mill. kroner
› Kraftig økning av TT-ordningen, og inkluderer 6 ekstra fylker	50 mill. kroner
› Øker satsingen på bredbåndsutbygging.	100 mill. kroner

KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET

Samme dag som Regjeringen la fram sitt statsbudsjett for 2019, kom Det Internasjonale Klimapanelet, IPCC, med en spesialrapport om påvirkningen en temperaturøkning på 1,5 grader har på kloden. Konsekvensene er store og dramatiske. I dag forsvinner mangfoldet av liv på jorda mer enn tusen ganger raskere enn det som er naturlig. Antallet ville dyr, fisk og sjøfugl er halvert de siste 40 årene. Utryddelsen av arter og ødeleggelsen av naturområder pågår også i Norge. Ifølge Det Internasjonale Naturpanelet, IPBS, er det en klar sammenheng mellom natur og klima. Naturlige økosystemer vil både gi færre klimagassutslipp og er bedre rustet til å håndtere konsekvensene av et villere og våtere klima. Så mye som 10 % av verdensøkonomien går tapt til naturendringer, mens investeringer i restaurering og bevaring av naturen gir tilbake 10 ganger investeringen. De Grønne vil derfor prioritere å verne de uberørte områdene vi har, og restaurere nok til å skape bærekraftige økosystem for arter. Dette er bra for miljøet, og avgjørende for menneskene som skal leve på jorda i framtida. En villere, rikere og mer robust natur gjør oss bedre rustet mot klimaendringer, gir større naturopplevelser, og mer livskvalitet og aktivitet for millioner.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Klima- og miljøverndepartementets budsjett:

ENOVA

› Vi setter av 1 mrd kroner for å støtte prosjekt som privatpersoner kan søke om for å redusere sitt klimaavtrykk. Støtten kan gå til: › - solceller › - energieffektiviseringstiltak › - energirådgivning i hjemmet › - elsykler › - ladestasjoner i borettslag	1 000 mill. kroner
› Elektrifisering av kystflåten, landstrøm, hydrogenstasjoner fra fornybar energi, øremerket satsing på omlegging til utslippsfri fiskeflåte og oppdrettsnæring.	3 000 mill. kroner
› Vi øker rammen for å støtte industrien omlegging til lavutslippsløsninger	350 mill. kroner
› Sikre utbygging av 1000 hurtigladere	300 mill. kroner
› Støtte til utbygging av havvind	500 mill. kroner
› Oppstart av et nytt biogassprogram som bl.a. skal støtte opprettelse av biogass anlegg	250 mill. kroner

» Områdesatsning i byer » Vi foreslår en storsatsing på bærekraftige lokalmiljøer med økt biomangfold, flere grøntområder og attraktive sosiale byrom etter modell fra blant annet Groruddalssatsingen. Miljø, livskvalitet og møteplasser er sentrale målsettinger.	80 mill. kroner
» Plast » Gjøre "Fishing for litter" til en landsdekkende og permanent belønningsordning som gir fiskere incentiver til å levere avfall. » Vi øker bevilgningen til regjeringens etablerte tilskuddsordning. » Vi setter av 3 mill til utredninger av » <i>en profesjonell ryddetjeneste for marint avfall</i> » <i>innføring av produsentansvar for fiskeriutstyr, slik at de blir mer ansvarlig for å sikre at det gjennvinnes.</i> » <i>andre løsninger som sikrer at utstyr som brukes i fiskerivirksomhet returneres til land.</i> » Vi vil etablere en tilskuddsordning for å redusere utslipp av mikroplast. Vi vil blant annet støtte forsøksordninger med andre materialer enn gummigranulat i kunstgressbaner, og tiltak som kan redusere mikroplast-utslipp fra bildekk, tekstiler, maling og andre større utslippskilder. Ordningen kan evt samkjøres med tilskuddsordningen mot marin forurensning	30 mill. kroner 50 mill. kroner 3 mill. kroner 35 mill. kroner
» Friluftsmål. SSB-rapport 2015 viser at helseutgiftene har økt med 50 mrd på 3 år. Vi foreslår en innsatspakke der tilskuddet til friluftaktivitet økes med totalt 98 millioner. » 30 mill til tilrettelegging av friluftslivsområder » 10 mill til sti-satsning, som er et hovedtiltak i handlingsplanene for friluftsliv » 5 mill til skjærgårdstjenesten » 30 mill til aktivitetstiltak, hvorav 5 mill til aktivitetstiltak for innvandrere (Omsøkt 2017; 21 mill) » 10 mill til nasjonal turportal; styrke friluftslivsorganisasjoner og friluftsråd med 10 mill » 3 mill til pilot-prosjekt med kommunale aktivitetsråd » Vi finansierer en stilling i Forum for Natur og Friluftsliv i hvert fylke 3,5 mill » 13 mill (3 mill rette opp kutt og 10 mill økning) til Sikring av friluftslivsområder » Styrking av den naturlige skolesekken, med sikte på at alle skoler skal delta	30 mill. kroner 15 mill. kroner 5 mill. kroner 30 mill. kroner 10 mill. kroner 3 mill. kroner 3,5 mill. kroner 13 mill. kroner

» Naturrestaurering » Økt forskning på hvilke konsekvenser arealinngrep får for biomangfoldet 15 mill. kroner » Vi vil etablere et program for restaurering og reetablering av våtmarker, naturskog og andre viktige naturtyper, og ha som mål at 15 prosent av forringede økosystemer skal restaureres innen 10 år. 95 mill. kroner » Flere friluftsområder må beskyttes for å sikre nær-naturen i pressområder mot bit-for-bit nedbygging. Forslag kan sees i sammenheng med MDGs forslag om å etablere en nærnaturlov. 60 mill. kroner » I 2019 ønsker vi å komme i gang med å verne resten av Norges villmarkspregede områder og etablere en nærnaturlov som gir det samme sterke vernet Oslomarka har i flere viktige friluftsområder. 80 mill. kroner » Vi vil vi få på plass nasjonalparker på Lofotodden, Prekestolen og Østmarka, sette i gang en ny nasjonalparkplan og kartlegge mulighetene for å etablere store sammenhengende nasjonalparker på tvers av landegrensene, særlig på Nordkalotten. 25 mill. kroner » Vi øker bevilgningene til skogvern med sikte på å nå målet om at 10 prosent av den produktive skogen skal vernes i løpet av en tiårsperiode 300 mill. kroner	
» Økologisk grunnkart » Vi styrker regjeringens satsning på økologisk grunnkart 35 mill. kroner	
» Utvikling av klimabudsjett » Vi ønsker å gjøre Regjeringen rustet til å legge fram et klimabudsjett i tråd med Klimaloven §6, og setter av midler til å utvikle et hensiktsmessig verktøy for det formål 5 mill. kroner	
» Klimakompetanse i kommunene » Hovedregelen bør være at alle kommuner skal ha minst én ansatt miljørådgiver. 300 mill. kroner	
» Bedre støtte til kulturminnevern i privat og frivillig regi » Betydelig satsing på bygningsvern, fartøyvern, kulturlandskap og bevaring av håndverkstradisjoner. 40 mill. kroner » Stavkirkene har en særstilling i norsk historie og kulturarv og vi foreslår derfor å etablere et program for vedlikehold av stavkirker og istandsetting av steinkirker. 10 mill. kroner » Støtte til autorisasjon av Urnes verdensarvsenter 1,5 mill. kroner	

FORSVARSDEPARTEMENTET

De Grønne vil bevare et troverdig forsvar av Norge, men mener samtidig at en viktig prioritering er å unngå krig i utgangspunktet. Samtidig vil mye av arbeidet med å holde Norge trygt måtte gjøres i andre departementer gjennom beredskap (Justis) og nedrusting/fredsarbeid (utenriks).

Et utdrag av De Grønnes forslag under Forsvarsdepartementets budsjett:

» Styrker heimevernet som en viktig defensiv del av forsvaret som bistår i krisesituasjoner.	100 mill. kroner
» Styrker kystvaktens arbeid med miljøovervåkning, søk og redning.	100 mill. kroner
» Ønsker ikke amerikanske soldater på permanent rotasjon og kutter den bevilgningen.	-120 mill. kroner

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET

De Grønne vil gradvis trappe ned dagens oljeaktivitet. Det er nødvendig både for fremtidens klima, men også for å ta hensyn til de markedsendringer som vil komme de nærmeste årene som følge av mer ambisiøse klimamål og virkemidler.

Et utdrag av De Grønnes forslag under Olje- og energidepartementets budsjett:

› Vi etablerer et fond for CCs som skal bidra til finansiering av CCS ved Klemetsrud gjenvinningsanlegg og Norcem Cement i Brevik.	3 000 mill. kroner
› Etter tørkesommer med påfølgende flom, kutter regjeringen i bevilgningene til flom og skredforebygging. Vi øker bevilgningen for å sikre oss mot flom og skred.	500 mill. kroner
› Vi kutter bevilgningen til leting etter olje i Barentshavet Nord, et ekstremt sårbart og risikofylt område.	-82 mill. kroner
› Vi gjennomfører gradvis nedtrapping av investeringene i olje- og gassvirksomheten og reduserer derfor investeringene gjennom statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten	-4000 mill. kroner
› Petoros aktivitet foreslås lagt til SDØE. Samtidig kuttes bevilgningen som følge av effektivisering grunnet lavere aktivitet på sokkelen med vår politikk	-58 mill. kroner
› Oljedirektoratet effektiviseres som følge av lavere aktivitet med vår politikk	-60 mill. kroner
› Vi avvikler leterefusjonsordningen. Det er stor usikkerhet til hvor mye dette vil utgjøre på årets budsjett – og vi har derfor ikke lagt inn midler som antas å spares på denne posten. I 2015 betalte staten 16,5 mrd kroner ut til oljeselskaper som refusjon for deres leteutgifter. I 2015 ble derfor overføringene til Statens Pensjonsfond over 16 mrd kroner lavere enn det de ville vært uten denne subsidieringen til Oljeselskapene for mer leting.	
› Vi øker inntektene til SDØE og derigjennom oljefondet ved å avvikle lete- og feltutviklingen	1 750 mill. kroner
› Dagens prissystem for nettselskapene fungerer ikke optimalt. Vi avventer ytterligere forbedringer av denne. I mellomtiden fortsetter vi ordningen med utjevningstariffer.	10 mill. kroner
› Vi dobler CO2 avgiften på sokkelen.	5 000 mill. kroner
› Vi introduserer en ny avgift på produsert vann i petroleumsvirksomheten for å gi insentiver til redusert utslipp av dette til sjøen. Vi foreslår 10 kr/m3.	1 035 mill. kroner

SKATTER

I store deler av den vestlige verden har de økonomiske og sosiale forskjellene mellom folk økt dramatisk de siste tiårene. Mange vanlige folk har opplevd stagnert eller redusert levestandard mens de rikeste har økt sine inntekter og formuer. Denne utviklingen svekker tilliten mellom folk og ikke minst fremtidstroen til store grupper som opplever at de har færre muligheter enn sine foreldre. De siste årene har vi sett tendenser til at det samme skjer i Norge. Den sittende regjeringen har redusert skattene med 25 milliarder kroner, og foreslår å kutte skattene ytterligere i budsjettet for 2019. Miljøpartiet De Grønne vil bekjempe denne utviklingen. Vi ønsker en skattepolitikk som både forebygger fremveksten av ulikheter og reduserer de ulikhetene som allerede er skapt. Derfor foreslår vi omfordelingsgrep gjennom både inntektsskatten og formueskatten i dette statsbudsjettet.

VI VIL:

- » innføre en mer rettferdig inntektsskatt, som øker for de som har mest og reduserer den for de som har minst.
- » innføre en mer rettferdig formuesskatt der de største formuene beskattes hardere og bunnfradraget i skatten økes, slik at flere vanlige folk slipper formuesskatt.
- » gjennomføre en skattepolitikk for en mangfoldig og desentralisert næringsstruktur: målrettede skattelettelse for småbedrifter, jordbruk og fiskeri.
- »

» Vi fører en sterkere omfordeling fra de som har mest til de som har minst gjennom skatteseddelen. Vi går imot regjeringens reduksjon av satsen fra 23 til 22%, og øker personfradraget til 72.000 kroner. Alle med inntekter under 600.000 kroner får lavere skatt med vårt forslag.	4 520 mill. kroner
» Vi innfører en progressiv trinnskatt også for skatt på formue der de med høyest formuer betaler mer i skatt. Samtidig økes bunnfradraget til 1,7 mill. kroner. Verdsettsingsrabatten på aksjer og driftsmidler fjernes.	1 034 mill. kroner
» Vi ønsker å begrense subsidieringen av boliglån og foreslår et tak på 3,88 mill. kroner for fradrag for renter på lån.	1 600 mill. kroner
» Vi ser ingen grunn til at staten skal subsidiere dyre forbrukslån. Vi fjerner derfor retten til fradrag for renter på forbrukslån. Trolig ikke provenyemessig effekt i 2019.	0
» Vi fjerner oljesektorens skattesubsidier gjennom raske avskrivninger og investeringsfradrag. Provenyeffekten fremover vil bli på 12,5 mrd kroner, men det første årets effekt er lavere.	4 080 mill. kroner
» Vi forventer at økt satsing på økonomisk kriminalitet, og arbeid for å skattlegge multinasjonale selskap som i dag flytter inntektene sine til skatteparadis, vil gi økt skatteinngang.	500 mill. kroner

› Vi styrker norske verft og skipsindustri ved å endre avskrivningsreglene	-40 mill. kroner
› Vi gjør det mer lønnsomt å velge elektriske næringskjøretøy ved å redusere avskrivningen for fossile næringskjøretøy	110 mill. kroner
› Vi vil bedre lønnsomheten i fiskerinæringen og øker fiskerfradraget til 200 000 kr samtidig som vi øker satsen til 35 pst.	-68 mill. kroner
› Vi ønsker å bedre situasjonen for sjømenn ved å øke satsen og beløpsgrensen for fradrag i sjømannsfradraget.	-54 mill. kroner
› Vi etablerer en Miljøfunnordning med skattefradrag for miljøinvesteringer i alle sektorer.	-150 mill. kroner
› Vi avvikler skattefinansiert individuell pensjonssparing.	270 mill. kroner
› Endrer aksje- og opsjonsbeskatning for å gjøre det lettere for oppstartsselskap.	-920 mill. kroner
› Bedret skattefradagsordning for investeringer i oppstartsselskaper.	-150 mill. kroner
› Vi innfører rett til minstefradrag for selvstendig næringsdrivende som alternativ til fradrag for kostnader.	-700 mill. kroner
› Vi innfører en avgift på handel med aksjer og obligasjoner for å redusere spekulasjon.	2 640 mill. kroner

AVGIFTER

Et ekte grønt skattesifte innebærer å bruke avgiftssystemet aktivt for å styre valgene våre i en mer miljøvennlig retning. Norges elbilsatsing har hatt stor suksess fordi skattene og avgiftene har vært brukt for å gjøre det mer lønnsomt å velge utslippsfrie biler.

Det må bli dyrere å forurenske både luft, hav og jord, og det må bli billigere å ta miljøvennlige og sunne valg som å velge klimavennlig transport eller å spise mer frukt og grønnsaker. Derfor foreslår vi endringer i skattesystemet for å bidra til det grønne skiftet.

Den vestlige verden har et materielt forbruk som tilsvarer ressursene til nesten tre jordkloder dersom alle skulle ha levd som oss. Mange av produktene vi har rundt oss medfører store klimagassutslipp og miljøbelastning å produsere.. En sirkulær økonomi må gjøre det dyrere å introdusere nye råvarer og premiere gjenbruk og reparasjoner. Vi foreslår derfor en introduksjon av en særskatt som spesielt skal skattlegge bruk av jomfruelige og miljøskadelige komponenter i produkter. Målet er at vi på sikt skal få et skattesystem som reflekterer produkters økologiske fotavtrykk

» Vi fjerner momsen på frukt og grønt.	-3 000 mill. kroner
» Vi fjerner momsen på økologisk mat, med unntak av økologisk kjøtt som får halv moms (12,5%).	-380 mill. kroner
» Vi fjerner momsen for kollektivreiser samtidig som vi reduserer den laveste satsen for mva fra 12 til 10%. Dette er «moroskatten» - avgift på reiseliv, transport o.l.	-1 730 mill. kroner
» Vi fjerner moms på gjenbruk og reparasjon av klær og sko, husholdnings- og fritidsvarer.	-500 mill. kroner
» Vi fjerner moms på gjenbruk og reparasjoner av elektronikk.	-200 mill. kroner
» Kjøttproduksjon står for store klimagassutslipp og vi bør redusere forbruket. Derfor øker vi momsen på kjøtt fra 15 til 20%.	1 000 mill. kroner
» Sjokolade og godteri har i dag samme lave momssats som mat. Vi ser ikke grunn til at den lave momsen for mat også omfatter godteri og sjokolade og øker derfor momsen for disse varene.	1 900 mill. kroner
» Vi foreslår å fjerne mva fritak for netthandel under 350 kroner. Dette fritaket hjelper utenlandske virksomheter og arbeidsplasser på bekostning av norske. Provenyeffekten er anslått basert på bl.a. rapport utarbeidet av Menon.	1 000 mill. kroner

› Vi ønsker en flyseteavgift i stedet for dagens flypassasjeravgift da dette vil gi større incentiver til å kjøre med fulle fly. Avgiften differensieres på utenlandsflyvninger og innenlandsflyvninger samtidig som avgiften differensieres også innenlands slik at de som ikke har tog som alternativ straffes ufortjent.	8 260 mill.kroner
› Vi øker CO2 avgiften på mineralolje til flytrafikken til 1000 kroner per tonn, samtidig som vi fjerner fritaket for mineraloljeavgift for flytrafikken. Anslått CO2 reduksjon av de to tiltakene er mellom 190-230.000 tonn CO2	2 150 mill. kroner
› Vi øker momsen for flytrafikken fra lav sats 15% til høy sats 25%	1 625 mill. kroner
› Elbilpolitikken har vært en stor suksess. Vi innfører derfor momsfritak for elektriske motorbåter, elektriske båt batterier og elektriske småfly.	-10 mill. kroner
› Vi avvikler tax-free salget på tobakk og alkohol for å redusere flytrafikken.	1 500 mill. kroner
› Forbruket av tobakk reduseres med 3,5 pst ved en prisøkning på 10 pst viser norsk forskning. Vi øker tobakksavgiften med 15%.	680 mill. kroner
› Vi trapper opp over 2 år CO2 avgiftskomponenten i engangsavgiften for varebiler for å likestille varebiler og personbiler	1 200 mill. kroner
› Vi øker elavgiften med 2 øre	980 mill. kroner
› Vi reduserer vekstfradraget for ladbare hybridbiler til 10%.	750 mill. kroner
› Fjerner ladbare hybriders fritak for CO2 komponenten i engangsavgiften for utslipp under 70g/km og øker avgiften ellers med 20% for alle intervaller.	3 100 mill. kroner
› Vi dobler NOx komponenten i engangsavgiften	230 mill. kroner
› Vi reverserer reduksjon i engangsavgiften for snøscooter og motorsykler (120 mill. kr), båt motoravgift (180 mill. kroner) og campingtilhengere (80 mill. kroner)	380 mill. kroner
› Vi innfører en klimabelønningsordning og deler ut inntektene fra økte bensin- og dieselavgifter for personbiltransport. Inntektene deles ut igjen med like mye per hode og betales ut en gang per år – over skatteseddelen. (Null provenyeffekt – inntektene deles ut igjen.)	0 kroner

› Vi innfører en klimabelønningsordning for næringslivstransport. Vi øker bensin og dieselavgiften og setter de økte inntektene fra den delen av avgiften næringslivet betaler inn på et fond som enten forvaltes av Enova eller av næringslivet selv. (Null provenyeffekt-Inntektene settes på et fond.)	0 kroner
› Vi fjerner fritak for grunnavgift på mineralolje for fiskebåter og flytrafikk	1 950 mill. kroner
› Vi ønsker å gi insentiver til resirkulering og gjenbruk og innfører en særavgift for produkter med stor miljøbelastning.	7 000 mill. kroner
› Vi ber regjeringen utforme en ny modell for skattlegging av oppdrettsanlegg som må redusere de enorme skadene lus, rømning og utslipp gjør på villaksen og økosystemene rundt. I tillegg har vi en sak til behandling der vi krever at alle nye oppdrettsanlegg skal være lukket, og at eksisterende merder må lukkes.	900 mill. kroner
› Vi reverserer derfor regjeringens kutt i avgift på sjokolade og sukkervarer samtidig som vi øker den rene sukkeravgiften med 40%.	900 mill. kroner
› Vi innfører en materialavgift på materialbruk som graderes etter innholdet av nytt ikke-fornybart råstoff. Gir ingen provenyeffekt.	
› Vi innfører en avgift på 10 kr per kg på all fossil plastemballasje.	1 100 mill. kroner
› Flytrafikk nyter godt av redusert moms-sats. Vi øker denne til generell sats for moms.	1 625 mill. kroner
› Øker CO2 avgiften til 600 kr tonnet, samtidig som vi fjerner fritak for veksthus og for fiske og fangst i nærfarvann. Anslag for effekt for bensin og diesel til landtransport er tatt ut.	1 258 mill kroner
› Vi gjeninnfører avgiftsfritaket for LPG og LNG til gods- og passasjertransport for innenriks sjøfart- og til offshore fartøy. Avgiften straffer redere som har investert i skip med lavere utslipp.	-380 mill. kroner
› Deponering av gruveavfall har negative effekter på naturen, og vi etablerer derfor en miljøavgift for å gi insentiver til redusert deponering.	500 mill. kroner

VEDLEGG

UTSLIPPSBUDSJETT FOR DE GRØNNES ALTERNATIVE STATSBUDSJETT

Det er blitt vanskeligere å sammenligne klimamål fordi de forskjellige avtalene og forlikene forholder seg til forskjellig basisår – hvilket år man skal kutte utslippene i forhold til. MDG har et mål om at vi i 2030 skal kutte utslippene våre med 60% i forhold til 1990. Dette tilsier at vi i 2030 kan slippe ut 20,5 mill. tonn i Norge. Regjeringens fremskrivninger tilsier at vi med dagens politikk og virkemidler vil ha utslipp på 45,3 mill tonn. Det innebærer at vi de neste årene må kutte utslippene med nesten 25 mill. tonn. Vi har forutsatt at halvparten må reduseres i kvotepliktig og halvparten i kvotepliktig sektor. Vi velger også å sette som et mål et kutt på 2 mill. tonn i 2019.

Utslipp i mill. tonn	Historisk	Utslipps- kutt	Utslipps- kutt
	2017	2019	2030
Mål og fremskrivninger			
Regjeringens fremskrivninger	52,4		45,3
MDGs mål: (60 pst kutt ifht 1990)		2,0	20,5
Nødvendige kutt i utslipp			24,8
Ikke kvotepliktig sektor	25,8		12,4
Kvotepliktig sektor	26,6		12,4

Ikke kvotepliktig sektor			
Total transport	14,2	0,7	6,9
Personbiler		0,3	3,8
Veigående næringstransport		0,2	2,2
Ikke kvotepliktig luftfart	0,3	0,02	0,1
Innenriks skipsfart og fiske		0,2	0,8
Landstrøm		0,1	0,4
Jordbruk	4,5		1,0
Elektrifisering av fiskemerder		0,04	0,4
Oljefyr		0,2	0,7
Avfall			0,2
CCS Klemetsrud	0,4		0,3
HFK&PFK			0,3
Plast reduksjon			0,1
Fjernvarme			0,1
Andre ikke-kvotepliktige utslipp	7,1	0,2	1,6
Totalt kutt ikke-kvotepliktig sektor	25,8	1,2	11,9

	2017	2019	2030
Kvotepliktig sektor			
Olje&gass	13,7	0,7	8,2
Ytterligere tiltak raffinerier			0,2
Industri og bergverk, kvotepliktig	11,0	0,2	2,5
Tizir			0,2
Brevik, CCS	0,8		0,4
Melkøya, Elektrifisere	1,3		0,9
Andre kilder	1,8		0,5
Kvotepliktig luftfart	1,1	0,2	0,4
Totalt kutt kvotepliktig sektor		1,0	13,4
Kutt totalt		2,2	25,2

FORUTSETNINGER FOR KUTTENE:

VEITRANSPORT

Vi innfører en klimabelønningsordning ved at vi øker prisen på bensin og diesel både for privatpersoner og for næringsdrivende. For privatpersoner utbetaler vi avgiftsinntektene ved å dele ut inntektene til hver enkelt innbygger. De økte avgiftene for næringstransporten settes inn på et fond som skal jobbe for å legge om den næringsbaserte veitransporten. Dette sammen med store investeringer for å gjøre kollektivtransporten billigere og bedre i tillegg til store investeringer i jernbanen forutsetter vi at vil føre til mer enn 50 pst reduksjon i utslipp fra persontransporten, i tillegg til utslippsreduksjoner i næringstransporten ved overgang til nullutslippsløsninger her også i tillegg til en større overgang fra vei til bane.

SJØFART, FISKE OG LUFTFART

Vi øker bevilgningene til Enova med 3 mrd kroner øremerket til å sikre en utslippsfri kyst. Årlige bevilgninger vil føre til utslippsreduksjoner i innenriks fiske og sjøfart i et tempo som er anslått av Miljødirektoratet.

ENOVA & CCS

Vi øker bevilgningen til Enova med totalt 5,4 mrd kroner. 3 mrd kroner går til å sikre en utslippsfri kyst, 1 mrd kroner bevilges til et fond hvor privatpersoner kan søke om tilskudd om alt fra innstallering av solcellepanel, kjøp av elsykler og investeringer i energieffektiviseringstiltak. I tillegg styrkes bevilgningene til støtte til industri, havvind og hurtigladestasjoner.

Det settes videre av 3 mrd kroner i et fond for CCS. Dette vil bidra til investeringene som vil være nødvendige for å redusere utslippene fra Norcems Cement og Klemetsrud avfallsforbrenning. Dette vil også danne grunnlag for videre satsing på CCS.

OLJE

Oljedirektoratets tall viser at dersom vi kun fortsetter dagens produksjon uten investeringer i nye felt så vil produksjonen i 2030 være 60% lavere i dag. Dette har vi lagt til grunn for våre utslippsanalyser.

LANDBRUK

Økt utnyttelse av husdyrgjødsel, redusert produksjon og konsum av storfekjøtt som erstattes med frukt, grønt og annet kjøtt, stans i nydyrking av myr og redusert matsvinn gir potensial for kutt over 1 mill. tonn.

FORUTSETNINGER FOR FAMILIEREGNSKAPET

En gjennomsnittsfamilie i Norge vil med vårt statsbudsjett måtte betale 421 kroner mer i året enn i dag. De Grønne mener at vi skal premiere det som gagnar miljøet gjennom lavere avgifter, og samtidig sette opp avgiften på det som går utover miljøet. Selv med miljøavgifter på kjøtt, flyreiser, bilreiser og strøm, vil gjennomsnittsfamilien ikke måtte ut med stort mer per år i skatter og avgifter enn i dag. Det er fordi reduserer skattene kraftig for alle som tjener under 600.000 kroner i året, og samtidig reduserer avgifter på grønnsaker, kollektivtrafikk og økologisk mat.

FORUTSETNINGENE SOM LIGGER TIL GRUNN FOR GJENNOMSNITTSFAMILIEN:

- Familien består av to voksne og to barn.
- Familien har en samlet inntekt på rundt én million kroner.
- Familien eier en energieffektiv fossilbil, og kjører 17.000 kilometer per år.
- Familien har et gjennomsnittlig strømforbruk.
- Familien har et gjennomsnittlig reisemønster med kollektiv og fly
- Familien har et gjennomsnittlig forbruk av frukt, grønt, kjøtt og økologisk mat

Tallene er basert på innhentede tall fra regjeringens statsbudsjett og Finansdepartementet for de samlede kostnadene og besparelsene for staten av MDGs viktigste tiltak. For å regne ut effekten for en slik gjennomsnittsfamilie har vi delt dem på antall personer i Norge, og ganget med fire. For en gjennomsnittsfamilie slår vårt budsjett ut slik:

» Frukt og grønt	-2 308
» Økologisk mat	-29
» Kjøtt	192
» Årlige kollektivreiser	-2 615
» Strømforbruk	754
» Bilbruk	6 000
» Klimabelønning til alle	-5 231
» Flyreiser	9 258
» Skattelette	-5 600
» Økte årlige kostnader	421

DETTE TJENER FAMILIEN PÅ:

- Begge i familien har inntekt på under 600.000 kroner. Dermed får familien til sammen 5600 kroner i skattelette med vårt skatteopplegg.
- De Grønne mener at det er riktig å legge avgifter på det som forurensar, og gi skattelette på det som gagnar miljøet.
- Gjennomsnittsfamilien tjener ca 2300 kroner på at De Grønne fjerner momsen på frukt og grønnsaker og økologisk mat.
- Familien tjener også på at vi setter ned prisen på kollektivreiser i hele landet med 20% og innfører gratis kollektivreiser for alle barn opp til skolealder.

DETTE TAPER FAMILIEN PÅ:

- Familien må ut med litt mer i utgifter for kjøttet familien konsumerer, fordi vi setter opp momsen på kjøtt samtidig som vi setter den ned på frukt og grønt.
- Å kjøre fossilbil blir 6000 kroner dyrere, fordi vi legger på bensinprisen. Men 5231 kroner av dette får familien med gjennomsnittlig kjørelengde tilbake i form av klimabelønning, eller karbonavgift til fordeling. Denne ordningen går ut på at pengene fra bensinprisen settes inn i et fond, og deles flatt ut igjen til alle innbyggere i Norge. De som ikke kjører bil eller kjører elbil, får dermed en ren gevinst, mens de som kjører gjennomsnittlig, vil måtte ut med mer i økte bensinavgifter enn de får igjen. Dermed blir de reelle økte kostnadene for familien for bilkjøringen med fossilbil 769 kroner i året.
- Elavgiften øker, slik at gjennomsnittsfamilien må ut med litt mer i strøm i året.
- Også flyreiser får økt pris i vårt budsjett. Flyreiser utenlands koster 600 kroner ekstra per person. Innenlandsreiser i Sør-Norge koster 300 kroner mer, mens reiser til Nord-Norge, der det ikke finnes alternativer, koster 150 kroner mer enn i dag.

MDGS OPPLEGG FOR KOMMUNESEKTOREN I 2019

ENDRINGER I FRIE INNTEKTER FOR KOMMUNENE.

Kommune	Anslag på frie inntekter 2019, Grønt hefte 2019	Anslag vekst 3,5 mrd. kroner med MDGs alternative budsjett 2019
	(1 000 kr)	(1 000 kr)
» 0101 Halden	1 685 549	19 692
» 0104 Moss	1 766 265	20 636
» 0105 Sarpsborg	3 057 859	35 726
» 0106 Fredrikstad	4 301 085	50 251
» 0111 Hvaler	250 045	2 921
» 0118 Aremark	97 397	1 138
» 0119 Marker	210 385	2 458
» 0121 Rømskog	57 551	672
» 0122 Trøgstad	310 674	3 630
» 0123 Spydeberg	211 741	2 473
» 0124 Askim	866 927	10 129
» 0125 Eidsberg	644 139	7 526
» 0127 Skiptvet	218 936	2 557
» 0128 Rakkestad	482 645	5 639
» 0135 Råde	406 640	4 751
» 0136 Rygge	847 643	9 903
» 0137 Våler	293 895	3 434
» 0138 Hobøl	202 256	2 363
» 0211 Vestby	964 197	11 265
» 0213 Ski	1 722 912	20 130
» 0214 Ås	1 044 562	12 203
» 0215 Frogn	865 311	10 109
» 0216 Nesodden	1 035 679	12 101
» 0217 Oppegård	1 577 249	18 428
» 0219 Bærum	8 020 317	93 703

› 0220 Asker	3 777 778	44 137
› 0221 Aurskog-Høland	883 441	10 322
› 0226 Sørum	997 556	11 655
› 0227 Fet	623 771	7 288
› 0228 Rælingen	959 284	11 207
› 0229 Enebakk	582 770	6 809
› 0230 Lørenskog	2 076 186	24 256
› 0231 Skedsmo	2 917 237	34 083
› 0233 Nittedal	1 311 030	15 317
› 0234 Gjerdrum	382 133	4 465
› 0235 Ullensaker	1 953 825	22 827
› 0236 Nes	1 143 188	13 356
› 0237 Eidsvoll	1 318 996	15 411
› 0238 Nannestad	708 945	8 283
› 0239 Hurdal	174 581	2 039
› 0301 Oslo	37 981 310	443 746
› 0402 Kongsvinger	1 006 443	11 759
› 0403 Hamar	1 668 683	19 496
› 0412 Ringsaker	1 817 497	21 235
› 0415 Løten	413 964	4 837
› 0417 Stange	1 099 651	12 847
› 0418 Nord-Odal	307 066	3 588
› 0419 Sør-Odal	426 273	4 981
› 0420 Eidskog	373 170	4 360
› 0423 Grue	293 726	3 431
› 0425 Åsnes	445 271	5 202
› 0426 Våler	225 303	2 632
› 0427 Elverum	1 155 976	13 505
› 0428 Trysil	403 127	4 710

› 0429 Åmot	270 664	3 162
› 0430 Stor-Elvdal	169 663	1 982
› 0432 Rendalen	131 868	1 541
› 0434 Engerdal	103 434	1 209
› 0436 Tolga	113 527	1 327
› 0437 Tynset	346 215	4 045
› 0438 Alvdal	161 669	1 889
› 0439 Folldal	114 622	1 339
› 0441 Os	131 968	1 542
› 0501 Lillehammer	1 495 922	17 478
› 0502 Gjøvik	1 614 732	18 865
› 0511 Dovre	169 474	1 980
› 0512 Lesja	143 311	1 674
› 0513 Skjåk	139 274	1 628
› 0514 Lom	148 790	1 738
› 0515 Vågå	227 213	2 654
› 0516 Nord-Fron	347 313	4 058
› 0517 Sel	357 873	4 181
› 0519 Sør-Fron	191 738	2 240
› 0520 Ringebu	269 686	3 151
› 0521 Øyer	297 852	3 480
› 0522 Gausdal	349 727	4 086
› 0528 Østre Toten	816 255	9 536
› 0529 Vestre Toten	708 945	8 283
› 0532 Jevnaker	367 125	4 289
› 0533 Lunner	495 228	5 786
› 0534 Gran	773 680	9 039
› 0536 Søndre Land	329 151	3 845
› 0538 Nordre Land	390 807	4 566
› 0540 Sør-Aurdal	211 862	2 476
› 0541 Etnedal	104 494	1 220
› 0542 Nord-Aurdal	372 196	4 348
› 0543 Vestre Slidre	136 418	1 594
› 0544 Øystre Slidre	196 663	2 297
› 0545 Vang	116 482	1 360
› 0602 Drammen	3 794 942	44 337
› 0604 Kongsberg	1 484 174	17 340
› 0605 Ringerike	1 617 390	18 897
› 0612 Hole	396 384	4 631

› 0615 Flå	81 509	952
› 0616 Nes	209 294	2 445
› 0617 Gol	281 372	3 288
› 0618 Hemsedal	154 172	1 801
› 0619 Ål	290 844	3 399
› 0620 Hol	270 162	3 156
› 0621 Sigdal	219 181	2 561
› 0622 Krødsherad	152 967	1 787
› 0623 Modum	766 132	8 951
› 0624 Øvre Eiker	1 023 709	11 961
› 0625 Nedre Eiker	1 338 510	15 638
› 0626 Lier	1 462 502	17 087
› 0627 Røyken	1 244 396	14 539
› 0628 Hurum	513 421	5 999
› 0631 Flesberg	171 642	2 006
› 0632 Rollag	105 819	1 237
› 0633 Nore og Uvdal	175 200	2 046
› 0701 Horten	1 475 402	17 238
› 0704 Tønsberg	2 461 517	28 758
› 0710 Sandefjord	3 380 802	39 499
› 0711 Svelvik	350 412	4 094
› 0712 Larvik	2 574 903	30 084
› 0713 Sande	543 498	6 350
› 0715 Holmestrand	771 199	9 010
› 0716 Re	534 701	6 248
› 0729 Færder	1 512 937	17 676
› 0805 Porsgrunn	1 916 411	22 390
› 0806 Skien	2 926 010	34 186
› 0807 Notodden	732 666	8 560
› 0811 Siljan	140 392	1 640
› 0814 Bamble	758 358	8 860
› 0815 Kragerø	597 207	6 978
› 0817 Drangedal	261 587	3 057
› 0819 Nome	385 605	4 506
› 0821 Bø	363 948	4 253
› 0822 Sauherad	252 050	2 945
› 0826 Tinn	370 377	4 327
› 0827 Hjartdal	113 901	1 331
› 0828 Seljord	190 272	2 223

› 0829 Kviteseid	158 134	1 848
› 0830 Nissedal	109 909	1 285
› 0831 Fyresdal	99 793	1 166
› 0833 Tokke	154 218	1 801
› 0834 Vinje	247 516	2 892
› 0901 Risør	401 691	4 694
› 0904 Grimstad	1 266 214	14 793
› 0906 Arendal	2 386 902	27 887
› 0911 Gjerstad	159 347	1 862
› 0912 Vegårshei	140 715	1 644
› 0914 Tvedestrand	359 711	4 202
› 0919 Froland	323 445	3 779
› 0926 Lillesand	418 189	4 886
› 0928 Birkenes	301 697	3 525
› 0929 Åmli	141 441	1 652
› 0935 Iveland	93 722	1 096
› 0937 Evje og Hornnes	223 164	2 608
› 0938 Bygland	93 445	1 092
› 0940 Valle	88 753	1 037
› 0941 Bykle	83 498	975
› 1001 Kristiansand	4 909 015	57 353
› 1002 Mandal	883 476	10 322
› 1003 Farsund	543 123	6 346
› 1004 Flekkefjord	542 892	6 343
› 1014 Vennesla	809 542	9 458
› 1017 Songdalen	378 172	4 418
› 1018 Søgne	603 963	7 056
› 1021 Marnardal	157 205	1 836
› 1026 Åseral	76 235	890
› 1027 Audnedal	125 201	1 463
› 1029 Lindesnes	300 027	3 506
› 1032 Lyngdal	498 087	5 819
› 1034 Hægebostad	120 133	1 404
› 1037 Kvinesdal	369 644	4 319
› 1046 Sirdal	142 588	1 666
› 1101 Eigersund	817 648	9 553
› 1102 Sandnes	4 150 735	48 494
› 1103 Stavanger	7 473 427	87 315
› 1106 Haugesund	1 997 042	23 332

› 1111 Sokndal	214 321	2 504
› 1112 Lund	197 970	2 314
› 1114 Bjerkreim	175 597	2 051
› 1119 Hå	1 009 033	11 789
› 1120 Klepp	1 030 406	12 039
› 1121 Time	1 014 359	11 851
› 1122 Gjesdal	646 131	7 550
› 1124 Sola	1 490 645	17 416
› 1127 Randaberg	610 857	7 137
› 1129 Forsand	100 353	1 173
› 1130 Strand	707 834	8 269
› 1133 Hjelmeland	189 708	2 217
› 1134 Suldal	264 995	3 096
› 1135 Sauda	300 810	3 514
› 1141 Finnøy	206 993	2 419
› 1142 Rennesøy	286 937	3 352
› 1144 Kvitsøy	49 467	578
› 1145 Bokn	68 432	799
› 1146 Tysvær	624 327	7 294
› 1149 Karmøy	2 251 121	26 300
› 1151 Utsira	33 275	389
› 1160 Vindafjord	539 923	6 308
› 1201 Bergen	15 047 424	175 803
› 1211 Etne	255 154	2 981
› 1216 Sveio	343 200	4 010
› 1219 Bømlo	693 170	8 099
› 1221 Stord	1 012 106	11 824
› 1222 Fitjar	195 511	2 284
› 1223 Tysnes	194 179	2 269
› 1224 Kvinnherad	774 283	9 046
› 1227 Jondal	87 621	1 023
› 1228 Odda	419 002	4 895
› 1231 Ullensvang	233 814	2 731
› 1232 Eidfjord	78 356	916
› 1233 Ulvik	89 168	1 042
› 1234 Granvin	71 035	830
› 1235 Voss	856 016	10 001
› 1238 Kvam	524 249	6 125
› 1241 Fusa	249 848	2 919

› 1242 Samnanger	154 989	1 811
› 1243 Os	889 629	10 394
› 1244 Austevoll	355 137	4 149
› 1245 Sund	407 464	4 760
› 1246 Fjell	1 358 246	15 869
› 1247 Askøy	1 596 144	18 648
› 1251 Vaksdal	268 635	3 138
› 1252 Modalen	46 166	539
› 1253 Osterøy	440 692	5 149
› 1256 Meland	458 829	5 361
› 1259 Øygarden	287 375	3 358
› 1260 Radøy	301 423	3 522
› 1263 Lindås	868 554	10 148
› 1264 Austrheim	180 847	2 113
› 1265 Fedje	57 749	674
› 1266 Masfjorden	131 720	1 539
› 1401 Flora	693 565	8 104
› 1411 Gulen	171 748	2 007
› 1412 Solund	70 286	821
› 1413 Hyllestad	100 523	1 175
› 1416 Høyanger	260 652	3 045
› 1417 Vik	185 178	2 163
› 1418 Balestrand	102 660	1 199
› 1419 Leikanger	146 732	1 714
› 1420 Sogndal	442 306	5 167
› 1421 Aurland	123 639	1 444
› 1422 Lærdal	143 542	1 677
› 1424 Årdal	318 328	3 719
› 1426 Luster	331 299	3 871
› 1428 Askvoll	206 329	2 410
› 1429 Fjaler	203 970	2 384
› 1430 Gaular	202 772	2 370
› 1431 Jølster	199 109	2 326
› 1432 Førde	744 153	8 694
› 1433 Naustdal	189 659	2 216
› 1438 Bremanger	262 018	3 061
› 1439 Vågsøy	366 541	4 283
› 1441 Selje	186 429	2 178
› 1443 Eid	366 092	4 277

› 1444 Hornindal	85 482	999
› 1445 Gloppen	381 318	4 456
› 1449 Stryn	436 254	5 097
› 1502 Molde	1 462 214	17 084
› 1504 Ålesund	2 499 514	29 203
› 1505 Kristiansund	1 312 347	15 332
› 1511 Vanylven	208 994	2 442
› 1514 Sande	166 761	1 948
› 1515 Herøy	493 343	5 763
› 1516 Ulstein	472 824	5 524
› 1517 Hareid	296 457	3 464
› 1519 Volda	518 039	6 053
› 1520 Ørsta	608 632	7 111
› 1523 Ørskog	142 364	1 664
› 1524 Norddal	126 254	1 475
› 1525 Stranda	275 507	3 219
› 1526 Stordal	78 679	919
› 1528 Sykkylven	424 396	4 958
› 1529 Skodje	264 569	3 091
› 1531 Sula	530 471	6 197
› 1532 Giske	462 806	5 408
› 1534 Haram	522 631	6 106
› 1535 Vestnes	370 469	4 328
› 1539 Rauma	443 552	5 182
› 1543 Nesset	189 906	2 219
› 1545 Midsund	140 415	1 640
› 1546 Sandøy	93 578	1 093
› 1547 Aukra	217 788	2 545
› 1548 Fræna	564 962	6 601
› 1551 Eide	211 040	2 465
› 1554 Averøy	326 543	3 815
› 1557 Gjemnes	166 258	1 943
› 1560 Tingvoll	205 212	2 398
› 1563 Sunndal	426 925	4 988
› 1566 Surnadal	349 702	4 086
› 1571 Halså	113 919	1 331
› 1573 Smøla	147 234	1 720
› 1576 Aure	256 262	2 994
› 5001 Trondheim	9 861 017	115 210

› 5004 Steinkjer	1 231 526	14 389
› 5005 Namsos	762 981	8 915
› 5011 Hemne	248 373	2 902
› 5012 Snillfjord	79 456	929
› 5013 Hitra	272 408	3 183
› 5014 Frøya	349 140	4 079
› 5015 Ørland	303 587	3 547
› 5016 Agdenes	131 045	1 531
› 5017 Bjugn	293 075	3 424
› 5018 Åfjord	213 377	2 493
› 5019 Roan	75 722	884
› 5020 Osen	80 699	943
› 5021 Oppdal	391 188	4 570
› 5022 Rennebu	164 649	1 924
› 5023 Meldal	239 564	2 799
› 5024 Orkdal	660 678	7 719
› 5025 Røros	322 917	3 773
› 5026 Holtålen	131 989	1 542
› 5027 Midtre Gauldal	363 781	4 250
› 5028 Melhus	899 153	10 505
› 5029 Skaun	456 090	5 328
› 5030 Klæbu	335 679	3 922
› 5031 Malvik	738 400	8 628
› 5032 Selbu	152 751	1 785
› 5033 Tydal	65 342	763
› 5034 Meråker	163 052	1 905
› 5035 Stjørdal	970 885	11 344
› 5036 Frosta	164 994	1 927
› 5037 Levanger	1 091 674	12 754
› 5038 Verdal	824 571	9 633
› 5039 Verran	162 424	1 898
› 5040 Namdalseid	125 090	1 462
› 5041 Snåsa	143 695	1 679
› 5042 Lierne	116 014	1 356
› 5043 Røyrvik	51 965	607
› 5044 Namsskogan	83 124	971
› 5045 Grong	165 461	1 933
› 5046 Høylandet	108 446	1 267
› 5047 Overhalla	241 660	2 823

› 5048 Fosnes	56 994	666
› 5049 Flatanger	82 283	961
› 5050 Vikna	285 673	3 338
› 5051 Nærøy	322 494	3 768
› 5052 Leka	54 318	635
› 5053 Inderøy	414 176	4 839
› 5054 Indre Fosen	623 050	7 279
› 5061 Rindal	134 488	1 572
› 1804 Bodø	2 781 473	32 496
› 1805 Narvik	1 037 217	12 118
› 1811 Bindal	112 257	1 311
› 1812 Sømna	143 682	1 679
› 1813 Brønnøy	484 076	5 656
› 1815 Vega	90 731	1 061
› 1816 Vevelstad	52 128	609
› 1818 Herøy	126 252	1 475
› 1820 Alstahaug	431 895	5 046
› 1822 Leirfjord	163 041	1 905
› 1824 Vefsn	776 450	9 072
› 1825 Grane	111 205	1 300
› 1826 Hattfjelldal	111 041	1 297
› 1827 Dønna	109 646	1 281
› 1828 Nesna	128 516	1 502
› 1832 Hemnes	293 181	3 425
› 1833 Rana	1 447 463	16 911
› 1834 Lurøy	185 929	2 172
› 1835 Træna	47 925	560
› 1836 Rødøy	111 546	1 303
› 1837 Meløy	416 802	4 870
› 1838 Gildeskål	149 594	1 748
› 1839 Beiarn	85 192	995
› 1840 Saltdal	294 606	3 442
› 1841 Fauske	549 524	6 420
› 1845 Sørfold	144 048	1 684
› 1848 Steigen	184 568	2 156
› 1849 Hamarøy	139 934	1 635
› 1850 Tysfjord	151 142	1 766
› 1851 Lødingen	150 960	1 764
› 1852 Tjeldsund	98 603	1 152

› 1853 Evenes	111 259	1 300
› 1854 Ballangen	172 381	2 014
› 1856 Røst	50 990	596
› 1857 Værøy	68 228	797
› 1859 Flakstad	100 170	1 170
› 1860 Vestvågøy	664 919	7 769
› 1865 Vågan	554 847	6 482
› 1866 Hadsel	479 842	5 606
› 1867 Bø	185 325	2 165
› 1868 Øksnes	274 259	3 204
› 1870 Sortland	593 862	6 938
› 1871 Andøy	303 108	3 541
› 1874 Moskenes	81 226	949
› 1902 Tromsø	4 044 087	47 248
› 1903 Harstad	1 415 934	16 542
› 1911 Kvæfjord	205 892	2 406
› 1913 Skånland	204 500	2 389
› 1917 Ibestad	110 230	1 288
› 1919 Gratangen	90 301	1 055
› 1920 Lavangen	93 573	1 093
› 1922 Bardu	247 916	2 897
› 1923 Salangen	148 214	1 731
› 1924 Målselv	411 373	4 807
› 1925 Sørreisa	211 712	2 473
› 1926 Dyrøy	99 077	1 157
› 1927 Tranøy	125 805	1 470
› 1928 Torsken	88 495	1 034
› 1929 Berg	75 668	884
› 1931 Lenvik	736 767	8 608
› 1933 Balsfjord	364 726	4 261
› 1936 Karlsøy	171 515	2 004
› 1938 Lyngen	221 965	2 594
› 1939 Storfjord	147 301	1 721
› 1940 Kåfjord	159 476	1 863
› 1941 Skjervøy	202 031	2 360
› 1942 Nordreisa	309 509	3 616
› 1943 Kvænangen	114 258	1 335
› 2002 Vardø	158 097	1 847
› 2003 Vadsø	378 179	4 418

› 2004 Hammerfest	674 690	7 883
› 2011 Kautokeino	230 540	2 694
› 2012 Alta	1 321 492	15 440
› 2014 Loppa	94 589	1 105
› 2015 Hasvik	93 588	1 093
› 2017 Kvalsund	99 134	1 159
› 2018 Måsøy	109 149	1 275
› 2019 Nordkapp	217 559	2 542
› 2020 Porsanger	261 442	3 054
› 2021 Karasjok	199 233	2 328
› 2022 Lebesby	125 185	1 463
› 2023 Gamvik	100 658	1 176
› 2024 Berlevåg	89 105	1 041
› 2025 Tana	220 607	2 577
› 2027 Nesseby	94 666	1 106
› 2028 Båtsfjord	161 405	1 885
› 2030 Sør-Varanger	626 070	7 315
› Fordeles gjennom året	311 576	
› Prosjektskjønn, forskudd m.m.	237 000	
› Eiendomsskatt m.m.	14 964 000	
› Avrundinger	-1	
› Hele landet	315 086 246	3 499 997

FAMILIE OG FORBRUKER

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
840		Tiltak mot vold og overgrep			
	61	Tilskudd til incest- og voldtektssentre	98 607	25000	Vi vil at incest og voldtektssentrene skal sikres høyere kapasitet og kvalitet slik at flere kan få hjelp.
	70	Tilskudd til voldsforebyggende tiltak mv.	78 291	15000	Vi styrker arbeidet med voldsforebyggende tiltak.
	73	Tilskudd til senter for voldsutsatte barn	31 090	10000	Vi foreslår en opptrapping av arbeidet for voldsutsatte barn.
842		Familievern			
	1	Driftsutgifter	343 022	25000	Familiekontorene driver med meklings og forebygging ved samlivskonflikter. Vi ønsker å trappe opp dette arbeidet og målrette innsatsen mot barnefamilier.
843		Adopsjonsstøtte			
	70	Tilskudd	14 830 000	508000	Vi foreslår å utvide småbarnstillegget til enslige forsørgere med barn 0-3 år til å omfatte barn 0-18 år, slik at alle enslige forsørgere får tillegg på 660 kroner per barn. Vi øker også småbarnstillegget til enslige forsørgere med barn 0-3 år med 50 prosent. Dette koster henholdsvis 41 og 18 millioner. I tillegg øker vi barnetrygden med 449 mill og går vi for en provenynøytral behovsprøvd barnetrygd slik at de hustandene med lavest inntekt får økt barnetrygd og de med høy inntekt vil få redusert.
846		Familie- og oppveksttiltak			
	60	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn	36 560	32000	Ordningen bidrar til å skape åpne og inkluderende fritidstilbud til barn og ungdom. Vi foreslår å doble bevilgningen for å øke kvaliteten på eksisterende tilbud og inkludere flere kommuner i ordningen.
	61	Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom	291 985	65000	Ordningen skal dempe konsekvensene for barn som lever i fattigdom. Hovedmålet er å gjøre det mulig for flere barn og unge å delta i ferie og fritidsaktiviteter, uavhengig av inntekten til foreldrene. Vi mener det er behov foren kraftig økning i innsatsen.
	62	Utvikling i kommunene	133 229	10000	Liten opptrapping for å bedre tilbudet.
	70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	151 098	6000	Vi styrker posten noe og målretter noe av økningen til arbeid for å fremme kjønnslikestilling.
	71	Utviklings- og opplysningsarbeid mv.	19 860	3000	Vi vil styrke dette arbeidet.
848		Barneombudet			
	1	Driftsutgifter	21 968	5000	Vi foreslår en solid kapasitetsøkning hos Barneombudet.
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet			
	21	Spesielle driftsutgifter	69 371	700	Etablerer en stilling med fokus på LHBTQ+ (700 000).
	60	Kommunalt barnevern	777 556	30000	Vi vil øke styrke oppfølgingen av barn i asylmottak og setter av 30 millioner til dette.
855		Statlig forvaltning av barnevernet			
	1	Driftsutgifter	3 836 242	500000	Reverserer overføringen fra statlige til private barnevernstjenester fra 2018 (500 mill).
	22	Kjøp av private barnevernstjenester	2 623 089	-500000	Reverserer regjeringens overføring av midler fra det statlige til det private barnevernet i 2018 (-500 mill).
856		Barnevernets omsorgssenter for enslige, mindreårige asylsøkere			
	1	Driftsutgifter	141 429	228000	Overfører ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år til barnevernet (213 mill økning her). I tillegg øker vi posten med 15 mill fordi vi tar i mot flere enslige mindreårige asylsøkere.
858		Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet			
	21	Spesielle driftsutgifter	15 556	2000	Utrede om medvirkning og innflytelse for alle barn, inkludert yngre barn og barn med funksjonsnedsettelser blir fulgt opp.
862		Stiftelsen Miljømerking i Norge			
	70	Driftstilskudd	10 630	4000	Vi ønsker å synliggjøre miljøbelastningen av varer og tjenester gjennom en merkeordning.
865		Forbrukerpolitiske tiltak			
	70	Tilskudd	1 453	4000	Denne tilskuddspotten skal gå til enkeltprosjekter og informasjonstiltak som fremmer miljøvennlig og/eller etisk forbrukerarbeid.
868		Forbrukertilsynet			
	1	Driftsutgifter	33 485	10000	Norge trenger et sterkere forbrukerombud med mer kapasitet.
871		Likestilling og ikke-diskriminering			

	72	Lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønn	11 914	6000	Vi vil styrke tiltaksordningen for bedre levekår for LHBTQ+- personer, inkludert økte driftsmidler.
	73	Likestillingssentre	13 340	2000	Vi foreslår en liten økning.
873		Likestillings- og diskrimineringsombudet			
	50	Basisbevilgning	43 843	12500	Reverserer regjeringens kutt fra 2018 og øker nok til å holde tritt med økt antall henvendelser.
2530		Foreldrepenger			
	70	Foreldrepenger ved fødsel	19 220 000	1350000	Vi tredeler foreldrepengene (antas provenynøytralt). Selvstendig opptjeningsrett for fedre 215 mill. I tillegg erstatter vi engangsstønad med foreldrepenger på 2G for alle som i dag motar engangsstønad og ikke er studenter (1,135 mrd).
	71	Engangsstønad ved fødsel og adopsjon	610 000	-537000	Vi erstatter vi engangsstønad med foreldrepenger på 2G for alle som i dag motar engangsstønad og ikke er studenter. Må ses i sammenheng med økningen på posten over.
		Sum rammeområde Familie og forbruker		1,816,200	

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
300		Kulturdepartementet			
	21	Spesielle driftsutgifter	1 211	2 000	Vi vil utrede løsninger for å sikre inntekt for rettighetshavere i de digitaliserte bransjene og setter av 2 millioner til en grundig utredning av dette
	22	Belønningsordning for samarbeid med frie kunstnere (Ny post)	0	20 000	Vi vil belønne region-/landsdelsinstitusjoner innen musikk og scenekunst for å lage oppsetninger i samarbeid med det frie feltet.
	23	Støtte til kulturlokaler i kommunene (NY POST)	0	50 000	Vi vil senke terskelen for kulturaktiviteter og realisering av kunst og kulturuttrykk i alle formater, fra musikk, litteratur og dans, til film og dataspill. En viktig barriere er ofte mangel på eller høy pris på lokaler. Vi setter av 50 mill for å etablere en tilskuddsordning som kommuner kan søke på hvis de ønsker å etablere en støtteordning til rimelige lokaler.
315		Frivillighetsformål			
	70	Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner	1 557 600	150 000	Gjennom momskompensasjonsordningen får over 23000 lokale lag og foreninger over hele landet kompensert sine momsutgifter. Ordninger treffer bredt og ubyråkratisk. Ordningen er p.t. underfinansiert (Frivillighet Norge høringsinnspill 2018)
	72	Tilskudd til frivillig virksomhet for barn og unge	4 535	8 000	Kulturdepartementet foreslo for 2017 at midlene til Frifond i sin helhet finansieres av spillemidler til kulturformål. Dette er foreslått videreført for 2018. Vi vil reetablere og styrke den statlige bevilgningen for å trappe opp arbeidet med frivillig virksomhet for barn og unge.
	76	Tilskudd til tiltak mot barnefattigdom	10 235	10 000	Vi ønsker å styrke arbeidet på dette feltet.
	78	Ymse faste tiltak	11 905	2 000	Vi øker posten med 2 mil. til rekrutteringsportalen frivillig.no, så den totalt mottar 3 mill. Portalen er et folkehelseinitiativ og bidrar til økt rekruttering til frivillige organisasjoner på helse- og omsorgsfeltet.
320		Norsk kulturråd			
	22	Database for kulturbygg (Ny post)	0	10 000	5 mill til oppbygging av database over kulturlokaler. 5 mill. til støtte for gatekultur-prosjekter.
	51	Fond for lyd og bilde	42 810	5 000	
	55	Norsk kulturfond	982 180	83 000	Vi vil øke støtten til konsertarrangører som livnærer musikere, og setter av 30 millioner ekstra til dette formålet. På denne posten legger vi også inn 20 millioner til scenekunstformål. Det visuelle kunstfeltet og billedkunstnerne har sakkett akterut når det gjelder offentlig støtte det siste tiåret, mens antall søknader på feltet er doblet. Vi ønsker å støtte flere kunstnere og prosjekter på feltet og øker bevilgningene med 20 millioner. 7 av disse er øremerket en basisfinansiering for visuell kunst, 10 til regionale prosjektmidler for visuell kunst. Videre ønsker vi en søkbar ordning for gatekunstnere, og setter av 10 millioner til det. I tillegg setter vi av 3 millioner til organisasjoner som fremmer kulturelt mangfold og dialog mellom mennesker, som Afrikansk Kulturinstitutt (CAK).
321		Kunstnerformål			
	73	Kunstnerstipend m.m.	193 100	27 000	Arbeidstipend er viktig for at kunstnere skal kunne fordype seg i sitt kunstneriske arbeid over tid. Behovet for arbeidstipend er mye større enn det Regjeringen legger opp til. Det er viktig å gradvis styrke og utvide ordningen, vi foreslår 100 nye hjemler i 2019.
	74	Garantiinntekter og langvarige stipend	148 430	20 000	Vi ønsker et reelt løft på denne posten for å bidra til at flere kunstnere sikres forutsigbare økonomiske rammebetingelser. I dette budsjettet ønsker vi å prioritere å løfte billedkunstnerne som har sakkett akterut når det gjelder offentlig støtte de siste årene sammenliknet med andre grupper.
	75	Vederlagsordninger	203 180	20 000	Det er viktig å slå fast prinsippet om lønn for arbeid når kunstnere produserer utstillinger for statlig støttede visningssteder. Kunstnere må kunne ha inntekt på utstillingsvirksomhet som ikke alltid generer salg. Vi bevilger derfor 20 mill til å gjøre prøveordningen med utstillingshonorar permanent, og utvide den til å gjelde alle statlig støttede visningssteder.
322		Bygg og offentlige rom			
	51	Kunstprosjekter ved nasjonale ferdelsårer. (Ny post)	0	25 000	Vi ønsker derfor at nye nasjonale samferdselsprosjekter skal utløse en viss prosentatsatsing til utsmykking slik det i dag gjøres med statlige bygg i regi av KORO. Vi starter med en bevilgning på 25 millioner
	52	Støtte til gatekunstprosjekter i norske byer (Ny post)	0	30 000	Vi ønsker å etablere en støtteordning for gatekunstprosjekter og utsmykningsprosjekter i norske byer. prosjektene må være forankret i lokale initiativer og staten bidrar med en støttesats på maks 40 % med sikte på samarbeid med kommunen, eller frivillige eller private aktører.
	78	Ymse faste tiltak	3 860	500	Kulturalliansen gjør et viktig arbeid for det frivillige kulturlivet. Vi ønsker å styrke deres arbeids med 500 000.
323		Musikk og scenekunst			

	22	Forsvarets musikk	47 500	25 000	Vi reverserer kuttet, og i tillegg øker støtten med 15 mill til forsvarets musikk, så de kan opprettholde aktivitetet. Dette er ekstra viktig da forsvarets muikk feirer 200-årsjubileum i år
	73	Region- og distriktsopera	62 085	4 000	Vi ønsker å øke posten med 4 mill kroner, øremerket stiftelsen Fargespill, som opererer i skjæringspunktet kunst, opplæring, dannelse og integrering.
325		Allmenne kulturformål			
	1	Driftsutgifter	77 610	30 000	Øke tilskuddet til den kulturelle spaserstokken med 15 millioner, samt til Kulturtanken - Den kulturelle skolesekken med 15 millioner
	77	Garantilønn for utøvere av truede tradisjonshåndverk (Ny post)	0	12 000	Vi vil sikre truede tradisjonshåndverk gjennom garantilønn for utøvere av utvalgte håndverk.
326		Språk-, litteratur- og bibliotekformål			
	1	Driftsutgifter	641 287	5 000	Vi vil styrke folkebibliotekene over hele landet som samlingssted for kulturelle aktiviteter og utlån av kulturprodukter. Vi setter av 5 millioner ekstra på denne posten for å sørge for at nasjonalbiblioteket kan være en pådriver og samordner i dette arbeidet. Samtidig øker vi rammebevilgningene til kommunene for å gi kommunene bedre muligheter til å styrke de enkelte bibliotekene.
335		Medieformål			
	71	Produksjonstilskudd	313 000	36 300	Vi ønsker å verne om mediemangfoldet og en norsk offentlighet med mange ulike stemmer. Vi foreslår å reversere regjeringens kutt på posten og heller øke støtten for å motvirke svekkelsen av mange norske medier de siste årene.
	75	Tilskudd til samiske aviser	28 770	5 000	Bevilgningen til samiske dagspresse må i årene fremover må opptrappes ytterligere for å sette de bedre i stand til å fylle sitt viktige samfunnsoppdrag med bred informasjon, debatt og kritisk journalistikk i en ny teknologisk hverdag. Både Ávvir og Ságat trenger et økonomisk løft for å kunne ansette flere journalister rundt omkring i Sápmi for å styrke bredden og omfanget i den redaksjonelle dekningen
		Sum rammeområde Kultur mv.		589 800	

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
100		Utenriksdepartementet			
	21	Spesielle driftsutgifter	13 239	10,000	Vi setter av 10 millioner til en satsing på Norge som fairtradenasjon.
118		Utenrikspolitiske satsinger			
	70	Nordområdetiltak, samarbeid med Russland og atomsikkerhet	325 818	22,000	Vi øker denne viktige posten for samarbeid, nedrustning og informasjonsarbeid for fred.
	72	Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv.	32 621	32621	Dobblør bevilgningen til nedrustning og ikke-spredning, inkludert arbeid for å forsterke konvensjonen om biologiske våpen i lys av teknologiutviklingen på feltet.
	73	Klima, miljøtiltak og hav mv.	32 597	50,000	Vi mener Norge bør ta ytterligere ansvar for arbeidet med oppfølging og gjennomføring av Parisavtalen, og øker derfor denne posten med 50 millioner.
	74	Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	45 583	10000	Vi øker posten for å støtte menneskerettighetsdomstolen, informasjonsarbeid for fred og Norges støtte til reform av Europarådet.
	76	Tilskudd til arbeid for kjernefysisk nedrustning og ikke-spredning (Ny post).		60,000	Vi øremerker midler til sivilasfunnet for å styrke nedrustnings/ ikke-spredningsarbeidet, inkludert ICAN.
141		Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)			
	1	Driftsutgifter	279 377	3,000	Vi øker Norads driftsutgifter. Norads arbeid er avgjørende både for effektiviteten og profesjonaliteten i norsk utviklingsbistand.
150		Humanitær bistand			
	70	Nødhjelp og humanitær bistand	4 716 700	1000000	Utviklingslandene - ofte de såkalte nærområdene - huser de aller fleste flyktninger i verden. Vi setter av en ekstra milliard øremerket flyktninger i utviklingsland.
151		Fred, sikkerhet og globalt samarbeid			
	70	Fred og forsoning	435 900	30000	Vi setter av mer midler til fred og forsoning.
	71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning	332 700	100000	Øker posten med fokus på nedrustning, bekjempelse av organisert kriminalitet (spesielt miljøkriminalitet) og sivil krisehåndtering.
	72	Sårbare stater og regioner	705 890	70000	Styrker posten og vrir prioriteringen til å fokusere på å støtte og stabilisere sårbare stater pluss fredsbygging, inkludert 200 mill over fire år til gjenoppbygging i Sinjar og fjerner migrasjonsdempende tiltak som separat mål.
152		Menneskerettigheter			
	70	Menneskerettigheter	515 157		Gjør Students at Risk til en permanent ordning innenfor posten.
161		Utdanning, forskning og faglig samarbeid			
	70	Utdanning	2 734 456	100,000	Vi øker investeringene i utdanning av helsepersonell i utviklingsland.
	72	Kunnskapsbanken og faglig samarbeid	861 714	300000	Vi setter av 100 mill til skatteteknisk samarbeid innenfor Skatt for utviklingsprogrammet. I tillegg oppretter et nytt fond for livet i havet (200 mill). Fondet skal ha FN's bærekraftsmål 14 og dets delmål som hovedformål og innrettes med fire pilarer: bærekraftig hav- og fiskeriforvaltning, beskyttelse av nøkkelområder, forhindring og tilpasning til havforsuring og klimaendringer, og bekjempelse av marin forurensning.
162		Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi			
	72	Fornybar energi	1 122 000	300,000	Vi setter av 300 millioner til en satsing på bistand til småskala fornybar energi
163		Klima, miljø og hav			
	70	Miljø og klima	983 642	260,000	Vi øker denne posten med 260 mill, inkludert kunnskapsløft for natur 30 mill, og 50 mill ekstra til å stanse tapet av verdens våtmarker.
164		Likestilling			
	70	Likestilling	372 219	30,000	Vi setter av 30 millioner til økt likestillingsinnsats, og vil prioritere arbeid for mødrehelse i bred forstand.
	72	FNs befolkningsfond (UNFPA)	530 000	100,000	Vi øker med 100 mill til ernæringsstiltak for barns overlevelse og helse
170		Sivilt samfunn			
	70	Sivilt samfunn	2 078 471	155000	Vi øker med 155 mill til sivilt samfunn. Innenfor denne økningen vil vi blant annet prioritere å støtte seksualundervisning i utdanningsinnsatsningen, arbeid mot barneekteskap og arbeid for jenters rettsvern.
172		Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette			

	73	Gjeldslette	326 500	50000	Prioritere å jobbe med å forbedre de internasjonale finansstrukturene, inkludert ansvarlig utlån, låneopptak og arbeid med en gjeldshåndteringsmekanisme, pluss etablere et bindende internasjonalt regelverk for ansvarlig långivning.
179		Flyktningtiltak i Norge			
	21	Spesielle driftsutgifter	556 462	-556462	Vi regner ikke flyktningetiltak som bistand og flytter de derfor til kap 490, post 21
480		Svalbardbudsjettet			
	50	Tilskudd	360 484	30,000	Vi setter av 30 millioner til søk- og redningsarbeid med Svalbard som base
		Sum rammeområde Utenriks		2156159	

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
400		Justis- og beredskapsdepartementet			
	23	Spesielle driftsutgifter, forskning, evaluering og kunnskapsinnhenting	30 280	15,000	Vi øker forskningen på forebygging av kriminalitet 5 mill. Vi ønsker å utrede hvordan rettssikkerheten til asylsøkere kan styrkes i søknas- og klageprosessen (10 mill).
	50	Norges forskningsråd	42 551	25,000	Styrke tverrfaglig forskning på samfunnssikkerhet og beredskap, inkludert IT sikkerhet.
430		Kriminalomsorgen			
	1	Driftsutgifter	4 539 696		Vi utvider strafferammen for fotlenkesoning til 6 måneder, noe som øker målgruppen for denne ordningen på bekostning av ordinære fengselsopphold.
440		Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten			
	1	Driftsutgifter	17 967 648	225,000	25 mill til menneskehandelteam, 5 mill til politiets oppfølging av handlingsplan mot menneskehandel, 110 mill. til Økokrim (herunder 7. mill til å styrke arbeidet med miljøkrim og 3 mill. til arbeidet med dyrekrim), 25 mill. til å opprette øko- og miljøteam i hvert politidistrikt og 40 mill til å utvide dyrepoliti i til en landsdekkende enhet under Politidirektoratet. Styrke kapasiteten og kompetansen i alle politidistrikt rettet mot seksuelle overgrep mot barn, særlig mot internettrelaterte overgrep mot barn (20 mill).
	70	Tilskudd	62 383	35,500	Reverserer regjeringens kutt (5 mill). 10 mill. øremerkes til ROSA-prosjektet i Krisesentersekretariatet. 10 mill. til overnattingstilbud og humanitære tilbud for tiggere/arbeidssøkere fra Sør-Europa. 5 mill. til å styrke kriminalomsorgen i regi av frivillige organisasjoner, 0,5 mill. til telefonnummer til hjelp for ofre for menneskehandel. Deler av tilskuddsordningen for å komme ut av prostitusjon og støtte til ofre for menneskehandel styrkes med 5 mill.
444		Politiets sikkerhetstjeneste (PST)			
	1	Driftsutgifter	890 983	20,000	Øker beredskapen mot IT trusler, i tillegg til at vi sørger for god oppfølgingen av personvernet.
451		Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap			
	1	Driftsutgifter	760 355	50000	Vi ønsker en kraftig økning i sivilforsvaret for å øke beredskapen i krisesituasjoner, i tillegg til å styrke
	21	Spesielle driftsutgifter	7 407	3000	Styrker skogbrannhelikoptertjenesten.
470		Fri rettshjelp			
	1	Driftsutgifter	605 701	314,200	Vi foreslår å innføre et førstelinjerettshjelpstilbud for hele landet (170 mill.) Samtidig øker vi inntektsgrensen for fri rettshjelp til 288 000 kr for enslige og 431 800 kr for gifte/samboende. (129 mill). I tillegg sikrer vi fri rettshjelp i asylsaker med barn som har vært minst tre år i Norge (3 mill.), øker rettshjelpsmidler til Norsk Organisasjon for Asylsøkere (2,2 mill) og øremerker støtte til rettshjelpstiltak for prostituerte (10 mill).
	72	Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak	56 440	15,000	Setter av 15 mill. ekstra til rettshjelpstiltak for kvinner og Prostituertes interesseorganisasjon, samt en tilskuddsordning for tidlig rettshjelp, informasjon og veiledning for barnefamilier med avslag på beskyttelse
474		Konfliktråd			
	1	Driftsutgifter	139 266	10,000	Styrke Konfliktrådets arbeid med gjenopprettende prosesser.
		Sum rammeområde Justis		712,700	

INNVANDRING, REGIONAL UTVIKLING BOLIG

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
291		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere			
	61	Særsilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger	2 283 887	25 000	Tilskudd til kommuner som huser enslige mindreårige asylsøkere økes med 25 millioner kroner som øremerkes til å styrke barnefaglig kompetanse og bemanning i asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere.
	62	Kommunale innvandrertiltak	269 652	50 000	MDG styrker kommunenes arbeid for å gir flyktninger mulighet til å ta ansvar for egne liv, delta i lokalsamfunnet og bygge nettverk. De økte midlene skal gå til: Integrering i områdesatsingene i storbyene og forebygge radikaliserings (15 millioner kroner). Gjøre det lettere for flyktninger å bo hos en vertsfamilie som alternativ til mottak. (15 millioner kroner) Styrke Jobbsjansen for å flere flyktninger i jobb (20 millioner kroner).
	71	Tilskudd til innvandrersamfunnsorganisasjoner og annen frivillig virksomhet	117 053	25 000	MDG gi mer ressurser til integreringstiltak utenfor asylmottakene: MDG mener innsatsen for integrering må styrkes spesielt ved å øke aktivitetstilskuddet til frivillige organisasjoner slik at de kan bidra til integreringsarbeidet i samarbeid med kommunene. Støtten til Human Rights Service kuttes i sin helhet med 1,350 millioner. Integrering- og mangfoldsdirektoratet (Imdi) anbefalte i 2016 at stiftelsen skulle miste støtten, men de beholdt tilskuddet i både 2017 og 2018 og i forslaget for 2019.
292		Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere			
	60	Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 425 376	200 000	MDG øker timetallet til norskopplæring for voksne innvandrere i mottak fra 175 til 200 for sikre gode nok norskkunnskaper til å gi en vellykket integrering og attraktivitet i arbeidsmarkedet. Gjelder både de som har søknad til behandling og de som har den innvilget.
490		Utlendingsdirektoratet			
	1	Driftsutgifter	1 028 196	349 500	MDG øker med 350 millioner til å ta imot 500 kvoteflyktninger i 2019 slik FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har bedt Norge ta imot. Regjeringens forslag legger opp til å ta imot 3000. (kan også brukes over 490.73, 490.75, 440.01, 290.01, 290.60, 292.60)
	1	Driftsutgifter	1 028 196	87 000	500 klimaflyktninger: innbyggere fra Stillehavsoyer som klimaflyktninger etter modell fra «Pacific Access Category»-ordningen i New Zealand (kan også brukes over 490.73, 490.75, 440.01, 290.01, 290.60, 292.60). Personer som fordrives fra sine hjemsteder pga. klimaendringer/naturkatastrofer faller utenfor definisjonen for å være flyktning iht. flyktningkonvensjonen fra 1951 og protokollen fra 1967. MDG mener Norge derfor må ta globalt ansvar og etablere en egen kvote for klimaflyktninger med samme mottaks- og inkluderingstilbud som kvoteflyktninger, og promotere slike ordninger internasjonalt.
	21	Spesielle driftsutgifter, asylmottak	520 513	-56 000	MDG overfører ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet og øker derfor kap 856 post 01 med 213 mill. kroner. Totalt bruker MDG 157 mill. kroner mer enn regjeringen på å gi enslige mindreårige asylsøkere bedre oppfølging ved å overføre ansvaret til barnevernet. MDG øremerker 5 mNOK innenfor rammen til å opprettholde frivillighetskoordinator på norske asylmottak.
	21	Spesielle driftsutgifter, asylmottak	520 513	556 462	Flyktningtiltak i Norge, flyttet fra kap 179 post 21: 556 462 000 og ikke medregnet som en del av Norges bistandsmidler (slik regjeringen gjør). MDG øker bistanden slik at vi innfrir bistandsmålet (1%) uten å regne inn flyktningtiltak i Norge. MDG gir i tillegg til bistanden over statsbudsjettet, 1 % av nasjonalinntekten hvert år til internasjonal klimaomstilling via oljefondet.
	23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling	4 511	25 000	MDG setter av 25 mill. til å styrke utlendingsforvaltningens kompetanse på barn og LHBT
	60	Tilskudd til vertskommuner for asylmottak	138 354	27 500	Sikre at alle barn som bor på asylmottak har rett til barnehageplass Økes ytterligere med 1 mill ifbm at MDG overfører ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet.

	70	Stønader til beboere i asylmottak	74 278	15 000	OsloMet gjennomførte i 2017 en studie om matsikkerhet blant 205 voksne mannlige og kvinnelige beboere på asylmottak. 84 % opplever matusikkerhet med sult og blant barnefamilier, opplever 20 % av disse at deres barn sulter. En voksen beboer i ordinært asylmottak får under 2500 kr i måneden i stønad. Det skal dekke mat, klær, medisiner, transport, telefon, hygieneartikler og andre nødvendigheter. MDG øker dette beløpet til 3000 kr i måneden (7 millioner kroner samlet). MDG reverserer regjeringens kutt fra 2016 på 20 % i ytelsene til mottaksbeboere og fjerner samtidig taket for at ingen familier i mottak skal få over 10 000 kroner per måned (8 millioner samlet).
	71	Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i asylmottak, og veiledning for au pairer	14 113	2 000	1 MNOK støtte til stiftelsen Fargespill (i tillegg til 2 MNOK over kap 291 post 70) til aktivitetstilbud for barn i asylmottak 1 MNOK støtte til NOAS for å informere familier med lengværende barn om regelendringer og rettshjelpsmuligheter.
	73	Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., støttetiltak	11 917	10 000	MDG øker støtten til UNHCRs arbeid for å beskytte flyktninger mens de er på flukt.
491		Utlendingsnemnda			
	1	Driftsutgifter	291 582		Styrking av UNEs barnefaglige kompetanse forutsettes som en del bevilgningen for 2018.
496		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere			
	71	Tilskudd til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet			MDG gi mer ressurser til integreringstiltak utenfor asylmottakene: MDG mener innsatsen for integrering må styrkes spesielt ved å øke aktivitetstilskuddet til frivillige organisasjoner slik at de kan bidra til integreringsarbeidet i samarbeid med kommunene.
500		Kommunal- og moderniseringsdepartementet			
	21	Spesielle driftsutgifter	82 388	50 000	KMD gis i oppdrag å inspirere og støtte kommunene i dere arbeid med å gjennomføre det grønne skiftet og styrke lokaldemokratiet. FNs bærekraftsmål skal innføres som planramme i alle kommuner, kommunale etater, og fylker. I 2019 gjøres følgende satsninger. -5 mill. til å utvikle endringer i inntektssystemet for kommunene som fremmer en mer miljøvennlig, mer klimavennlig og mer omstillingsvennlig kommunalpolitikk, og utvikle et indikatorsett for grønn omstilling i norske kommuner. -5 mill. til å målsette og følge opp effektiviseringspotensialet med hensyn på ressursforbruk, og øke kompetansen om økologisk fotavtrykk for staten, kommuner og fylker som innkjøper og eier av bygninger, kjøretøy og materiell. -5 mill. til styrking av departementets kompetanse innen bærekraftig lokal og regional planlegging. -5 mill. til etablering av en ny Demokratiavdeling i departementet. -5 mill. til å innføre krav om at alle norske kommuner skal ha en plan for å minske plastforurensningen, dvs å kutte eget plastforbruk, opprydding av plastsøppel og tiltak for å kutte utslipp av mikroplast. -5 mill. til utrede og forske på effektiviseringspotensialet med hensyn på ressursforbruk, og utvikle kriterier for økologisk fotavtrykk for staten, kommuner og fylker som innkjøper og eier av bygninger, kjøretøy og materiell; bærekraftig lokal og regional planlegging. -5 mill. til forsøk som styrker innbyggernes deltakelse i beslutningsprosessene, både i store og små kommuner, gjøre politikeres stemmegivning fra kommunestyre og fylkesting enkelt tilgjengelig på nett og i maskinlesbart format. -5 mill. til å støtte implementering av krav om klimabudsjett og -regnskap i alle kommuner, fylkeskommuner og statlige departement. -5 mill. til å fremme suksessfulle modeller for verktøysbiblioteker og gratis utlån av fritidsstyr og lastesykler til norske kommuner -2 mill. til Forandringsfabrikken Kunnskapssenter som finansieres med totalt 15 MNOK på tvers av sektorenes budsjetter. -3 mill. til å stimulere kommuner til å sette i gang arbeid med "grønn dulting" for å få flere til å ta miljøvennlige valg i hverdagen.
	21	Spesielle driftsutgifter	82 388	100 000	Støtteordning for forsøk med kortere arbeidstid på kommunale arbeidsplasser
	21	Spesielle driftsutgifter	82 388	100 000	MDG innfører krav om klimabudsjett og -regnskap i alle kommuner, fylkeskommuner og statlige departement. Det bevilges 100 millioner til utviklingstøtte til foregangskommuner og fylker som Oslo for å styrke metodikk, kunnskapsgrunnlaget for tiltak og kunnskapsspredning
	50	Forskningsprogrammer	94 000	5 000	MDG øker med 5 mill. kroner for å utvide og videreføre Plansatsing mot store byer for å skape bærekraftige bo- og leveområder.
550		Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene			
	62	Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene	453 090	100 000	MDG støtter og øker ordningen, men vil at den skal målrettes for det grønne skiftet i distriktene og være omfattet av bærekraftskriterier. Vi vil satse på grønn næringsutvikling over hele landet og øremerker 1,2 milliard til miljøvennlig næringsutvikling, lokal bærekraft og grønne offentlig innkjøp fordelt på kap 550 post 62, 64 og 70, samt kap 553 post 60 MDG øker og legger om ordningen slik at andelen miljørettede prosjekter økes betydelig.

	64	Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn	50 000	400 000	MDG oppretter en støtteordning på 300 millioner slik at alle nærrområder i hele Norge kan søke inntil 300 000 kroner til omstillingsinitiativer for lokal bærekraft, av typen Bærekraftig Liv i sin barneskolekrets i Landås i Bergen. MDG oppretter en støtteordning 100 millioner for kommuner til etablering av delingsordninger
	70	Bedriftsrettede programmer i distriktene	119 016	100 000	MDG støtter og øker ordningen, men vil at den skal målrettes for det grønne skiftet i distriktene og være omfattet av bærekraftskriterier. Vi vil satse på grønn næringsutvikling over hele landet og øremerker 1,1 milliard til miljøvennlig næringsutvikling, lokal bærekraft og grønne offentlig innkjøp fordelt på kap 550 post 62, 64 og 70, samt kap 553 post 60
553	Omstillingsdyktige regioner				
	60	Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse	47 000	600 000	MDG øker og omprioriterer midlene til regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, til det grønne skiftet og sosialt entreprenørskap. MDG oppretter i 2019 en tilskuddsordning for grønne offentlige innkjøp til fylker/kommuner som gjennom strenge miljøkrav i anbudsprosesser bidrar til å redusere utslipp – men pådrar seg ekstra kostnader ifht en mer utslippsintensiv løsning. Ordningen på 500 millioner forvaltes av fylkeskommunene og DIFI (se kap 540 post 1). Offentlige anskaffelser bidrar årlig til klimagassutslipp på rundt 12 millioner tonn CO ₂ -ekvivalenter. Klimasmarte, offentlige anskaffelser kan redusere klimagassutslippene med hele 70 prosent ifølge DIFI og Miljødirektoratet, dvs ca 8 millioner tonn CO ₂ årlig. En støtte til merkostnader ved miljøsmarte innkjøp kan utløse en betydelig andel av dette potensialet. MDG oppretter i 2019 et nytt utviklingsprogram for byregioner med formål å bidra til det grønne skiftet (100 millioner)
554	Kompetansesenter for distriktutvikling				
	1	Driftsutgifter	32 753	10 000	Distriktssenteret jobber for å styrke kommuner og regioners evne til å utvikle attraktive og vekstkraftige lokalsamfunn. MDG vil styrke arbeidet og målrette dette mot det grønne og blå skiftet, for å skape attraktive og bærekraftige okalsamfunn.
560	Sametinget				
	50	Sametinget		25 000	Sametinget er det viktigste verktøyet for selvbestemmelse for det samiske folket og MDG vil styrke deres arbeid blant annet ved å gi økte midler til å: Opprette en sannhet- og forsoningskommisjon for å granske konsekvensene av fornorskningspolitikken overfor samene og nasjonale minoriteter. Etablere et forsknings- og formidlingsprogram for et samlet samisk historieverk hvor fornorskningshistorien er ett av flere tema. Styrke forskning og formidling av samisk historie, språk og kultur i universiteter, museer og kulturinstitusjoner vesentlig. Markere samefolkets dag 6 februar og arbeide for å gjøre det til en offisiell fridag i hele Norge. Arbeide for en nordisk samekonvensjon for å lette samhandling og styrke samisk kultur på tvers av landegrensene.
	72	Samisk språk, informasjon m.m. (Ny post)		5 000	MDG vil styrke samiske språk, blant annet ved etablering av flere språksentre, og økt støtte til oversettelse av litteratur og film, særlig for barn. Gi støtte til styrking av kvensk, lulesamisk og pitesamisk språk.
567	Nasjonale minoriteter				
	60	Rom	3 505	20 000	Støtte arbeid som setter søkelys på romanifolkets og romfolkets historie og kultur i Norge, inkludert språkene romanes og skandoromani. Bidra til at det norske romfolkets kultur ivaretas og videreføres. MDG prioriterer en kraftig styrking av arbeidet for å bedre levekårene for rom.
	71	Tilskudd til Romanifolkets/taternes kulturfond	0	10 000	MDG øker støtten til å synliggjøre romanifolkets/taternes kultur og historie for å fremme forståelse og en positiv utvikling for dem.
	73	Kvensk språk og kultur	9 962	1 000	Gi økt støtte til styrking av kvensk språk.
581	Bolig- og bomiljøtiltak				
	76	Tilskudd til utleieboliger	0	0	MDG er ikke enig i at midler brukt over KMD kap 581 post 76 Utleieboliger skal medregnes i oppfyllelsen av rusreformen, slik regjeringen gjør (se HOD prop 1S tabell 4.13). MDG øremerker tilsvarende beløp på kap 765 post 62 i tillegg til regjeringens forslag på 477 millioner. samtidig med at KMD kap 581 post 76 Utleieboliger opprettholdes.
	77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet	0	50 000	Stortinget har vedtatt at energibruken i eksisterende bygninger skal ned med 10 TWh innen 2030 (anmodningsvedtak 870). Staten må bidra til fylle det nasjonale kompetansebehovet for bærekraftig bolig- og byggkvalitet og MDG styrker derfor dette arbeidet betydelig.
	78	Tilskudd til boligsosiale tiltak	0	25 000	MDG styrker ordningen og utvider formålet til å øke kompetansen og utbredelsen av ressurseffektive og miljømessig bærekraftige sosialboliger
587	Direktoratet for byggkvalitet				

1	Driftsutgifter	105 974	5 000	MDG vil at Direktoratet for byggkvalitet skal få hovedansvaret for å oppfylle stortingets vedtak om at energibruken i eksisterende bygninger skal ned med 10 TWh innen 2030 (anmodningsvedtak 870) og samordne innsatsen som skjer i regi av OED (gjennom ENOVA) og Kunnskapsdepartementet (gjennom Forskningsrådet og utdanning/etterutdanning av ingeniører og håndverkere). MDG bevilger 5 mill. ekstra til Direktoratet for byggkvalitet for å starte dette arbeidet i 2018.
22	Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling	49 750	55 000	Stortinget har vedtatt at energibruken i eksisterende bygninger skal ned med 10 TWh innen 2030 (anmodningsvedtak 870). Staten må bidra til fylle det nasjonale kompetansebehovet for bærekraftig bolig- og byggkvalitet og MDG styrker derfor dette arbeidet betydelig med en dobling av midlene med 55 millioner. MDG prioriterer spesielt kompetanseheving og forbildeprosjekter innen nærnøllenergibygg, energieffektivisering som for eksempel FutureBuilt. Viktig å heve kunnskapsnivået om passivhus og nergieffektivisering og videreføre engasjementet for dette blant norske håndverkere. MDG prioriterer blant annet et treårig prøveprosjekt med støtte til håndverkere som selger energieffektiviseringstiltak i eksisterende bygg. Dette virkemidlet er et supplement (og et mulig mer effektivt virkemiddel) til ENOVAs ordninger med støtte til byggeier.
590	Planlegging og byutvikling			
61	Byvekstavtaler	20 686	250 000	MDG styrker innsatsen for bærekraftig byutvikling og tar sikte på en videre opptrapping. MDG vil prioritere: - Nærnatur - støtte til konkrete verneplaner/naturrestaurering i Oslo, Bergen og Trondheim - Grøntregnskap i alle byer - Oslo har det som første kommunen dette - Støtteordning til bilfrie hjertesoner rundt byskoler i hele landet
65	Områdesatsing i byer	61 274	100 000	MDG styrker KMDs arbeid med bærekraftig områdesatsning i byer samtidig som vi foreslår ytterligere områdesatsinger over kap. 1400 post 65 med 50 millioner i tillegg.
72	Bolig- og områdeutvikling i byer	14 162	75 000	MDG reverserer kuttet på denne posten og vil ha videreført tiltak i Groruddalen i Oslo, indre Oslo øst, i byområder i Bergen og Trondheim med miljømessige og sosiale utfordringer. MDG legger opp til en styrket områdesatsing i Groruddalen, med mulighet for å gi tilsagn på opp til 55 millioner kroner i utover regjeringens opplegg i 2019, slik at det statlige innsatsen kommer på nivå med Oslo byråds budsjett.
2412	Husbanken			
1	Driftsutgifter	352 910	2 000	En elbil har betydelig lavere kostnader til drivstoff, årsavgift, bompenger og parkering. De Grønne vil gjøre flere personer med dårlig råd og behov for bil i stand til å kjøpe eller lease en elbil, slik at de kan spare penger, nyte godt av elbilfordelene og være med på å kutte utslipp. Vi foreslår der for en ordning med elmobilitetsstøtte for å kunne lease elbil etter modell av bostøtteordningen som kommunene og Husbanken samarbeider om. Ordningen vil fungere slik at kommunen saksbehandler, og ivaretar kontakten med søkerne som kan få rentefritt lån til å betale egenandelen på opp til 50 000 for å lease en elbil og støtte til månedlige leasingkostnader. Ordningen på 170 millioner skal forvaltes av Husbanken og innenfor den økte rammen De Grønne gir Husbanken og kommunene for å gjennomføre det grønne skiftet. Ordningen kan gi opp til 10 000 nye elbiler på norske veier i 2019.
72	Rentestøtte	4 100	15 000	MDG innfører elmobilitetsstøtte. Rentefrie lån til folk med lav inntekt til å betale egenandelen på opp til 50 000 for å lease en elbil. Ordningen kan gi 10 000 mennesker som ellers ikke vil kunne bytte fra fossilbil til elbil, betydelig lavere driftskostnader på transport og gjøre at også de tar del i det grønne skiftet og elbilfordelene. Rentefrie lån til elbilleasing kan kombineres med kommunal elmobilitetsstøtte til den månedlige leasingkostnaden etter modell av bostøtteordningen (se kap 571 post 64)
90	Husbanken, lån fra Husbanken		2 000 000	MDG utvider adgangen til og rammen for startlån. Kriteriene for startlån skal også endres slik at energikriterier innføres. Den økte lånerammen skal også benyttes til å gi lån til folk med lav inntekt til å betale egenandelen på opp til 50 000 for å lease en elbil.
	Sum rammeområde Innvandring, regional utvikling bolig		3419462	

ARBEID OG SOSIAL

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
601		Utredningsvirksomhet, forskning m.m.			
	21	Spesielle driftsutgifter	55 100	15 000	Vi setter ned et arbeidstidsutvalg for å vurdere innføring av redusert arbeidstid, samtidig som vi setter av midler til forskning knyttet til dette (10 mill.kroner).Vi nedsetter et utvalg som skal utrede hvordan borgerlønn kan organiseres.
605		Arbeids- og velferdsetaten			
			11 657 125	200 000	Økte administrative ressurser knyttet til opprettelse av 2500 nye tiltaksplasser og 1000 nye tiltaksplasser for varig tilrettelagt arbeid Se kap 634. Vi styrker også NAV for å sikre bedre oppfølging av brukere som følges opp av veileder (86 mill kroner)
	1	Driftsutgifter		500 000	Rettighetsfestingen skulle sikre at mennesker med funksjonsnedsettelse som trenger mer enn 25 timer assistanse i uka, og er under 67 år, brukerstyrt personlig assistanse BPA. Det ble beregnet at 14 500 personer var i denne gruppa i 2015. Det er fremdeles få som er klar over, og/eller benytter seg av denne ordningen. En stor del av målgruppen opplever sågar at de ikke har tilgang til et fullverdig BPA-tilbud i kommunen. Dette til tross for at rettighetsfestingen skulle være et viktig bidrag til likeverd, likestilling og deltakelse i samfunnet. Det er i dag 316 flere personer som har BPA enn da rettigheten trådte i kraft 1. januar 2015. Det tilsvarer 3300 personer med BPA totalt. MDG øremerker derfor 500 friske millioner øremerket til BPA-ordningen.
612		Tilskudd til Statens pensjonskasse			
	1	Driftsutgifter	4 262 000	-28 000	Vi øker minstepensjonen for enslige pensjonister - se kap 2670 post 73
621		Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering			
	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	146 750	65 000	Ulikhetene i Norge øker, fattigdommen har økt fra 7,7 til 9,3 pst i perioden 2011 til 2015. Samtidig øker antallet barn som vokser opp i fattige familier. Regjeringen kutter i bevilgningen til de svakeste. Vi ønsker bedre rammer for denne gruppen.
	70	Frivillig arbeid	121 975	15 000	Vi øker bevilgningen til frivillige organisasjoners arbeid for vanskeligstilte og støtte til sosialt entreprenørskap som retter sin virksomhet mot bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon. Posten har økt siden 2018, men det er knyttet til overføring av midler fra JD.
634		Arbeidsmarkedstiltak			
	76	Tiltak for arbeidssøkere	7 110 545	272 000	Vi oppretter 2500 nye tiltaksplasser. Regjeringen kutter antall tiltaksplasser, begrunnet med lavere bruttoledighet. Men antall som har vært uten jobb i mere enn 6 mnd er fremdeles høy, og tiltaksplassene må fremdeles opprettholdes på et høyere nivå enn regjeringen foreslår.
	77	Varig tilrettelagt arbeid	1 459 405	178 000	Vi øker støtten til tiltak som er rettet mot personer som mottar uføretrygd eller i nær fremtid ventes å få innvilget uføretrygd og bidrar til å legge til rette for en forutsigbar deltakelse i arbeidslivet for flere. Vi oppretter 2000 nye tiltaksplasser for personer som trenger varig tilrettelagt arbeid.
667		Supplerende stønad til personer over 67 år			
	70	Tilskudd	345 000	2 900	Vi øker minstepensjonen for enslige pensjonister - se kap 2670 post 73
2541		Dagpenger			
	70	Dagpenger	10 307 000	930 000	Innfører feriepenger for dagpengemottakere
2620		Stønad til enslig mor eller far			
	70	Overgangsstonad	1 940 000	150 000	Antallet barn som opplever fattigdom har økt jevnt siden 2000 og har nå passert 100.000 barn. Mange av disse er i familier med en eneforsørger. Vi øker derfor bevilgningen til støtte til enslig mor eller far og også stønaden til barnetilsyn for den samme gruppen.
	72	Stønad til barnetilsyn til enslig mor eller far i arbeid	170 000	100 000	Se post 70
2655		Uførhet			
	70	Uføretrygd	92 950 000	141 000	Vi reverserer endringene i barnetillegget for uføre som ble gjennomført i statsbudsjettet for 2015. Kuttet rammer særlig familier med mange barn. Samtidig øker vi minstepensjonen for enslige pensjonister (100 mill. kroner)- se kap 2670 post 73
2670		Alderdom			
	70	Grunnpensjon	75 740 000	-4 081 000	Gift og samboende pensjonister har fått betydelige økte overføringer fordi avkortningen av pensjonen til denne gruppen er redusert til 90 pst. Vi øker avkortningen til 82,5%.
	73	Særtilllegg, pensjonstillegg mv.	6 078 000	245 000	Vi øker minstepensjonen for enslige pensjonister med 4000 kroner. Dette vil ha effekt over flere kapitler- til sammen øker det utgiftene med 333 mill kroner
2680		Etterlatte			
	73	Gjenlevendepensjon		14 000	Vi øker minstepensjonen for enslige pensjonister - se kap 2670 post 73
		Sum rammeområde Arbeid og sosial		-1 281 100	

FORSVAR

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
1710		Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg			
	1	Driftsutgifter	4 171 164	-270000	Vi gjør et generelt kutt på 150 mill, og kutter ut 120 mill som ellers ville gått til å ha amerikanske soldater på rotasjon
	47	Nybygg og nyanlegg	2 616 032	-200000	Vi gjør et generelt kutt på 200 millioner.
1734		Heimevernet			
	1	Driftsutgifter	1 394 798	100000	Vi vil prioritere Heimevernet, og foreslår en økning på 100 millioner
1790		Kystvakten			
	1	Driftsutgifter	1 157 875	100000	Kystvakta har viktige oppgaver innen miljøovervåking, søk og redning. Vi øker med til sammen 100 millioner.
		Sum rammeområde Forsvar		-270,000	

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
900		Nærings- og fiskeridepartementet			
	22	Trygg håndtering av norsk atomavfall og atomanlegg	70 000	170 000	De neste 10 årene er det behov for 5 mrd kroner for å dekommisjonere Halden-reaktoren og etablering av et nytt, midlertidig lager for brukt atombrensel og håndtering av det ustabile norske atombrenselet. Regjeringen bevilger ca 280 mill kroner. Vi foreslår en økning på totalt 220 mill kroner. Se også kap 929 post 22.
	23	Digital Norway/ Toppindustrisenteret AS	2 000	5 000	Styrke sekretariatet til Digital21.
	73	Tilskudd til Ungt Entreprenørskap	29 944	5 000	Ungt entreprenørskap er et viktig initiativ for å få flere unge til å starte egen virksomhet.
NY POST	79	Tilskudd til nye næringsveier på Svalbard		50 000	Bevilges ekstra midler for å utvikle nye bærekraftige næringsveier på Svalbard.
	81	Tilskudd til nasjonalt program for leverandørutvikling	10 290	10 000	LUP spiller en viktig rolle ved å gi råd til offentlige innkjøpere og etablere møteplasser mellom offentlige virksomheter og potensielle leverandører. Vi foreslår å doble bevilgningen for å sikre en oppskalering av aktiviteten i tråd med anbefalingene fra Menon-rapporten "Insentiver og ordninger for risikoavlastning for innovative offentlige anskaffelser"
905		Norges geologiske undersøkelse			
	1	Driftsutgifter	185 750	20 000	Vi setter av 10 mill kroner til mineralkartlegging i Sør-Norge og 10 mill kroner til å styrke arbeidet med marine grunnkart for kystsonen.
911		Konkurransetilsynet		5 000	Bevilger midler til å lage en test-arena der Fintech selskap kan prøve ut løsninger i samarbeid med Konkurransetilsynet.
929		Institutt for energiteknikk			
	22	Sikring av atomanlegg	40 000	50 000	Sikring av atomanlegg. Se også kap 900 post 22
950		Forvaltning av statlig eierskap			
	52	Risikokapital, Nysnø Klimainvesteringer AS	140 000	20 000	Vi setter av 20 mill kroner ekstra i risikokapital til Fornytbar AS
	54	Tapsavsetning, investeringskapital Investinor AS	0	350 000	Det er behov for økt tilgang på kapital i den tidlige kommersialiseringsfasen (såkalt venturekapital). Vi foreslår å gi Investinor ressurser til å investere i oppstartsselskaper med globalt potensiale, særlig innenfor helse, miljøteknologi, utdanning, transport og offentlige tjenester. Det settes av 1 mrd kroner i egenkapital og 350 mill kroner til tapsdekning i 2019.
	96	Aksjer		1 000 000	Egenkapital til Investinor.
2421		Innovasjon Norge			
	50	Innovasjon - prosjekter, fond	507 746	70 000	Vi øker støtten til bioøkonomiordningen med 20 mill kr og støtten til pilot- og demonstrasjonsprosjekter innen bioøkonomi med 30 mill kroner for å komplettere regjeringens støtte til politisering i marin og maritim sektor. I tillegg setter vi av 20 mill kroner til et program rettet mot verdiskaping ved bruk av kulturarv.
	51	Tapsavsetning, såkornfond og koinvesteringsfond	0	50 000	Det opprettes et nytt såkornfond for helse- og velferdsteknologi på 500000 kroner med 50/50 privat og offentlig finansiering. Setter av 15% til tapsfond
	71	Innovative næringsmiljøer	123 271	40 000	Vi setter av ekstra midler til næringsklynger og innovasjonsklynger, blant annet innenfor helse- og velferdsteknologi, marine alger og biogass.
	72	Innovasjonskontrakter	328 732	200 000	Offentlige innkjøp utgjør over 500 mrd kroner og er derfor viktig både i klima og miljøsammenheng, men også bredere ved utvikling av nye løsninger innenfor andre områder. Vi ønsker en høyere grad av offentlige innovative anskaffelser og øker bevilgningen for å bidra til dette.
NY POST	73	Arbeidstids-reduksjon		100 000	Støtteordning for forsøk med kortere arbeidstid i særlig belastende yrker i privat sektor
NY POST	75	Mentor ordning kortere arbeidstid		5 000	Mentorordning for å spre erfaring fra suksessfulle bedrifter som har kortere arbeidstid (f.eks Tine Heimdal)(Innovasjon Norge)
	76	Miljøteknologi	581 900	250 000	Vi styrker satsingen på pilot- og demonstrasjonsprosjekter innenfor miljøteknologi. Ordningen er etterspurt og viser til gode resultater.
	77	Tilskudd til pre-såkornfond	50 000	50 000	Vi styrker satsingen gjennom presåkornfondsordningen for å utløse private egenkapitalinvesteringer i bedrifter i pre-såkornfasen.
	78	Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond	3 399	10 000	Vi øker bevilgningen for å bedre oppfølgingen av såkornfondene, i tråd med anbefalingene fra Riksrevisjonen i Dokument 3:8 (2015-2016)
	79	Skogindustri, grønn verdiskaping (Ny post)	0	150 000	Etablering av et nytt program for innovasjon i skogindustrien - femåring satsing
NY post	95	Egenkapital såkornfond		250 000	Sees i sammenheng med post 51
2425		Bionova (Ny)			

	50	Fond/tapsavsetning	0	100 000	Etter modell fra ENOVA vil vi starte opp BIONOVA for å systematisere innovasjonen og øke kommersialiseringer av biobasert verdiskapning. Den skal først om fremst bidra til risikoavlastning i den mest krevende utviklingsfasen i samarbeid med private aktører. Et eksempel på hva BIONOVA kan støtte er kommersialisering av alternative proteinkilder til soya i dyrefor.
	97	Egenkapital Bionova		2 000 000	
2428		Senter for sirkulærøkonomi			Som et ledd i satsingen på sirkulærøkonomi oppretter vi et senter for sirkulærøkonomi. Senteret skal sette bransjestandarder for resikulerte råstoffer, drive forskning, gi støtte til kommersialisering av nye og forbedrede løsninger for materialgjenvinning, og bidra til å etablere produsentansvarsordninger for diverse produkter.
	50	Prosjekter/fond	0	200 000	
	70	Tilskudd til løsninger for materialgjenvinning	0	100 000	
2460		Garantiinstituttet for eksportkreditt			
	50	Tapsfond byggelånsgarantier skipsbyggingsindustrien	0	150 000	Vi øker byggelånsgarantiordningen for skip fra verft i Norge med 2 mrd kroner og setter av 150 mill kroner i tapsfond. Det må samtidig stilles krav om null- og lavutslippsteknologi for å kunne motta garanti.
	51	Tapsfond garantiordning for fornybar kraftproduksjon i utviklingsland	0	150 000	Vi oppretter et garantifond etter modell fra den eksisterende u-landsordningen i GIEK og setter av en garantiramme på 2 mrd kroner. Det settes av 150 mill kroner i tapsfond. Fondet skal utstede garantier til fornybarinvesteringer fra norske og andre investorer i utviklingsland.
		Sum rammeområde Næring		2,310,000	

FISKERI

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
917		Fiskeridirektoratet			
	1	Driftsutgifter	404 350	30 000	De siste årene har fiskerioppsynet og tilstedeværelsen langs deler av kysten blitt svekket. Antallet årsverk brukt på havressursforvaltning og marin arealforvaltning har gått ned. Vi foreslår 20 mill kroner ekstra til å styrke fiskerioppsynet langs kysten for å hindre overfiske og ulovligheter. Vi setter også av 10 mill kroner ekstra til økt kontroll av oppdrettsnæringen.
	21	Spesielle driftsutgifter	10 934	5 000	Utredning av en produksjonsavgift som gir både oppdrettere og kommuner incentiver til bruk av miljøvennlig lukket teknologi ved at åpne anlegg betaler en høy avgift direkte til staten, mens lukkede anlegg betaler en lavere avgift som går til kommunene.
919		Diverse fiskeriformål			
	77	Investeringstilskudd til lukkede anlegg (Ny post)	0	500 000	Vi jobber for en overgang til lukkede oppdrettsanlegg og vi vil etablere en ordning med investeringsstøtte til oppdrettere som går over til lukkede anlegg. Maksimal støttesats settes til 40 prosent av investeringen.
	78	Investeringsstøtte til dyrevelferdsløsninger i oppdrettsnæringen (Ny post)	0	120 000	Oppdrettsnæringen har i dag et alvorlig fiskevelferdsproblem. Det må iverksettes et systematisk arbeid for å bedre forholdene, som for eksempel motstrømsanlegg som gir fisken et mer tilpasset miljø. Vi ønsker et spleiselag med næringen for å utvikle og investere i slike løsninger.
		Sum rammeområde Fiskeri		655 000	

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
1112		Kunnskapsutvikling og beredskap m.m. på matområdet			
	50	Kunnskapsutvikling, kunnskapsformidling og beredskap, Veterinærinstituttet	97 976	20 000	Vi øker denne viktige posten med 20 millioner, og øremerker 5 millioner til utvikling av matmerking (jfr. eget representantforslag) som gjør det lettere for forbrukerne å velge miljø- og dyrevennlig, og til utvikling av merking som viser antibiotikabruk i produksjonen, også for importvarer. Vi ønsker en styrking av Veterinærinstituttet og setter av 5 mill til mer forskning om dyrevelferd og dyrevelferdsindikatorer og 1 mill til en utredning om en mer fleksibel og finmasket slakteristruktur. Vi foreslår økte bevilgninger til gjennomføringen av den nasjonale handlingsplanen mot antibiotikaresistens (5 mill). Vi foreslår også 0,5 mill til å støtte rådet for dyreetikk.
	70	Tilskudd til matsentraler	0	14 000	Vi vil støtte drift av matsentraler i store byer for å følge opp bærekraftsmålene. Årlige driftskostnader beregnes til om lag 14 mill.
NY POST	72	Fond for klimatilpasning og -kompensasjon		200 000	Vi ønsker å gjøre landbruket rustet til å takle ekstremværet som følger av klimaendringene. Vi vil starte et fond hvor en kan søke både om støtte til klimatilpasningstiltak, og om kompensasjon ved tappt inntekt grunnet ekstremvær
	71	Norecopa	0	6 000	Vi gir 6 millioner til arbeid med alternativer til dyreforsøk der dette er mulig
1115		Mattilsynet			
	1	Driftsutgifter	1 349 848	52 000	Det er behov for en generell styrking av Mattilsynets viktige arbeid med miljø, helse og dyrevelferd for både landdyr og fisk inkludert reindriften. Vi foreslår derfor at det settes av 30 millioner til en generell styrking av Mattilsynets driftsbudsjetter og 2 millioner til å utrede etablering av et eget Dyretilsyn som erstatter Mattilsynets arbeid med dyrevelferd. Vi foreslår også 20 millioner som øremerkes til styrket tilsyn og kontroll med lakselus og rømming.
	23	Støtte til spydspissløsninger for bedre dyrevelferd i landbruket	0	30 000	Vi ønsker å etablere en ny støtteordning til spydspissløsninger for bedre dyrevelferd i landbruket. Formålet er å stimulere til at enkelte bruk kan gå foran og teste ut teknologi og driftsformer som gir bedre dyrevelferd for dyra. Høy dyrevelferd er viktig av hensyn til dyra, men også fordi norsk landbruk bør rendyrke egenskaper knyttet til høy dyrevelferd, miljøstandard og kvalitet. Støtten skal utgjøre den statlige delen av et spleiselag mellom stat og bonde og kan gå til både til investeringer og til driftstilskudd i en avgrenset periode. Vi ser for oss en opptrapping hvis prosjektet er vellykket det første året.
1136		Kunnskapsutvikling m.m.			
	50	Kunnskapsutvikling, formidling og beredskap, Norsk institutt for bioøkonomi	227 909	10 000	Vi foreslår å opprette et eget program for agroøkologisk forskning under NIBIO.
1138		Støtte til organisasjoner m.m.			
	71	Internasjonalt skogpolitisk samarbeid - organisasjoner og prosesser	1 305	3 000	Vi ønsker å øke aktivitetsnivået og den norske innsatsen.
	73	Sentre for hjemløse dyr i de største byene	0	25 000	Vi vil støtte kommunalt og frivillig arbeid med å ta imot hjemløse dyr.
1139		Genressurser, miljø- og ressursregistreringer			
	71	Tilskudd til genressursforvaltning og miljøtiltak	29 059	10 000	Vi setter av midler til styrking av bønders arbeid med bevaring av plante- og dyregenetiske ressurser
1140		Høstbare viltressurser			
	1	Driftsutgifter	16 000	5 000	Vi foreslår å øke med 5 millioner til å styrke den lokale villaksforvaltningen.
1142		Landbruksdirektoratet			
	50	Arealressurskart	7 715	3 000	Vi ønsker å trappe opp det viktige arbeidet med å gi skogbruket god oversikt over biologisk mangfold og naturverdier
	51	Kornberedskap	0	50 000	Vi foreslår å starte arbeidet med å etablere offentlig beredskapslagring av korn. Ordninga bevilges 50 millioner i 2019, og trappes opp over en 5-års periode
	60	Tilskudd til veterinærdekning	150 471	30 000	Vi vil styrke veterinærdekningen over hele landet
	74	Kompensasjon til dyreeiere som blir pålagt beitenekt	1 000	3 000	Vi setter av midler til dyrevelferdstiltak for de besetningene som ikke kan bruke gårdens beite/beiterett
	75	Grønt matprogram for offentlige kantiner	0	15 000	Vi vil etablere et program for å øke bruken av økologiske og kortreiste produkter i offentlige kantiner
	76	Tilskudd til klimarådgivning på gårder	0	20 000	Landbruket har en viktig rolle i kutting av klimagassutslipp. Vi ønsker en ordning hvor bønder kan få rådgivning for hvordan de kan kutte utslipp fra egen drift

	77	Tilskudd til bruk av mobile slakterier	0	20 000	Vi vil støtte investering i og drift av mobile slakterier i hele landet. Dette er viktig for å få ned slaktetransporttiden.
1149		Verdiskapings- og utviklingstiltak i landbruket			
	71	Tilskudd til verdiskapingstiltak i skogbruket	92 300	0	Vi opprettholder bevilgningen, men foreslår at midlene ikke skal kunne brukes til å bygge nye skogsbilveier i sårbare skogsområder eller områder med særlige naturverdier
	72	Tilskudd til økt bruk av tre		60 000	Vi setter av midler til trebasert innovasjon for å øke trebruken i Norge
	73	Tilskudd til skog-, klima- og energitiltak	38 899	2 000	Vi er mot tettere planting fordi det har negative miljøkonsekvenser, og trekker derfor midlene til dette ut av denne posten. Istedet ønsker vi støtte til plukkhogst/ la gammelskog stå.
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.			
	21	Spesielle driftsutgifter	24 033	240 000	Vi fjerner bunnfradraget for å tilrettelegge for de minste brukene. Samtidig ønsker vi å innføre et høyt tak på areal, for å stimulerer til små og mellomstore bruk.
	50	Tilskudd til Landbrukets Utviklingsfond	1133553	0	Vi opprettholder bevilgningen, men øremerker 10 mill til satsningsprogram for andelslandbruk, besøksgårder og urban dyrkning. Vi endrer samtidig tilskuddregimet generelt slik at forgrunnlaget legges til grunn ved tildeling av investeringsmidler til driftsbygninger.
	74	Direkte tilskudd	9 024 159	350 000	Vi øker tilskuddsramma, legger inn driftsvansketilskudd og trekker ut støtte til pelsdyrdrift
	78	Velferdsordninger	1 518 391	30 000	Vi reverserer kuttet i velferdsordninger, som er viktige for å sikre helse og livskvalitet for både bønder og husdyr
		<i>Inntekter (i tusen kroner)</i>			
4115		Mattilsynet			
	1	Gebyr m.m.	198 704	-13 000	Vi fjerner kontrollgebyret i økologisk landbruk
		Sum rammeområde Landbruk		1 211 000	

OLJE OG ENERGI

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
1800		Olje- og energidepartementet			
	72	Tilskudd til olje- og energiformål	5 000	-4 000	Prosjekt for å gjøre petroleumssektoren mer konkurransedyktig kuttes.
1810		Oljedirektoratet			
	1	Driftsutgifter	304 000	-30 000	Effektivisering som følge av lavere aktivitet på sokkelen
	21	Spesielle driftsutgifter	82 000	-82 000	Regjeringen nesten tripler bevilgningen til geologisk kartlegging av kontinentalsokkelen. Klimaet tåler ikke at vi leter etter mer olje og gass. Vi kutter derfor bevilgningen.
	23	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	119 000	-30 000	Deler av bevilgningen er knyttet til OEDs samarbeidsavtale med Norad om rådgivning innenfor petroleumsforsvaltning for utviklingsland og kuttes ikke.
1815		Petoro AS			
	70	Administrasjon	358 700	-358 700	Effektivisering som følge av lavere aktivitet på sokkelen (50 mill. kroner). Petoros aktivitet flyttes til SDØE.
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat			
	22	Flom- og skredforebygging	257 000	100 000	Regjeringen kutter igjen i bevilgningen til flom- og skredforebyggende tiltak. Dette til tross for at NVE har sagt at de trenger 2,5 mrd kroner i årene fremover for å sikre samfunnet mot flom og skred som følge av klimaendringer.
	60	Tilskudd til flom- og skredforebygging	66 000	400 000	Regjeringen kutter igjen i bevilgningen til flom- og skredforebyggende tiltak. Dette til tross for at NVE har sagt at de trenger 2,5 mrd kroner i årene fremover for å sikre samfunnet mot flom og skred som følge av klimaendringer. 10 mkr øremerkes til å forebygge skader fra overvann gjennom kunnskap og veiledning.
	73	Tilskudd til utjevning av overføringstariffer	0	10 000	Vi ønsker en gradvis nedtrapping av overføringstariffene og ikke en avvikling.
1830		Forskning og næringsutvikling			
	50	Overføring til Norges forskningsråd	800 500	40 000	62 mill. kroner er ikke bundet opp og omdisponeres til forskning knyttet til fornybar energi. Spesielt prioriteres satsing på Pilot-E som er et samarbeidsprogram mellom ENERGIX, Enova og Innovasjon Norge for utvikling av miljøvennlig energiteknologi og økt forskning på innovasjon for energieffektivitet. I tillegg bevilges ytterligere 40 mill kroner til samme formål. Søknadsproesen for oljerelaterte forskningsprogram stoppe.
1840		CO2-håndtering			
	72	Fullskala CO2-håndtering	149 000	3 000 000	
2440		Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten			
	30	Investeringer	27 000 000	-4 000 000	Staten er gjennom inngåtte kontrakter forpliktet til å investere 8,9 mrd. kroner i 2019 knyttet til prosjekter på feltene Snorre, Martin Linge, Dvalin, Johan Castberg, Johan Sverdrup og Maria. Vi legger til grunn at en gradvis nedtrapping av oljeaktiviteten også vil redusere investeringsnivået til SDØE. 3,4 mrd kroner ikke knyttet til vedtatte prosjekt.
	70	Driftsutgifter Petoro	0	308 700	Se omtale kap 1815 post 70. Petoro flyttet til SDØE
		<i>Inntekter (i tusen kroner)</i>			
5440		Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten			
	3	Lete- og feltutviklingsutgifter	-2 100 000	1 750 000	Avvikler lete og feltutvikling. 350 mill kroner allerede forpliktet
		Sum rammeområde Olje og energi		3 045 300	

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
1400		Klima- og miljødepartementet			
	1	Driftsutgifter	288 584	40 000	Generell styrking av KLD fordi miljøforvaltningen skal løse mange utfordringer der måloppnåelsen er svak. (10 mill) tillegg vil gi mer til kontrolltiltak i snøscooterløyper (10 mill) og sette av 15 mill til å styrke plankompetansen i KLD. Det legges inn 5 mill til en NOU inspirert av den svenske miljømålsutredningen.
	21	Spesielle driftsutgifter	106 508	8 100	Som del av en større satsing på grønt skifte i kommunene foreslås et introduksjonsprogram og en permanent kompetansebase for miljørådgivere. Når en miljørådgiver tiltrer skal det gjennomføres et kurs som bl.a gir faglig oversikt og innføring hovedmålene i norsk miljøpolitikk. Regjeringens økning skyldes håndtering av skrantesyke og overføring av eiendommer.
	22	Framtidsombud	0	500	Det avsettes 0,5 mill til å forberede etablering av Framtidsombud med ansvar for å sikre bærekraftig utvikling grunnleggende rettigheter for våre etterkommere.
	23	Grønne offentlige innkjøp	0	15 000	Bevilgningen til Difi reetableres for å styrke Difis arbeid med grønne offentlige innkjøp. Vi vil blant annet styrke DIFIs veiledningsvirksomhet, leverandørutviklingsprogram og gi (videre)opplæring av i Green Public Procurement
NY POST	53	Utvikling av klimabudsjett og -regnskap (NY POST)		5 000	MDG ønsker å gjøre Regjeringen rustet til å legge fram et klimabudsjett i tråd med Klimaloven §6.
	52	Miljøkompetanse for arbeidslivet	0	10 000	Vi vil styrke miljøkompetansen i handels og tjenestenæringene og setter av 10 mill til et pilotprogram rettet mot innkjøpere og kundebehandlere.
	51	Den naturlige skolesekken	7 904	3 000	Regjeringen har kuttet. MDG ønsker en sterk opptrapping med sikte på at alle skoler skal delta.
	63	Miljørådgivere i kommunene	0	300 000	Norske kommuner står ovenfor et stort endringsprosjekt i møte med dramatiske klimaendringer og miljøutfordringer. Et ekte grønt skifte krever lokal kompetanse og ressurser. Arbeidet med en utslippsfri transportsektor, stanse tap av biomangfold og riktige investeringer i klimatilpasning er eksempler på tiltak som krever både fag og lokalkunnskap. På denne posten vil vi finansiere kommunale miljørådgivere. Hovedregelen bør være at alle kommuner bør ha minst én ansatt miljørådgiver. De miljømessige utfordringene henger ikke nødvendigvis sammen med antallet innbyggere. Kommuner som er små i inngjortall forvalter ofte store arealer og verneverdier. Se ogsp kap 1400 post 21. Vi starter opptrappingen i år.
	64	Støtte fellesgrill		5 000	Engangsgriller har blitt et alvorlig forurensningsproblem mange steder i tillegg til at engangsgriller bidrar til brannfare i tørre perioder. MDG mener det bør legges til rette for alternativer til engangsgriller og foreslår derfor at det etableres en tilskuddsordning for etablering av fellesgriller i parker og viktige friluftsområder som kommuner og andre aktører kan søke på.
	65	Områdesatsing i byer	0	80 000	Vi foreslår en storsatsing på bærekraftige lokalmiljøer med økt biomangfold, flere grøntområder og attraktive sosiale byrom etter modell fra blant annet Grorudalssatsingen. Miljø, livskvalitet og møteplasser er sentrale målsettinger. Vi setter av 30 millioner som øremerkes til et områdeløft for Oslo Sør.
	70	Frivillige miljøorganisasjoner og allmenntilrette miljøstiftelser	52 541	5 254	Organisasjonene som jobber med miljø saker representerer viktige samfunnsinteresser som som ellers står uten stemme og økonomiske ressurser. Vi foreslår en 10 % økning i bevilgningene og at disse deles ut etter samme kriterier som øvrig støtte.
	72	Fremme av bærekraft i næringslivet	0	10 000	Et program for fremme av bærekraft i næringslivet. (10 mill). Kan også føres på post 76.
	74	Tilskudd til AMAP	4 871	1 000	Norge er forpliktet til å støtte arbeidet med miljøovervåking i Arktis og AMAP er den viktigste delen av samarbeidet i Arktisk råd
	76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak	97 382	46 500	Vi foreslår en generell styrking av nasjonalt og internasjonalt miljøarbeid med 15 mill. I tillegg øremerkes 5 mill ekstra til oppfølging av Aichi målene, 5 mill ekstra til den naturlige skolesekken og 10 mill ekstra til kulturminneforvaltning (tidligere post 79). Vi reverserer også regjeringens kutt til Fortidsminneforeningens drift av museum slik at denne viktige aktiviteten kan opprettholdes. I tillegg øremerkes 1,5 millioner til autorisasjon av Urnes verdensarvsenter
1410		Kunnskap om klima og miljø			
	21	Miljøovervåking	277 297	25 000	Kun 25 % av de mest verdifulle naturområdene i Norge er kartlagt. Både nærings og naturinteresser trenger kunnskapen. I tillegg må satsingen på vannmiljøtiltak trappes opp. Det er i perioden 2016-2021 vi skal gjennomføre vandndirektiv og vannforskrift i form av faktiske tiltak. Vi foreslår 25 mil ekstra til dette.
	22	Miljøkartlegging	90 579	45 000	MDG ønsker å styrke regjeringens satsning på økologisk grunnkart, og øker posten med 35 millioner

	23	MAREANO	44 386	5 000	MDG ønsker en satsing på bioøkonomi og marin bioprospektering er en viktig del av dette. MAREANO har viktig erfaring og metodikk som kan brukes i et større program for marin bioprospektering. Vi foreslår derfor en ytterligere styrking av denne posten.
	50	Basisbevilgninger til miljøforskningsinstituttene	191 294	40 000	Vi vil styrke basisbevilgningene direkte til instituttene betydelig for å styrke kunnskapsgrunnlaget om natur og miljø.
	51	Forskningsprogrammer m.m.	293 105	15 000	Vi setter av 15 millioner til økt forskning på hvilke konsekvenser arealinngrep får for biomangfoldet, herunder 10 millioner til et norsk bidrag til et større internasjonalt forskningsprogram for å samle erfaring og kunnskap om situasjonen for verdens insektsamfunn og bestander i kjølvannet av den tysk-nederlandske undersøkelsen som tyder på at bestandene er i ferd med å reduseres dramatisk.
	53	Internasjonalt samarbeid om miljøforskning	6 897	10 000	Vi vil styrke miljøforskning på klimaendringer, naturmangfold og utvikling av en internasjonal bioøkonomi.
	70	Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene	38 007	15 000	Det trengs flere nasjonale forskningsprogrammer på feltet.
	72	Tilskudd til GenØk - Senter for biosikkerhet	5 145	7 055	Vi foreslår å reversere regjeringens kutt
	73	Infrastrukturtiltak til miljøinstituttene	0	5 000	I tråd med økt aktivitet på andre poster økes også tilskudd til infrastrukturtiltak.
1411		Artsdatabanken			
	1	Driftsutgifter	32 020	5 000	Vi vil styrke Artsdatabankens arbeid med å utvikle kunnskap om naturmangfoldet i Norge
	50	Arter og naturtyper	0	0	På denne posten gis tilskudd til arbeid i regi av f.eks Universiteter som vil bidra til å styrke kunnskapen om naturmangfold i Norge.
	70	Tilskudd til arter og naturtyper	28 890	20 000	På denne posten gis tilskudd til arbeid i regi av f.eks frivillige organisasjoner som vil bidra til å styrke kunnskapen om naturmangfold i Norge.
		Kvalitetssikringssystem (ny post)		5 000	
1420		Miljødirektoratet			
	1	Driftsutgifter	689 287	20 000	Vi ønsker en generell styrking av Miljødirektoratets arbeid fordi miljøfeltet har store uløste utfordringer. Kapasiteten må økes for å stoppe nedbygging natur, utslipp, forurensing og miljøgifter i mat og andre produkter.
	21	Spesielle driftsutgifter	263 078	20 000	Vi ønsker en generell styrking av Miljødirektoratets arbeid, se post 1 og andre produkter.
	22	Statlige vannmiljøtiltak	235 574	80 000	Vi vil sikre finansiering av en genbank for å redde de truede laksebestandene i Hardangerfjorden. Over 50 pst. av laksebestandene i fjorden er i ferd med å gå tapt. Genbank har reddet laksebestander i flere elver, men regjeringen vil droppe for Hardangerlaksen. Vi setter av 30 mill til å videreføre prosjektet og ønsker en garanti for varig finansiering.
	25	Restaurering av forringede økosystemer	0	95 000	Vi vil etablere et program for restaurering og reetablering av våtmarker, naturskog og andre viktige naturtyper, og ha som mål at 15 prosent av forringede økosystemer skal restaureres innen 10 år. Dette er nødvendig for å innfri Norges og FNs mål om å stanse tap av arter og for å innfri innfri Aichi-målene som Norge har sluttet seg til der det slås fast at 15 prosent av verdens forringede økosystemer skal restaureres i tiåret som kommer. Det er behov for omfattende kartlegging av aktuelle tiltak og kostnader. Vi setter av 95 millioner til dette på budsjettet for 2018. Eksempler på mulige tiltak; Restaurering av natur og opplevelsesverdier i Oslomarka og andre viktige friluftsområder, eller avtaler om mer skånsom skogsdrift, reetablering og gjenoppbygging av fiskebestander m.m.
	30	Statlige erverv, båndlegging av friluftsområder	30 167	60 000	Flere friluftsområder må beskyttes for å sikre nært naturen i pressområder mot bit for bit nedbygging. Vi setter av 60 mill til dette. 13 millioner øremerkes sikring (kjøp og avtaler) av friluftslivsområder. Forslaget kan sees i sammenheng med MDGs forslag om å etablere en nærturlav.
	31	Tiltak i verneområder	81 419	20 000	Ifølge Miljødirektoratet er nesten en tredjedel av norske verneområder truet av mangel på skjøtselstiltak. Slike tiltak er nødvendige for å hindre gjengroing, fjerning av fremmede organismer og søppel. Miljømyndighetene skal ha et særlig ansvar for vernede områder.
	33	Statlige erverv, nytt vern	6 200	80 000	Aktiviteten på posten er svært liten etter mange år med få verneinitiativer. Vi foreslår drastisk økning av innsatsen. I 2019 ønsker vi å komme i gang med å verne resten av Norges villmarkspregede områder og etablere en nærturlav som gir "markavern" i flere viktige friluftsområder. Utvidelser av Oslomarka, er også aktuelt. Det settes av 80 millioner kroner til disse formålene.
	34	Statlige erverv, nasjonalparker	2 053	45 000	Vi vil vi få på plass nasjonalparker på Lofotodden, Prekestolen og Østmarka, sette i gang en ny nasjonalparkplan og kartlegge mulighetene for å etablere store sammenhengende nasjonalparker på tvers av landegrensene, særlig på Nordkalotten.

35	Statlige erverv, skogvern	444 612	320 000	Vi øker bevilgningene til skogvern med sikte på å nå målet om at 10 prosent av den produktive skogen skal vernes i løpet av en tiårsperiode i tråd med stortingsvedtak i juni 2016 om 10 pst skogvern. Vern av den mest artsrike og diverse skogen i Norge er et avgjørende grep for å stanse tap av naturmangfold. Det må varsles en opptrapping med ytterligere 300 mill. kroner i 2018. En allianse av skogeiere, industri, miljøvern og friluftsliv, med over en million medlemmer har flere år på rad sendt felles brev til regjeringen og bedt om mer penger til skogvern. Det er ikke mangel på områder som tilbys som frivillig vern. (Kilde WWFs høringsinnspill okt 2016)
36	Marin nasjonalparkplan	0	20 000	Vi setter av 20 millioner til eget program for etablering av marine nasjonalparker.
38	Restaurering av myr og annen våtmark	23 625	37 000	Restaurering av myr er effektivt for å ta vare på både klimaet og biologisk mangfold. Vi foreslår en dobling av innsatsen på feltet.
39	Oppryddingstiltak	12 483	30 000	Vi trenger en mangedobling av innsatsen for opprydding av forurenset sjøbunn og andre giftutslipp. Vi foreslår en betydelig økning i denne bevilgningen som starten på en større opptrapping
61	Tilskudd til klimatiltak og klimatilpassing	158 230	400 000	I budsjettet for 2016 ble ordningen "Klimasats" innført av regjeringen. Vi mener dette er et positivt tiltak, men ønsker en langt mer omfattende satsing enn regjeringen. Vi ønsker også å tydeliggjøre at klimatilpassingstiltak også bør bli en del av klimasats-ordningen. Søknadsmengden har fra før av ligget betydelig høyere enn bevilgningene. Vi mener derfor det er rom for et kraftig løft på denne posten.
63	Returordning for kasserte fritidsbåter	20 000	20 000	Det er positivt at regjeringen har opprettet denne returordningen. Vi mener imidlertid at det er behov for en større bevilgning på posten. Det bør være mulig å få refundert utgifter på opptil 40 000 kr.
65	Tiltak i kommuner med ulvrevir i Hedmark, Akershus og Østfold	20 560	15 000	Bra at regjeringen har etablert denne posten. Vi mener satsingen må økes noe og setter av 15 millioner kroner ekstra
69	Oppryddingstiltak	50 962	221 000	Sees i sammenheng med post 39 og 79 som også handler om å rydde opp i forurenset sjøbunn og jord. Samlet sett er utgiftene på disse postene redusert med mer enn 2/3 pga ferdigstilling av viktige prosjekter (Puddefjorden og Sandefjord). Vi er sterk uenige i at oppryddingsinnsatsen skal reduseres og ikke overføres til nye prosjekter. Det samlede behovet på feltet er stort.
70	Tilskudd til vannmiljøtiltak	30 292	75 000	Vi vil øke posten med tilsammen 75 millioner fordelt på 15 millioner ekstra til kalking (underpost 1). 10 millioner ekstra til anadrom laksefisk (underpost 2) og 50 millioner ekstra til vannforvaltning (underpost 3).
71	Marin forsøpling	65 290	83 000	1. Etablere "Fishing for litter" til en landsdekkende og permanent belønningsordning som gir fiskere incentiver til å levere avfall. 30 mill. 2. Vi øker bevilgningen til regjeringens etablerte tilskuddsordning med 50 mill. 3. Vi tredobler størrelsen på tilsagnsfullmakten for flerårige prosjekter. Miljødirektoratet bør gis et tydelig mandat til å identifisere og iverksette effektive prosjekter å redusere plastproblemen. 4. Vi setter av 3 mill til utredninger a) en profesjonell ryddetjeneste for marint. avfall, b) innføring av produsentansvar for fiskeritutstyr og c) andre løsninger som sikrer at utstyr som brukes i fiskerivirksomhet returnes til land.
72	Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt	136 978	0	MDG ønsker en omlegging til en provenynøytral og risikobasert erstatning i ulvesonen.
73	Tilskudd til rovvilttiltak	80 426	45 000	Vi mener samfunnet må ta et felles ansvar for arbeidet med å forebygge tap av beitedyr til rovvilt og foreslår en kraftig styrking av det forebyggende arbeidet i alle områder der bønder opplever betydelige tap. Vi foreslår å sette 40 millioner ekstra til eksisterende ordninger, samt 5 mill til et nasjonalt program for systematisk utvikling av skadeforebyggende tiltak.
77	Diverse organisasjoner og stiftelser m.m.	14 416	8 000	Generell økning til å styrke organisasjoner som spiller en viktig rolle for natur og friluftsliv, som Hold Norge Rent, Soppkontrollen og videreføring av "Miljø nær folk". Vi setter også av 4 millioner ekstra til stiftelsen Miljøfyrtårn.
78	Friluftsmål	179 891	98 000	SSB-rapport 2015 viser at helseutgiftene har økt med 50 mrd på 3 år. Mer friluftsliv kan realisere store gevinster. Vi foreslår en innsatspakke der tilskuddet til friluftslivsaktivitet økes med totalt 98 millioner. 30 mill til tilrettelegging av friluftslivsområder; 10 mill til stisatsning, som er et hovedtiltak i handlingsplanene for friluftsliv; 5 mill til skjærgårdstjenesten; 30 mill til aktivitetstiltak, hvorav 5 mill til aktivitetstiltak innvandrere; 10 mill til nasjonal turportal; styrke friluftslivsorganisasjoner og friluftsråd med 10 mill; 3 mill til politprosjekt med kommunale aktivitetsråd
80	Tilskudd til å hindre utslipp av gummigranulat og andre mikroplastutslipp	0	35 000	Vi vil etablere en tilskuddsordning for å støtte tiltak som reduserer utslipp av mikroplast. Vi vil blant annet støtte forsøksordninger med andre materialer enn gummigranulat i kunstgressbaner, eller tiltak som kan redusere mikroplastutslipp fra bildekk, tekstiler, maling og andre større utslippskilder. Mange kommuner og idrettslag ønsker å bidra i dette arbeidet og vi ønsker å senke terskelen ved at staten blir med på spleiselaget. Ordningen kan evt samkjøres med tilskuddsordningen mot marin forsøpling som ligger under kap 1420, post 71
81	Naturarv og kulturlandskap	62 011	35 000	Vi vil legge til et nytt formål i arbeidet med verdensarvområder og naturlandskap, nemlig å stoppe tapet av naturmangfold i verdensarvområder og kulturlandskap gjennom aktiv skjøtsel. 5 mill. øremerkes også satsing på villrein. I tillegg ønsker vi en kraftig opptrapping av antallet utvalgte kulturlandskap med mål om 100 innen 2021. Vi setter av 30 millioner til sistnevnte for å starte en rask opptrapping i 2018.

	82	Tilskudd til truede arter og naturtyper	45 355	60 000	Det er nødvendig å iverksette langt flere redningsaksjoner for truede arter og naturtyper i Norge. Det har ikke blitt iverksatt nye handlingsplaner siden 2013. Regjeringen følger ikke opp Stortingets merknader til naturmangfoldmeldingen. Vi foreslår at dette arbeidet styrkes med 60 mill. kroner, fordelt på 25 mill. kroner som øremerkes konkret oppfølging av eksisterende handlingsplaner, 25 mill. kroner som øremerkes utvikling av nye faggrunnlag og handlingsplaner, samt 10 mill. kroner som øremerkes oppfølging av tiltak for sjøfugler.
	84	Internasjonalt samarbeid	5 308	3 000	Norge er medlem i en rekke viktige internasjonale organisasjoner på miljøområdet. MDG mener at vi bør bidra med mer prosjektfinansiering.
	85	Naturinformasjonssentre	69 031	8 000	Vi foreslår en generell styrking av denne posten for å kunne styrke arbeidet med formidling av naturkunnskap, samt sikre tilstrekkelige midler til å finansiere oppstart av et kunnskapssenter for laks og vannmiljø i Tana slik stortingsflertallet har lovet. I tillegg setter vi av penger til oppstart av Østmarka nasjonalparksenter i tråd med MDGs ønske om å etablere Østmarka nasjonalpark.
1428		Reduserte klimagassutslipp, energiomlegging, energi- og klimateknologi			
	50	Overføring til Klima- og energifondet	3 064 450	300 000	Vi setter av 300 mill kroner til utbygging av 1000 hurtigladere
1471		Norsk Polarinstitutt			
	21	Spesielle driftsutgifter	77 243	10 000	Norsk Polarinstitutt har ansvaret for forskning på arktiske pattedyr, men det er ikke blitt satt av tilstrekkelige midler over statsbudsjettet til at det har vært mulig å drive tilstrekkelige forskning på ishavhengige pattedyr i Arktis. Vi foreslår derfor en økning på 10 millioner på posten.
1474		Fram - Nordområdesenter for klima- og miljøforskning			
	50	Tilskudd til statlige mottakere	24 011	5 000	Vi ønsker å styrke dette viktige arbeidet
	70	Tilskudd til private mottakere	28 812	5 000	Vi ønsker å styrke dette viktige arbeidet
1481		Klimakvoter			
	26	Innkjøp og sletting av kvoter i ETS-systemet	0	186 000	Vi setter av 186 millioner til å kjøpe til å kjøpe og slette kvoter i EUs kvotesystem. Dagens kvotepris er på litt over 19 euro per tonn. Anslår derfor en bevilgning på 186 mill. kroner til å finansiere kjøp og sletting av 1 000 000 tonn CO2 for å trekke inn kvotene for utslippet som vi reduserer i kvotepliktig sektor utover det som følger av dagens kvotemarked.
1482		Internasjonale klima- og utviklingstiltak			
	1	Driftsutgifter	99 039	3 000	Vi styrker driftsbudsjettet i tråd med økte ambisjoner for regnskogsatsingen og etablering av en ny global finansieringsordning for livet i havet.
	73	Klima- og skogsatsingen	3 081 543	370 000	Klima- og skogsatsingen gir gode resultater og kan oppnå enda mer med økt støtte.
	74	Internasjonal finansieringsordningen for livet i havet	0	200 000	Det bør etableres en ny global finansieringsordning for livet i havet, gjerne etter modell fra REDD. Bestandene av marine arter er halvert siden 1970, ifølge WWFs Living Blue Planet Report, med klimaendringer og havforsuring, forurensning, ødeleggelse av viktige leveområder og overfiske som viktige årsaker. Et koordinert internasjonalt krafttak for å styrke forvaltningen er nødvendig for å unngå kollaps i marine økosystemer. Norge har stor kompetanse på økosystembasert havforvaltning og mulighet til å ta ledelsen for å styrke forvaltningen globalt, regionalt og nasjonalt i utviklingsland.
1429		Riksantikvaren			
	21	Spesielle driftsutgifter	37 719	15 500	Vi setter av 10 millioner til vedlikehold, sikring og restaurering av den historiske delen av bryggebebyggelsen i Trondheim, samt 2 million ekstra til digitalisering og sikring av samiske kulturminner. Vi setter også av 2 millioner til etablering av et nasjonalt register over Norges immaterielle kulturarv, som tradisjonelt håndverk, folkemusikk, folkedans og andre tradisjonelle kulturuttrykk. I tillegg av 1,5 mill til autorisasjon av Unesco verdensarvsenter
	50	Tilskudd til samisk kulturminnearbeid	0	4 500	Vi vil styrke dette viktige arbeidet
	60	Kulturminnearbeid i kommunene	8 600	10 000	MDG ønsker bygningsvernssentre for alle fylker. Hovedoppgaven må være rådgiving til eiere av hus uten formelt vern, innsats for å øke antallet håndverkere og tiltak som kan gjøre at håndverkere og huseiere kommer i kontakt med hverandre. Vi bevilger 8 millioner til dette i 2019, med sikte på å trappe opp støtten over de neste årene. Vi vil videreføre en øremerket bevilgning på 2 millioner til etablering og drift av et eget bygningsvernssenter for murbyen Oslo.
	71	Tilskudd til fredete kulturminner i privat eie, kulturmiljø og kulturlandskap	159 015	0	Det er i dag ca. 3 400 fredede bygninger i privat eie i Norge. Vi mener staten har et stort medansvar for å bidra til å finansiere dyrt og krevende vedlikehold
	73	Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalderen og brannsikring	57 575	10 000	MDG bevilger 10 millioner til vedlikehold av stavkirker og for istandsetting av steinkirker.
	74	Tilskudd til fartøyvern	63 226	40 000	Vi vil øke satsingen på fartøyvern noe for å gi kontinuitet og forutsigbarhet i arbeidet med å ta vare på denne delen av kulturarven vår.
1432		Norsk kulturminnefond			

	50	Til disposisjon for kulturminnetiltak	116 320	70 000	MDG ønsker en kraftig opptrapping i arbeidet for å verne kulturminner. Regjeringens bevilgning er ikke i nærheten av å imøtekomme søknadsmengden som utgjør 241 millioner. For hver krone gitt av fondet utløses ytterlige 3,5 kroner fra private for istandsetting av kulturminner. Fire av fem prosjekter som har fått tilsagn om midler hadde ikke blitt realisert uten støtte. Dette er kort sagt en svært vellykket ordning med mye utløst potensiale. Vi ønsker blandt annet å øremerke 10 millioner til bruk av organisk isolasjon (trefiber) til restaurering av gamle hus. Det er et godt tiltak både for isolering og vern.
		Sum rammeområde Miljø		3 888 409	

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
700		Helse- og omsorgsdepartementet			
	1	Driftsutgifter	240 961	-250,000	Vi vil utrede en mer omfattende omsorgslønn for å gi folk en reell mulighet til å ta hånd om sine nærmeste dersom de ønsker det. Vi vil også utvikle et rammeverk for verdsetting av helseeffekter, for å kunne gjøre samfunnsøkonomiske analyser av helsetiltak og utrede om ulike modeller for regulert omsetning av lettere rusmidler som i dag er illegale kan bidra til redusert rusbruk, avhengighet, kriminalitet og andre skadevirkninger. Utredningene skal gjøres innenfor rammen av regjeringens budsjettforslag. Samtidig kutter vi ekstern konsulentbruk med 250 mill.
701		E-helse, helseregistre mv.			
	21	Spesielle driftsutgifter	488 181		Setter av 5 mill. innenfor rammen til å utrede muligheten for å gjøre videosamtale godkjent til psykiatrisk behandling på DPS-nivå, på lik linje med fysisk oppmøte og telefonsamtale
702		Beredskap			
	21	Spesielle driftsutgifter	24 762	5,000	Styrking i tråd med vårt ønske om å styrke beredskapen i alle sektorer
714		Folkehelse			
	60	Kommunale tiltak	98 013	20,000	Program for folkehelsearbeid i kommunene startet i noen fylker i 2017 og skal omfatte alle fylker i løpet av 2022. Vi ønsker en raskere innfasing og setter av 20 mill. til dette formålet.
	70	Rusmiddeltiltak mv.	120 477	12,000	Vi reverserer regjeringens kutt (5 mill) og styrker tilskuddsordningen for frivillig rusmiddelforebyggende innsats (7 mill).
	74	Skolefrukt mv.	20 568	480250	Vi finansierer gratis frukt og grønnsaker i grunnskolen, samtidig som vi fjerner moms for frukt og grønt og dermed reduserer kostnaden.
	79	Andre tilskudd	49 135	17,000	Vi reverserer regjeringens kutt (2 mill), øker tilskuddet til Psykisk helse i skolen med 10 mill og setter av 5 mill for å øke ordningen for flere aktører.
732		Regionale helseforetak		422000	Potensialet for mer effektiv utnyttelse av arbeidskraft er langt på vei utløst. Ytterligere produktivitetsvekst for å møte den demografiske utviklingen uten å kompromisse på kvaliteten forutsetter investeringer i sykehusbygg og medisinskteknisk utstyr. Vi reverserer derfor regjeringens avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform (864 mill tatt i egen post) og setter av 500 mill. i friske midler gjennom basisbevilgningene, for å gi rom til investeringer og kompetanseutvikling og bedre tjenester. 78 mill. kuttet ved å redusere ekstern konsulentbruk med 10 %.
	70	Særskilte tilskudd	828 059	25,000	Vi øker tilskuddet til oppfølging av Nasjonal strategi for persontilpasset medisin med 5 mill. I tillegg setter vi av 20 mill. til utfasing av fossil energi som oppvarming i offentlige bygg som eies av regionale helseforetak
	79	Raskere tilbake	0	30,000	Vi vil videreføre og styrke ordningen for å forebygge unødig langvarig sykefravær.
734		Særskilte tilskudd til psykisk helse og rustiltak			
	72	Utviklingsområder innen psykisk helsevern og rus	13 141	20,000	Vi setter av 20 mill. til et forsøksprosjekt der deltakerne får beholde en delvis oppfølging fra barne- og ungdomspsykiatrien samtidig som de fases over i voksenpsykiatrien. Målet med prosjektet er å innhente erfaringer for på sikt å innføre en permanent overgangsordning, som sikrer en smidigere overgang mellom de to systemene.
740		Helsedirektoratet			
	21	Spesielle driftsutgifter	30 421	115,000	Opprette et Nasjonalt astma- og allergiprogram etter modell fra Finland (25 mill.). Setter av 15 mill. til å opprette en forbrukerportal som gir produktinformasjon om velferdsteknologiske produkter for å øke den private etterspørselen og bruken av slik teknologi. Oppretter en tilskuddsordning for privatpersoner som ønsker å tilrettelegge for en trygg og aktiv alderdom ved innkjøp av velferdsteknologiske løsninger i eget hjem (75 mill.)
761		Omsorgstjeneste			
	21	Spesielle driftsutgifter	179 641	205,000	Setter av 180 mill til livsglede for eldre-sertifisering av alle kommunale helse- og omsorgsinstitusjoner. Setter av 25 mill. til prøveprosjekter for samlokalisering av eldre og studenter.
	60	Kommunale kompetansetiltak	10 125	300	Reverserer regjeringens kutt
	65	Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene	1 482 840	-1,482,840	Vi går mot forsøk med statlig finansiering av eldreomsorg, og flytter denne bevilgningen til rammetilskuddet til kommunene.
	68	Kompetanse og innovasjon	398 050	110,000	Vi setter av 100 mill. i tilskudd til utprøving av velferdsteknologi i flere kommuner, fortrinnsvis med distriktsprofil. I tillegg setter vi av 10 mill. til kompetanseheving om ernæring og aktivitet hos ansatte i omsorgstjenestene.
	71	Frivillig arbeid mv.	17 500	10,000	Øker støtten til frivillige organisasjoner som bidrar til omsorg og aktivitetstilbud for eldre og pleietrengende.

	75	Andre kompetansetiltak	10 944	200	Reverserer regjeringens kutt
762		Primærhelsetjeneste			
	21	Spesielle driftsutgifter	119 688	20,000	Vi setter av en pott kommuner kan søke på for å ansette hygiene-sykepleiere for å jobbe med smittevernstiltak.
	60	Forebyggende helsetjenester	333 458	277,200	Vi vil styrke skolehelsetjenesten og foreslår å innføre en norm på én helsesøster per 500 elev i grunnskole og videregående skole (226 mill.). 51,2 mill. settes av til flere fysioterapeuter i skolehelsetjenesten.
	63	Allmennlegetjenester	185 723	170,000	Gjøre ALIS-Vest prosjektet for rekruttering av fastleger til et nasjonalt prosjekt (160 mill.). 10 mill. settes av til videreutdanning innen avansert klinisk fysioterapi for sykepleiere.
	64	Opptreppingsplan habilitering og rehabilitering	88 196	2400	Reverserer regjeringens kutt
	73	Seksuell helse	56 600	10,000	Setter av 5 mill til et landsdekkende forsøk med gratis langtidsvirkende prevensjon også for de under 16 år. I tillegg styrker vi seksualundervisningen for blant annet å forebygge seksuelle overgrep.
765		Psykisk helse og rusarbeid			
	60	Kommunale tjenester	456 180	55,000	Styrker det psykiske helsevernet i kommunene. Pengene går blant annet til etablering av flere MO-sentre, flere lavterskel substitusjonsbehandlingssentre og til å ansette flere psykologer.
	62	Rusarbeid	477 360	1,443,000	Trapper opp rusarbeid i kommunene med 212 mill. utover regjeringens forslag og øremerke hele bevilgningen for å sikre at midlene faktisk går til rusarbeid. Bevilgningen på kap. 571, post 70 reduseres med 1330 mill. Dette for å sikre at vi faktisk når stortingets mål om 2,4 mrd i økte bevilgninger til rusfeltet i i perioden 2016-2020. 36 mill innenfor posten settes av til å opprette sprøyterom i Trondheim og Stavanger (Oslo og Bergen har allerede).
	73	Utviklingstiltak mv.	154 677	56,000	Vi bevilger statlig støtte til psykologtjeneste for studenter som i dag finansieres gjennom semesteravgift (50 mill.). Setter også av 6 mill. til Forandringsfabrikken arbeid med kompetanseutvikling, barns psykiske helse etter vold og overgrep og forbedring av kunnskapsgrunnlaget for nye satsinger innen psykisk helse.
	75	Vold og traumatisk stress	219 889	3,000	Utrede lavterskel hjelpetilbud for personer med seksuelle følelser for barn. Utrede modeller og pilotere hjelpelinje.
769		Utrekningsvirksomhet mv.			
	21	Spesielle driftsutgifter	14 971	5,000	Vi vil styrke "Den kulturelle spaserstokken"
780		Forskning			
	50	Norges forskningsråd mv.	336 212	10,000	Vi foreslår å styrke prosjektet "Bedre helse og livskvalitet" med 10 mill.
781		Forsøk og utvikling mv.			
	79	Tilskudd	73 570	42,500	Vi setter av 42,5 mill. til et forsøksprosjekt med heroinassistert behandling i Oslo og Bergen.
2711		Spesialisthelsetjeneste mv.			
	71	Psykologhjelp	323 000	10,000	Utvider den øvre aldersgrensen for egenandelsfritak for psykisk helsehjelp fra 18 til 20 år.
2751		Legemidler mv.			
	73	Fond for utvikling av legemidler (Ny post)		100,000	Den økende prisen på legemidler fører til at noen legemidler ikke tas i bruk i det offentlige eller er tilgjengelig for lavinntektsgrupper internasjonalt. Dagens patentfasiliterte monopolordning er ikke effektiv og løser ikke de oppgavene den skal. Det er derfor nødvendig å starte utviklingen av en ny modell for FoU av medisiner. Vi foreslår å sette av 100 mill. til et fond som skal bidra til utvikling av legemidler. Å vise denne viljen og dette initiativet vil være et viktig signal overfor andre land, slik at flere går over til en slik modell for FoU av medisiner. Helsefaglige og ikke-kommersielle vurderinger skal ligge til grunn for FoU-virksomheten og de endelige legemidlene skal gjøres fritt tilgjengelig gjennom en åpen lisensiering.
		Sum rammeområde Helse		1,798,010	

UTDANNING OG FORSKNING

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
200		Kunnskapsdepartementet			
	1	Driftsutgifter	382 440	5000	Vi foreslår å kartlegge framtidig behov for høykompetent arbeidskraft, herunder IT-arbeidskraft, og utrede mulige tiltak for å tiltrekke oss nødvendig arbeidskraft
	60	Tilskudd til landslinjer	230 867	50000	Vi setter av 50 mill. til å opprette fire profilskolers for grønn omstilling på yrkesfag - en i hver landsdel
	61	Uteaktiviteter (Ny post)	0	35000	25 mill. til støtte til til opprusting av utearealer og skolekjøkken og veiledning i skolehage for lærere og skoleledere, samt 10 mill. til et ekskursjonsfond.
	63	Tilskudd til samisk i grunnopplæringen	71 038		
	64	Tilskudd til opplæring av barn og unge som søker opphold i Norge	52 991	41500	Vi øker med 30 mill. for å styrke integreringen og setter av 11,5 mill for å sikre videregående for asylsøkere med endelig avslag.
	65	Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg	274 477	85000	Vi setter av 85 mill. til å ta igjen vedlikeholdsetterslepet på skolebygg. Arbeidet skal ha særlig fokus på å løfte miljøstandard og innelima.
	71	Tilskudd til kunst- og kulturarbeid i opplæringen (Ny post)	0	10000	Heve kvaliteten i kunst- og kulturundervisning i grunnskolen.
	74	Prosjekttilskudd	10 195	12000	Mer enn dobblen posten for å styrke arbeidet. Setter av 5 mill til organisasjonenes arbeid med fysisk aktivitet. Øker støtten til "Rosa kompetanse" og Sex og politikk" med til sammen 5 mill. 2 mill. til Forandningsfabrikken arbeid med prosjektet Mitt Liv grunnskole, der skoleledere, lærere og elever samarbeider om å finne gode løsninger for læringslyst, mot mobbing og frafall.
	75	Grunntilskudd	80 787	500	Øker støtten til Restart med 0,5 mill
226		Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen			
	21	Spesielle driftsutgifter	1 146 268	289000	Vi setter av 30 mill. kroner til å styrke tilbudet innenfor praktiske, estetiske og IT-valgfag, som for eksempel programmering. I tillegg foreslår vi å støtte faglige nettverk mellom skole og bedrifter med 5 mill. kroner, å styrke realfagsprosjektet ENT3R med 2 mill, å sette av 2 mill. til et kompetansehevingsprogram i praktisk innelimaarbeid i skolene, å sette av 10 mill. til oppfølging av ekspertgruppa for spesialundervisning, 20 mill. til en helhetlig plan for kvalitetsutvikling av PP-tjenesten og 20 mill. til lokale mobbeombud. 200 mill. i øremerkede midler til å styrke kvaliteten på PP-tjenesten.
	62	Tilskudd for økt lærertetthet (Ny post)	0	50000	Vi ønsker fortgang i opptrapping mot lærernormen
	64	Tilskud for bedre veiledning av nyansatte lærere (Ny post)	0	54000	Forsøk med frikjøp av nyutdannede nyttsatte lærere deres første år i skole, for å bedre kvaliteten på undervisningen, gjøre overgangen enklere og forhåpentligvis gjøre at flere står i yrket. Samt frikjøp av veilederne deres. Frikjøpet tilsvarer ukentlig nedsatt leseplikt på på 9 % (1,5 undervisningstimer) for den nyutdannede og 6 % (1 undervisningstime) for veilederen. Innføres fra august 2019.
	71	Tilskudd til vitensentre	67 075	10000	Vi setter av 10 mill til regionale vitensentre, med særlig fokus på tidlig innsats og koding/programmering.
231		Barnehager			
	21	Spesielle driftsutgifter	481 266	180000	15 mill. av midlene innenfor rammen skal øremerkes til arbeid mot mobbing i barnehager. 180 mill. settes av til å innføre gratis barnehager for lavinntektsfamilier. 1 mill. settes av til kurs om normer, kjønn, identitet, seksuell erfaring og inkluderende praksis i barnehager.
	51	Forskning	8 543		5 mill. av midlene innenfor rammen skal øremerkes til forskning på mobbing i barnehager.
260		Universiteter og høyskoler			
	50	Statlige universiteter og høyskoler	35 606 697	363500	Vi øker basisbevilgningene med 100 mill., setter av 85 mill. til 500 nye studieplasser innen IT og 1000 flere studieplasser innen bioøkonomi, fornybar energi, helse relaterte fag og pedagogikk, samt 10 mill. til et publiseringsfond for å sikre Open Access-publiserings. Vi setter også av 100 mill. til å ta igjen vedlikeholdsetterslepet på universitets- og høyskolebygg, med særlig fokus på økt miljøstandard og bedre innelima. Setter av 68,5 mill til å heve undervisningskategorien for barnehageutdanning fra E til D for å styrke undervisningen der.
270		Internasjonal mobilitet og sosiale formål for studenter			
	75	Tilskudd til bygging av studentboliger	662 779	54000	Vi bygger 800 flere studentboliger enn regjeringen, totalt 3000 i 2019.
281		Felles tiltak for universiteter og høyskoler			
	50	Tilskudd til Norges forskningsråd	234 107	30850	Vi oppretter 50 flere nærings-ph.d-stillinger
285		Norges forskningsråd			

	52	Langsiktig, grunnleggende forskning	1 699 644	50000	Vi styrker bevilgningen til FRIPRO med 50 mill
	54	Forskningsinfrastruktur av nasjonal, strategisk interesse	751 245	50000	Vi setter av 50 mill. ekstra til FME-sentrene
	57	Forskning for frivillige organisasjoner (Ny post)	0	50000	Vi setter av ekstra midler som frivillige organisasjoner kan søke på for å få utført forskning på egne problemstillinger. Forskningen skal utføres av regulære forskningsinstitusjoner.
287		Forskningsinstitutter og andre tiltak		1000	Setter av 1 mill til Norsk Vitenskapsakademi for Polarforskning
920		Norges forskningsråd			
	50	Tilskudd til forskning	2 198 200	395000	Styrker basisbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene med 120 mill. Styrker BIA-programmet med 50 mill. Reverserer kutt i FORNY2020 på 50 mill. og øker med 50 mill. med sikte på opptrapping til 400 mill. friske midler i løpet av perioden. 100 mill. kr til nytt forskningsprogram for å fremme utvikling av miljøeffektive produkter. 100 mill. kr ekstra til MAROFF-programmet for å utløse flere prosjekter knyttet til fremtidens nærskipfart. Vi vil også etablere et nytt forskningsprogram for marin bioprospektering som et ledd i vår satsing på bioøkonomi og setter av 25 mill. til dette.
923		Havforskningsinstituttet			
	22	Fiskeriforskning og -overvåking	150 530	28000	Vi trenger mer kunnskap om samspillet mellom arter og samspillet mellom arter og deres leveområder i økosystemet om vi skal kunne forvalte havressursene våre uten at det går på bekostning av livet i havet.
926		Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy			
	21	Spesielle driftsutgifter	85 683	100000	Vi styrker forskningen på tang og tare, særlig innenfor prosesseringsteknologi, bioraffinering, genetikk og biologi
928		Annen marin forskning og utvikling			
	72	Tilskudd til Nofima	100 846	50000	Vi styrker forskningen på anvendelsen av tang og tare innen for eksempel mat, fôr, medisin, biokjemikalier og bioenergi
1137		Forskning og innovasjon			
	50	Forskningsaktivitet, Norges forskningsråd	248 878	40000	Setter av 6 mill. til å gjeninnføre en egen avslinje for slaktekylling i Norge, som er mer robust og vokser saktere. Vi foreslår også 15 mill. til gjeninnføring av et eget forskningsprogram for økologisk landbruk, 8 mill. til forskning på alternativer til dyreforsøk og 5 mill. til et eget program for forskning på gode dyrevelferdsløsninger i oppdrettsnæringen. I tillegg foreslår vi å sette av 6 mill. ekstra til å styrke forskningen på dyr, fugler og fisk sine artstypiske behov og evne til å følge frykt og smerte.
	51	Basisbevilgninger m.m., Norges forskningsråd	178 036	25000	Vi foreslår å styrke basisbevilgningene til dem fem forskningsinstituttene under LMD (NIBIO, Nofima, Veterinærinstituttet, Norsk Senter for Bygdeforskning og SINTEF Fiskeri og havbruk) med 25 mill.
	56	Utviklingsmidler til urbant landbruk (Ny post)	0	20000	Vi vil legge til rette for mer andelslandbruk, flere kolonihager, parsell- og skolehager og andre former for matproduksjon i byer og tettsteder
	57	Utviklingsmidler for skånsomt skogbruk (Ny post)	0	10000	Styrker arbeidet med å forbedre regelverk for miljøsertifisert skogbruk, med vekt på bevaring av biomangfold og landskapsverdier, energibruk og forbud mot giftsprøyting og kunstgjødsel.
2410		Statens lånekasse for utdanning			
	50	Avsetning til utdanningsstipend	7 167 192	410568	Vi fester studiestøtten til 1,3 G over 11 mnd. (131,7 mill.). I tillegg økes posten som følge av 1500 nye studieplasser (22,47 mill.). Vi ønsker heller ikke å straffe studenter som finner ut at studiet de begynte på ikke var for dem og reverserer derfor regjeringens kutt i stipend til disse (256,4 mill)
	71	Andre stipend	742 493	-300	
	72	Rentestøtte	1 255 776	3724	Økning som følge av økt studiestøtte (3,2 mill)Oppretter 1500 nye studieplasser.
	90			533461	
		<i>Inntekter (i tusen kroner)</i>			
5617		Renter fra Statens lånekasse for utdanning			
	80	Renter	4 857 196	-3724	Følger av 1,3G studiestøtte og 1500 flere studieplasser
		Sum rammeområde Utdanning og forskning		2507066	

TRANSPORT OG KOMMUNIKASJON

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
1300		Samferdselsdepartementet			
	71	Tilskudd til trafikksikkerhetsformål mv.	64 000	10000	Vi øker med 10 mill for å bedre trafikksikkerheten
1310		Flytransport			
	71	Tilskud til utredning og forsøk på el og hydrogenfly (Ny Post)	0	185000	Vi ønsker å komme i gang med forsøk med el og hydrogenfly (der hydrogenet er produsert på fornybar energi) på det norske kortbanenettet. Vi vil ellers ha nullvekst i flytrafikken fremover utenom for nullutslippsfly.
1320		Statens vegvesen			
	29	OPS-prosjekter	1 631 400	-300,000	Vi kutter i kapasitetsøkende veiinvesteringer.
	30	Riksveiinvesteringer	12 555 200	-1465000	Vi øker "kollektivtrafikk og universell utforming" med 35 mill.Vi prioriterer jernbane, kollektiv, sykkel og gange og kutter derfor 1,5 mrd her, inkludert alle ikke igangsatte prosjekter. Omdisponerer ellers 1 mrd innenfor posten fra store veiprosjekter til tiltak for fotgjengere og sykklistere.
	31	Skredsikring riksveier	1 093 400	200000	Øker midlene til skredsikring og flomsikring kraftig.
	62	Skredsikring fylkesveier	776 900	300000	Øker midlene til skredsikring og flomsikring kraftig.
	63	Tilskudd til gang- og sykkelveier	78 500	314000	Vi femdobler posten. for å sette fart tempoet i utbyggingen av gang og sykkelveier. Vi ønsker en ordning for kommunale og fylkeskommunale veier for å stimulere til helhetlige sykkel og gange pakker i byer og tettsteder. Kommuner og fylker kan søke. Betingelser egenandel på min 50 %
	72	Kjøp av riksveiferjetjenester	1 277 300	50000	Vi er glade for at regjeringa satser på fergetransporten, og øker med 50 millioner for raskere omlegging til elferger.
	73	Tilskudd for reduserte bompengetakster utenfor byområdene	531 400	-531400	Vi fjerner ordningen.
1321		Nye Veier AS			
	70	Tilskudd til Nye Veier AS	5 431 900	-5100000	Foreslår avvikling av Nye Veier AS, setter av penger til kostnader ved å reversere inngåtte avtaler.
1330		Særskilte transporttiltak			
	60	Utvidet TT-ordning for brukere med særskilte behov	139 200	50000	Vi trapper opp TT-ordningen med seks fylker ekstra i år slik at den kan omfatte alle fylker i 2020.
	64	Belønningsmidler til bymiljøavtaler og byvekstavtaler	771 000	1542000	Tredobler posten for å styrke ordningen og inkludere flere byer for å få fart i omleggingen til mer gange, kollektiv og sykkel.
	71	Særskilte transporttiltak, stimuleringspakke for endret bilbruk (Ny post)	0	50000	Etablerer pendler- og samkjøringsparkering og stimulere til ulike former for bildeling.
	78	Tilskudd for reduserte kollektivpriser (ny post)	0	2200000	Vi prioriterer å redusere kollektivprisene med en femtedel og innfører gratis kollektiv for barn under skolealder i hele landet heller enn å redusere bompengepreisen.
1352		Jernbanedirektoratet			
	70	Kjøp av persontransport med tog	3 745 100	100000	Vi setter av penger til flere avganger, for eksempel Trondheim-Oslo og Hamar-Elverum.
	71	Kjøp av infrastrukturtjenester - drift og vedlikehold	8 873 500	500000	Jernbanevedlikehold og drift må gis høyere prioritet, jfr. Riksrevisjonens rapport.
	72	Kjøp av infrastrukturtjenester - planlegging av investeringer	2 153 000	1000000	Økningen skal brukes til å igangsette prosjektering og utredning av elektrifisering av gjenværende strekninger, hastighetsøkninger og dobbeltspor, inkludert full InterCity-utbygging. Inkluderer 200 mill til godstiltak. Inkluderer og utredning/ KVV høyhastighetstog, Tromsbanen og Hyperloop (25.mill) Oslo København.
	73	Kjøp av infrastrukturtjenester - investeringer	9 988 700	400000	Gjennomfører ferdig utredede og byggklare jernbaneprosjekter i 2017 og får fortgang i planarbeide. Inkludert prøveprosjekt med hydrogentog, elektrifisering Trønder-Meråkerbanen (100 mill) kapasitetsøkende tiltak i Osloområdet (50 mill), og økte bevilgninger til sikkerhet og miljø (30 mill). Kan og benyttes under post 72.
1360		Kystverket			
	21	Spesielle driftsutgifter	44 000	5000	Videre utredning av håndteringen av ubåten på Fedje, inkludert heving.
	30	Nyanlegg og større vedlikehold	358 500	50000	Begrense vedlikeholdsetterslepet på navigasjonsinfrastrukturen som godstransport på sjø er avhengig av.
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	270 500	60000	Midler til forurensningsberedskap.
	72	Tilskudd for overføring av gods fra vei til sjø	77 400	154800	Tredobler posten for å få fart i omleggingen av godstransport til skip og jernbane.
1380		Nasjonal kommunikasjonsmyndighet			
	71	Tilskudd til bredbåndsutbygging	99 750	100000	Reverserer regjeringens kutt (50 mill) og øker med 50 mill.
		Sum rammeområde Transport og kommunikasjon		-525,600	

RAMMEOVERFØRINGER TIL KOMMUNEN

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
571		Rammetilskudd til kommuner			
	60	Innbyggertilskudd	131 734 299	1 961 000	MDG øker kommunesektorens inntekter med 8,8 mrd. kroner utover regjeringens forslag: - Vi øker kommunenes frie inntekter med 3 mrd (inkl 1039 millioner i økt formuskatt og fjerning av verdsettelsesrabatt) slik at lokale prioriteringer faktisk kan bestemmes lokalt (se MDG oversikt over hva de økte frie midlene bør brukes til på listen nedenfor) - 1,915 mrd prioriteres til økte midler til kommuner og fylkers grønne næringsutvikling og bærekraftige samfunnsutvikling over hele landet. - 4,8 mrd i økte midler penger innen samferdsel, helse og omsorg, skole og energi og miljø styrker ytterligere kommunesektorens økonomi til øremerkede grønne satsninger.
	60	Innbyggertilskudd	131 734 299	1 482 840	MDG reverserer ordningen med utvidet forsøk med statlig eldreomsorg og øker derfor innbyggertilskuddet med 1482 mill. kroner tilsvarende MDGs kutt på kap 761 post 65.
	60	Innbyggertilskudd	131 734 299	-1 330 000	Rusreformen følges ikke opp skikkelig av regjeringen som ikke bevilger nok til å være i rute til stortingets mål om 2,4 mrd i økte bevilgninger til rusfeltet i perioden 2016–2020. Store deler av midlene gis som frie inntekter og mange kommuner bruker pengene på helt andre formål. MDG øremerker derfor 1443 millioner til opptrappinga i tråd med rusreformen i sin helhet over kap 765 post 62 i tillegg til regjeringens forslag på 477 millioner. Dette medfører 1330 mill i frigjorte frie inntekter og en samlet økning på rusfeltet på 212 mill. sammenlignet med regjeringens forslag for å være i rute til stortingets mål om 2,4 mrd i økte bevilgninger til rusfeltet i perioden 2016–2020.
					Frivillighetssentraler styrkes til 170 millioner (fra 150 millioner som MDG forutsetter ligger inne i regjeringens opplegg).
					100 millioner: Sette av penger til å oppgradere og ta igjen vedlikeholdsetterslep i vann og avløpssystemet. Tiltak for å holde sysselsetting oppe og øke evnen til å håndtere klimaendringer
					150 millioner: Øke veiledende satser for sosialhjelp og innføre nasjonal minstenorm for sosialhjelp.
					50 mill til å ansette flere miljøarbeidere, instruktører til bedriftsbesøk og andre som vil kunne frigjøre tid i læringsarbeidet.
					50 millioner til å styrke kulturskolen.
					Pedagog- og bemanningsnorm i barnehagene er underfinansiert med om lag 400 mill. kroner i 2019 i følge KS.
					500 av 1045 millioner over to år som sikrer alle barn plass innen fire måneder med mål om å øke til løpende opptak etter at barnet har fylt ett år.
					50 millioner til: Styrke ordningen med omsorgslønn i kommunene.
					40 millioner til: Sette krav i avtaleverket til at alle skoler over 500 skal ha et årsverk til sosialpedagogisk rådgivning. Dagens avtaleverk utløser et årsverk til sosial- og yrkesrådgivning for om lag 500 elever.
					75 millioner til redusert SFO-pris for barn i lavinntektsfamilier.
					Tiltakene over - 3 mrd = Øvrige satsinger som kommunene prioriterer til det grønne skiftet.
	64	Skjønnstilskudd	1 237 000	120 000	MDG øker satsene for skjønnstilskuddet som øremerkes til en støtteordning til elmobilitet. En elbil har betydelig lavere kostnader til drivstoff, årsavgift, bompenger og parkering. De Grønne vil gjøre flere personer med dårlig råd og behov for bil i stand til å kjøpe eller lease en elbil, slik at de kan spare penger, nyte godt av elbilfordelene og være med på å kutte utslipp. Vi innfører derfor en ordning med elmobilitetsstøtte for å kunne lease elbil etter modell av bostøtteordningen som kommunene og Husbanken samarbeider om. Ordningen vil fungere slik at kommunen saksbehandler, og ivaretar kontakten med søkerne som kan få rentefritt lån til å betale egenandelen på opp til 50 000 for å lease en elbil og evt. støtte til månedlige leasingkostnader. Ordningen på 135 millioner skal forvaltes av Husbanken og innenfor den økte rammen. De Grønne gir Husbanken og kommunene for å gjennomføre det grønne skiftet. Ordningen kan gi opp til 10 000 nye elbiler på norske veier i 2019. Se også kap 2412 postene 1, 72 og 90.
	65	Regionsentertilskudd	200 000	-100 000	MDG reduserer tilskuddet som er øremerket kommuner som skal slås sammen og prioriterer i steden å øke skjønnstilskuddet til foregangskommuner i det grønne skiftet.

	66	Veksttilskudd	231 934	100 000	For kommuner med høy vekst ønsker MDG å styrke og innrette veksttilskuddet slik at disse kommunene tilrettelegger for at nye bo-områder planlegges og bygges etter bærekraftskriterier. Det gis 5 millioner til å utvikle og implementere disse kriteriene for bærekraftig samfunnsplanlegging.
	67	Storbytilskudd	508 768	150 000	MDG utvider (Sandnes, Drammen, Tromsø, Grenland og evt flere skal vurderes) til flere byer og styrker bærekraftsarbeidet i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand.
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner			
	60	Innbyggertilskudd	33 566 319	220 000	MDG øker lærlingtilskuddet med 10 000 per lærling og styrker faget entreprenørskap og bedriftsutvikling på videregående skoler. Fjerner arbeidsgiveravgiften for nye lærlinger fra og med juli 2019.
	60	Innbyggertilskudd	33 566 319	-200 000	Reduserer regjeringens økning til fylkesveier gjennom rammetilskuddet til fylkeskommune og prioriterer isteden økte midler til skredsikring av fylkesveier (1320 post 62) og tilskudd til gang- og sykkelveier (1320 post 65).
		Sum rammeområde Rammeoverføringer til kommunen		2,403,840	

TILFELDIGE UTGIFTER OG INNTEKTER

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
2309		Tilfeldige utgifter			
	1	Driftsutgifter	4 350 000	500 000	Vi setter av 0,5 mrd kroner for å styrke etatenes arbeid med økonomisk kriminalitet og svart arbeid. Midlene forutsettes allokert til NAV, Skatteetaten, Tolletaten, Brønnøysundregistrene, Etikkrådet for oljeofndet og påtalemyndighetene.
				1 700 000	Vi er ikke enig i regjeringens ostehøvelkutt. Kutt i offentlig sektor må evt komme etter nøye vurdering av en etats eller enhets arbeidsoppgaver og behov for å løse disse. Det har vært gjennomført kutt på nærmere 10 mrd kroner siden 2015. Dette kan ikke aksepteres. Regjeringen forutsettes allokere midlene ut igjen der hvor ABE kuttene har blitt tatt i år.
		Sum rammeområde Tilfeldige utgifter og inntekter		2 200 000	

SKATTER, AVGIFTER OG TOLL

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
5501		Skatter på formue og inntekt			
	70	Trinnskatt, formuesskatt mv.		4 520 000	Hever inntektsskatten for personer og selskap fra 22 til 23%. Dette vil ytterligere øke inntektene fra formuesskatt med 2,7 mrd kroner i 2020. Totalt vil det føre til økt skatteinnang i 2020 på 15,2 mrd kroner. Videre heves trinnskatt 1 til 200.000 kr og trinnskatt 2 til 300.000. Trinn 3 og 4 øker med 3 prosentpoeng. Det etableres et nytt trinn 5 på 16 G (inntekter over 1,6 mill nok) med sats på 27%. Vi øker personfradraget til 72.000. Folk med inntekter under 600.000 kroner vil få lavere skatt - selv om skatteprosenten ikke reduseres til 22%.
	72	Fellesskatt, formuesskatt		1 034 000	Formuesskatt: MDG ønsker en formuesskatt som gir mer omfordeling, samtidig som småbedrifter og vanlige folk med relativt liten formue skjermes bedre enn i dag. Vi foreslår følgende modell: Ligningsverdien på bolig nummer 2 videreføres på 90% som i regjeringens forslag. Det innføres en "trinnskatt" for formuesskatten der satsen for den statlige andelen av formuesskatten økes fra 0,15% til 0,3% for formuer større enn 10 mill. kroner og 0,5% for formuer høyere enn 50 mill. kroner. Samtidig fjernes verdsettingsrabatten på aksjer og driftsmidler. Dette gir isolert sett økte inntekter til staten på 1215 mill.kr. og for kommunene på 1855 mill.kr. (MDG10,2018). Samtidig foreslår vi å øke bunndradet fra 1,5 mill. kr til 1,7 mill. kr. Dette reduserer statens inntekter med 145 mill. kr og kommunenes inntekter med 680 mill. kr. Dette justeres for endringene i fradrag for verdsettelsesrabatt, slik at samlet effekt for staten beløper seg til økte inntekter på 1034 mill kroner og 1039 mill kroner for kommunene.
				1 600 000	Vi vil begrense subsidieringen av boliglån og foreslår et tak på fradrag for renter på lån på 40 G eller mer. Det innebærer at det ikke gis fradrag for den nadelen av et lån som overstiger 3,88 mill for enslige og 7,55 for ektefeller, mens det gis normalt fradrag for den delen av lånet som er under 40G.
		Fellesskatt, rentefradrag, forbrukslån og kredittkortgjeld			Vi ser ingen grunn til at staten skal subsidiere dyre forbrukslån. Vi fjerner derfor retten til fradrag for renter på forbrukslån. Forslaget vil trolig ikke ha provenymessig effekt i 2019.
		Fellesskatt, forskuddsskatt			Vi vil endre reglene for innbetaling av forskuddsskatt for å gjøre det enklere å være selvstending næringsdrivende. Har antagelig ikke provenyeffekt av betydning.
		Økte avskrivninger investeringer i skip		-40 000	Maksimal avskrivningssats for driftsmidler i saldogruppe e) økes fra 14 til 20 pst. Det vil styrke norske verft og skipsindustri. Påløpt effekt 250 mill kroner
				110 000	Vi endrer avskrivningsreglene for fossildrevne næringskjøretøy. Påløpt provenyeffekt vil være 510 mill kroner
		Skattefradrag (Miljøfunn)		-150 000	Vi vil prøve ut en Miljøfunn ordning med skattefradrag for miljøinvesteringer i alle sektorer. Vi setter av en ramme på 150 mill kroner for å ta høyde for reduserte inntekter som følge av dette.
		Øke det generelle fiskerfradraget		-68 000	Vi vil bedre lønnsomheten i fiskerinæringen. Dagens grense for fiskerfradraget er på 150 000 kroner og satsen er på 30 pst. Vi foreslår at fradraget økes til 200 000 kr og satsen økes til 35 pst. (SV spm 240)
		Øke sjømannsfradraget		-54 000	Regjeringens foreslår at sjømannsfradraget videreføres med sats på 30 pst og en øvre grense for fradrag på 80 000 kr. Vi foreslår å øke satsen i sjømannsfradraget fra 30 til 35 pst og øke beløpgrensen til 100 000 kr.
		Avvikle ordning for skattefavorisert individuell pensjonssparing		270 000	Vi ønsker ikke å videreføre skattefinansiert individuell pensjonssparing. Anslaget for 2018
		Endret opsjonsbeskatning		-920 000	Endring i aksje- og opsjonsbeskatningen er etterlyst av næringslivet for å gjøre det lettere for oppstartsselskaper å rekruttere og holde på kompetent arbeidskraft i konkurranse med etablerte selskaper som ofte tilbyr bedre vilkår. Vi foreslår et program etter modell fra en tilsvarende ordning fra Sverige som trår i kraft fra 1. januar 2018. Ordningen skal kun omfatte aksjer i uotert virksomhet med under 50 ansatte, under 100 mill. kroner i omsetning eller egenkapital, levetid under 12 år, totalverdi av opsjoner på under 75 mill. kroner for hele selskapet og 3 mill. kroner for hver enkelt ansatt. (MDG 173, 2017)
		Styrke og målrette oppstartsfradraget		-150 000	Dagens skattefradragsordning er avgrenset mot oppstartsselskaper og man kan få fradrag for investeringer opp til 500 000 kr, skatteyder kan få skattereduksjon på opptil 120 000. MDG vil styrke ordningen gjennom en modell om cirka denne innretningen. - Øke det maksimale fradraget per investor til 650 000 kr (både Sverige og Storbritannia har mer omfattende ordninger, med øvre grense på hh 660 000 NOK og 1,1 mill. NOK) - Legge flere guleretter inn i ordningen, etter modell fra Storbritannia. Der kan investor også få fritak fra gevinstskatt hvis aksjene blir realisert etter tre år, og få halvert gevinstskatt ved salg av aksjer utenfor ordningen hvis midlene blir brukt til å kjøpe nye aksjer innenfor ordningen. Finansdepartementet anslo i 2017 at hele ordningen koster 330 millioner. (AP 890 2017). Vi anslår på svært usikkert grunnlag at våre forslag til endringer gi en samlet provenyeffekt på - 150 000 millioner sammenliknet med regjeringen.

		Fellesskatt, minstefradrag for selvstendige næringsdrivende		-700 000	Innføre rett til minstefradrag for selvstendig næringsdrivende som alternativ til fradrag for kostnader. Grensen settes til 50000 kr, noe som i realiteten er likt et minstefradrag for vanlige lønnsmottakere på 97.610 kr. fordi skatteverdien av et slikt fradrag er 50 pst, mens det for vanlige lønnsmottakere er 23 pst. (V45, 2017)
		Økt skatteinngang som følge av ulike tiltak for å bekjempe skatteunndragelse		500 000	Svært store summer blir i dag unndratt beskatning, gjemt bort i skatteparadis og ikke rapportert. Vi foreslår flere tiltak for å bekjempe skattejuks i dette budsjettet. Vi legger til grunn at dette vil gi merinntekter på en halv milliard, men dette er et svært moderat anslag.
		Øke det generelle jordbruksfradraget		-115 000	Med regjeringens forslag for 2019 er bunnfradraget i jordbruksfradraget 63 500 kr, øvre grense i jordbruksfradraget et 166 400 kr, og satsen over bunnfradraget er 38 %. Vi foreslår at bunnfradraget settes til 80 000 kr, øvre grense til 200 000 kr og satsen til 45 % (SV 241, 2018)
		Fjerne jordbruksfradrag pelsdyrhold		7 000	Vi vil legge ned pelsdyroppdrett i Norge og ser ingen grunn til at næringen skal motta subsidier i form av skattefradrag.
		Økt jordbruksfradrag økologisk drift		-1 000	Vi vil gi en ekstra økning i jordbruksfradraget for økologisk produksjon på 20 000 kroner.
5502		Finansskatt			
	72	Finansskatt på handel med aksjer og obligasjoner	0	2 640 000	Vi foreslår å innføre en avgift på handel med aksjer og obligasjoner. Basert på erfaringene med transaksjonsskatten i Frankrike, anslår Finansdepartementet at en avgift på 0,1 pst av verdien av de omsatte verdipapirene kan gi inntekter på 4,4 mrd kroner basert på et anslag om redusert handelsvolum på 10 pst. Vi foreslår en lav avgift på 0,06 prosent og legger til grunn at provenyeffekten dermed blir på 2,64 mrd kroner. Utregningen er basert på tall på omsetningen fra 2015, det er derfor sannsynlig at den reelle provenyeffekten er marginalt høyere MDG 15 2015
Sum skatt				8 483 000	
5506		Miljøavgift på deponi av gruveavfall			
	75	Miljøavgift på deponi av gruveavfall	0	500 000	Vi foreslår å innføre en avgift på deponi på gruveavfall på 25 kroner tonnet. Deponerte avgangsmasser fra bedriftene som var i drift i 2016/2016 var til sammen om lag 9,7 mill tonn per år og annen masse over 9,4 mill tonn
5507		Skatt og avgift på utvinning av petroleum			
	72	Særskatt på oljeinntekter	103 300 000	4 080 000	Vi innfører et provenynøytralt skattesystem for petroleumsnæringen og fjerner mulighetene for raske avskrivninger, investeringsfradraget i særskatten og retnetillegget i fremføringsrenten. Bokført effekt i 2018 er litt over 4 mrd kroner, men årlige merinntekter for staten antas å være over 10 mrd kroner.
5508		Avgift på utslipp av CO2 i petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen			
	70	CO2-avgift i petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen	5 600 000	5 000 000	Vi doubler avgiften på CO2 på sokkelen. Dette vil ha begrenset effekt på utslippene det første året, vi legger imidlertid til grunn en reduksjon i utslippene på 5% i vårt anslag.
	71	Avgift på produsert vann	0	1 035 000	Vi foreslår en ny avgift på produsert vann i petroleumsvirksomheten for å gi insentiver til redusert utslipp av dette til sjøen. Vi foreslår 10kr/m3. Utslipp i 2016 var 138,1 mill m3. Det legges til grunn at avgiften reduserer utslippene med 25% i 2018.
5521		Merverdiavgift			
	70	Merverdiavgift	310 000 000		
				450 000	Vi avviker tax-free på tobakk (200 mill.kroner) og alkohol (250 mill. kroner)
				-500 000	Fjerner mva på gjenbruk og reparasjon av klær og sko, husholdnings- og fritidsvarer
				-200 000	Fjerner mva på gjenbruk og reparasjoner av elektronikk
				-3 000 000	Fjerner mva på frukt og grønt
				-380 000	Fjerner mva på økologisk mat - kjøtt får halv mva (12,5%)
				-1 730 000	Redusere laveste sats for mva for transport og overnatting fra 12% til 10% (530 mill. kroner). Dette er en avgiftsordning som rammer bl.a. turistnæring og kollektivtransport.Samtidig fjerner vi mva for kollektivtransport helt (1,2 mrd kroner).
				1 625 000	Vi øker moms for flytrafikk fra redusert sats på 12% til generell sats på 25%
				1 000 000	Vi øker moms på kjøttvarer fra 15-20%
				1 900 000	Innføre vanlig moms på brus og godteri. Provenyeffekt anslag for 2018 - antas samme i 2019
				7 000 000	Vi ønsker å gi insentiver til resirkulering og gjenbruk og innfører en særavgift for produkter med stor miljøbelastning.
				1 000 000	Vi foreslår å fjerne mva fritak for netthandel under 350 kroner. Dette fritaket har en negativ konkurransevridende effekt for norske virksomheter og arbeidsplasser. Provenyeffekten anslått basert på bl.a. rapport utarbeidet av Menon.

				-10 000	Vi innfører mva fritak for elektriske motorbåter, elektriske båt batterier og elektriske småfly.
5526	Avgift på alkohol				
	70 Avgift på alkohol	14 200 000	600 000		Fjerne tax-free på alkohol.
5531	Avgift på tobakkvarer mv.				
	70 Avgift på tobakkvarer mv.	6 600 000	1 130 000		Fjerning av tax-free tobakk (450 mill.koner) og 15% økning i tobakksprisen (680 mill.kroner)
5536	Avgift på motorvogner mv.				
		14 600 000	750 000		Reduksjon av vektfradraget for ladbare hybridbiler til 10%.
			1 200 000		Trapper opp avgiften for å likestille CO2 avgiftskomponent i engangsavgiften for varebiler og personbiler. Gjør det over 2 år.
	71 Engangsavgift		230 000		Dobling av NOx komponenten i engangsavgiften
			3 100 000		Vi øker avgiftene for personbiler med 20% for alle intervaller (1 mrd kroner) samtidig som vi reduserer nederste innslagspunkt for positiv sats fra 71 g/km til 41 g/km (2,1 mrd kroner (AP 700))
			380 000		Vi reverserer reduksjon i engangsavgiften for snøscooter og motorsykler (120 mill. kr), båt motoravgift (180 mill. kroner) og campingtilhengere (80 mill. kroner)
5538	Veibruksavgift på drivstoff				
			34 000		Vi fjerner fritak for veibruksavgift for fritidsbåter
	70 Veibruksavgift på bensin	5 700 000	3 000 000		Vi øker veibruksavgiften på bensin. Inntekten deles ut igjen til Norges befolkning. Anslag basert på beregninger budsjett 2017.
	71 Veibruksavgift på autodiesel	10 900 000	5 510 000		Vi øker veibruksavgiften på autodiesel. Inntektene fra prisøkningen for personbiler deles ut igjen til Norges befolkning. Inntektene fra prisøkningen på diesel til næringstransport settes av til et eget CO2 fond for næringslivstransport - etablert som egen enhet eller under Enova.
	73 Overføring til CO2 fond for næringslivet		-1 710 000		Etablering av et CO2 fond for næringslivet. Midlene skal nyttes til å utvikle og gå over til nullutslippskjøretøy.
	74 Klimabelønning - tilbakebetaling av avgift per capita		-6 800 000		Tilbakebetaling til Norges befolkning av inntekter fra økte bensin og diesel avgifter. Utbetalingene er likt beløp per capita.
5541	Avgift på elektrisk kraft				
	70 Avgift på elektrisk kraft	11 000 000	980 000		Øker elavgiften med 2 øre
			-1 000		Fritak for el-avgift for el som drivstoff i ferger, skip, lastebiler, busser og landstrøm
5542	Avgift på mineralolje mv.				
	70 Grunnavgift på mineralolje mv.	1 850 000	200 000		Fjerne fritak for grunnavgift på mineralolje for fiskebåter
			1 750 000		Fjerner fritak for flytrafikk. Forventet reduksjon i klimagassutslipp 100.000 tonn.
	71 Avgift på smøreolje mv.	120 000	12 000		Vi øker smøreoljeavgiften med 10%
5543	Miljøavgift på mineralske produkter mv.				
		8 700 000	1 258 000		Øker CO2 avgiften til 600 kr tonnet, samtidig som vi fjerner fritak for veksthus og for fiske og fangst i nærfarvann. Anslag for effekt for bensin og diesel til landtransport er tatt ut.
	70 CO2-avgift		-380 000		Vi gjeninnfører avgiftfritaket for LPG og LNG til gods- og passasjertransport for innenriks sjøfart- og til offshore fartøy. Avgiften straffer redere som har investert i skip med lavere utslipp.
			400 000		Vi øker CO2 avgiften på mineralolje til flytrafikken til 1000 kroner per tonn. Anslått CO2 reduksjon - 90-130.000 tonn
	71 Svovelavgift	6 000	480		Vi øker svovelavgiften med 20% og forutsetter en reduksjon i etterspørsel på 10%
5548	Miljøavgift på visse klimagasser				
	70 Avgift på hydrofluorkarboner (HFK) og perfluorkarboner (PFK)	370 000	70 000		Vi øker avgiften for HFK og PFK med 20%
5549	Avgift på utslipp av NOX				
	70 Avgift på utslipp av NOX	54 000	7 000		Vi øker NOx avgiften med 20%
5552	Avgift på lakselus i oppdrettsnæringen				
	70 Avgift på lakselus i oppdrettsnæringen (Ny post/ kapittel)		900 000		Oppdrettsanlegg påfører villaks og sjørøret store skader. Vi mener at forurenser bør betale. Regjeringen bes utforme en modell som gir inntekter på om lag 900 mill kroner.
5555	Avgift på sjokolade- og sukkervarer mv.				
	70 Avgift på sjokolade- og sukkervarer mv.	1 500 000	900 000		Vi reverserer regjeringens forslag om å redusere avgiftsøkningen for sjokolade og sukkervarer.
5557	Avgift på sukker mv.				
	70 Avgift på sukker mv.	210 000	60 000		Vi øker avgiften med 40%
5559	Avgift på drikkevareemballasje				

	70	Grunnavgift på engangsemballasje	1 980 000		Vi foreslår at grunnavgiften på drikkevareemballasje endres til en avgift på materialbruk som graderes etter innholdet av nytt ikke-fornybart råstoff. Gir ingen provenyeffekt.
5560		Avgift på fossil plastemballasje			
	71	Avgift på fossil plastemballasje (Ny post)		1 100 000	10 kr per kg på all fossil plastemballasje. Det forutsettes at avgiften reduserer forbruket av plast med 10% (den samlede mengden plastavfall registrert i 2017 utgjorde om lag 244000 tonn ifølge SSB). Avgift på 5 kr per tonn resirkulert plast. Avgiften må ilegges på alle typer plast uavhengig produsent land. Antatt iverksatt 1.7.2019. Anslått provenyeffekt 1,1 mrd kroner mill. kroner i 2017, med helårseffekt på 2,1 mrd kroner.
5561		Flypassasjeravgift			
	70	Flypassasjeravgift	2 040 000	-2 040 000	Vi ønsker ikke flypassasjeravgift - men en flyseteavgift, da det gir større insentiver til å kjøre med fulle fly. Se post under.
	71	Flyseteavgift		10 300 000	Vi foreslår å innføre en flysete avgift til erstatning for dagens flypassasjeravgift. Avgift på 600 per sete ved flyvninger til utlandet, kr 300 per sete ved innenlandsflyvninger der jernbane finnes som alternativ og kr 150 på innenlandsruter ellers. Beregnet provenyeffekt av dette i 2014 var 10,5 mrd kroner. Vi legger til grunn at det vil kunne virke dempende på etterspørselen samtidig som vi også vet at vi vil få en vekst i flytrafikken. Avgiften forutsettes tilpasset eventuelle beskrankninger i EØS-regelverket, og forutsetter samme kompenserende effekt for strekninger hvor det i dag ikke er jernbane.
5700		Folketrygdens inntekter			
	72	Arbeidsgiveravgift	191 800 000	-5 095 000	Redusert arbeidsgiveravgift for lavtlønnsgupper (5 mrd kroner) og vi fjerner arbeidsgiveravgiften for nye lærlinger fra 1.7. 2019 (90 mill kroner).
		Sum rammeområde Skatter, avgifter og toll		33 983 480	

UTBYTTE MV

Kap.	Post	Formål	Gul bok 2019	MDG 2019	Kommentar
5622		Aksjer i Avinor AS		512 500	Regjeringen tar 50% av overskuddet i utbytte fra Avinor. Vi velger å hente ut hele overskuddet. Vi forutsetter ellers at Avinor innenfor rammen legger en plan for innfasing av el-fly i anbudene sine.
5685		Aksjer i Equinor ASA			
	85	Utbytte	16 620 000	500 000	Vi øker utbyttet fra Equinor
		Sum rammeområde Utbytte mv		1012500	

ENDRINGER RAMMEOMRÅDER

› Familie og forbruker	1,816,200
› Kultur mv.	589 800
› Utenriks	2,156,159
› Justis	712,700
› Innvandring, regional utvikling og bolig	3,419,462
› Arbeid og sosial	-1 281 100
› Forsvar	-270,000
› Næring	2,310,000
› Fiskeri	655 000
› Landbruk	1 211 000
› Olje og energi	3 045 300
› Miljø	3 888 409
› Helse	1,798,010
› Utdanning og forskning	2507066
› Transport og kommunikasjon	-525,600
› Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.	2,403,840
› Tilfeldige utgifter og inntekter	2 200 000
› Skatter, avgifter og toll	33 983 480
› Utbytte mv.	1,012,500

